

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SEYDİŞEHİR İLÇESİNDE NOHUT YETİŞTİRİCİLİĞİ YAPILAN TARIM İŞLETMELERİNİN EKONOMİK ANALİZİ

Ayşe ÖZTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Ağustos-2019
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEYDİŞEHİR İLÇESİNDE NOHUT YETİŞTİRİCİLİĞİ YAPILAN TARIM İŞLETMELERİNİN EKONOMİK ANALİZİ

Ayşe ÖZTÜRK

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Danışman: Dr. Öğr.Üy. Mithat Direk

2019, 108 Sayfa

Jüri
Doç.Dr. Süleyman Karaman
Dr. Öğr.Üy. Zühal Karakayacı
Dr. Öğr.Üy. Mithat Direk

Bu çalışmada Konya ili, Seydişehir ilçesinde nohut yetiştiriciliği yapılan tarım işletmelerinin ekonomik durumu araştırılmıştır. Çalışmada kullanılan veriler, Gayeli Örnekleme Yöntemine göre örnekleme yöntemine göre seçilen 36 çiftçi ile yapılan anketler sonucu elde edilmiştir. Elde edilen veriler 2018 yılı üretim dönemini kapsamaktadır.

Çalışma yapılan işletmelerde ortalama 56,8 da çiftlik arazisi tespit edilmiştir. İşletmelerde toplam aktif sermaye 656.070,44 TL/işletme olarak bulunmuştur. Aktif sermayenin %91,53'ü arazi sermayesi, %6,67 sabit sermaye ve %1,28'i ise döner sermayedir. Pasif sermaye içerisinde bulunan öz sermayenin değeri belirlenememiştir. İncelenen işletmelerde toplam saf hasıla 124.573,29 TL/işletme, tarımsal gelir 8.886,29 TL/işletme olarak hesaplanmıştır. Nohut üretimi yapılan işletmelerde GSÜD 42.239,11 TL, GSH ise 142.700,22 TL olarak bulunmuştur. İncelenen işletmeler için brüt kar 30.400,18 TL olarak hesaplanmıştır. İşletmeler için net kar ise 91.769,51 TL olarak hesaplanmıştır. Yapılan maliyet analizi sonucunda, 1 kg nohut maliyeti 2,91 TL olarak hesaplanmıştır. Araştırmada, üreticilerin kar edebilmesi için nohut üretimine devam edebilmesi için bilinçli ve tekniğine uygun üretim yapılması gerektiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seydişehir, nohut, ekonomik analiz, nohut maliyet analizi

ABSTRACT

MS THESIS

ECONOMIC ANALYSIS OF CHICKPEA PRODUCTION FARMS IN SEYDISEHIR DISTRICT OF KONYA-TURKEY

Ayşe ÖZTÜRK

THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF SELCUK UNIVERSITY
THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE IN AGRICULTURAL ECONOMICS

Advisor: Assist.Prof.Dr. Mithat Direk

2019, 108 Pages

Jury
Assoc.Prof.Dr.Süleyman Karaman
Assist.Prof.Dr.Zühal Karakayacı
Assist.Prof.Dr. Mithat Direk

In this study, economic status of chickpea cultivation farms were investigated in Seydisehir province of Konya. The data were obtained by surveys conducted with 36 farmers selected according to Stratified Random Sampling Method. The study was performed at 2018 crop production season. The average size of farm land was found has 5.68 ha. Total active capital was calculated as 656,070.44 TL / farm, 91.53% of land and 8.47% of working capital, in research site. Total net income was found as 124,573.03 TL / farm with agricultural income of 8,886.29 TL / farm in examined enterprises. In result of cost analysis, chickpea cost was found equal to sales price. There was no benefit for farmers from that activity. Cost of chickpea was calculated as 2.91 TL/kg. In this research, it is necessary to make conscious production in accordance with the technique in order for the producers to continue chickpea production in a way to make profit. Crop pattern should be organized in accordance of demand to obtain stabilized well income for farmers.

Keywords: Seydişehir, chickpea, economic analysis, chickpea cost analysis

ÖNSÖZ

Çalışmada Seydişehir'de nohut üretimi yapılan tarım işletmelerinin ekonomik yapısının belirlenmesi ve üretim sorunlarının çözümüne yardımcı olacak verilerin elde edilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar aracılığı ile ortaya atılacak önerilerin, Konya ilinin, Seydişehir ilçesinde nohut üretimine yönelik sorunların çözümüne katkıda bulunması temennimdir. Çalışmanın tamamlanmasında, öncelikle çalışmamın her aşamasında yardım ve önerileri ile beni destekleyen, varlığını samimiyetle hissettiren danışman hocam Sayın Dr. Mithat Direk'e ayrıca çok teşekkür ederim. Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümüm öğretim üye ve yardımcılarına da teşekkürlerimi sunarım. Tezimin tüm aşamasında maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, analiz boyunca yanımda yer alarak her türlü bilgiyi edinmem konusunda bana yardımcı olan ve benimle birlikte kendinden fedakârlık ederek uykusuz kalan babam Rahim Öztürk'e çok teşekkür ederim. Her türlü manevi desteği ile yanımda olan annem Serpil Öztürk'e, can bildiğim sevgili Esma Öztürk'e, dostum dediğim manevi kardeşim Nurdan Çelik'e canı gönülden teşekkür ederim. Ayrıca kendisi ile henüz yüz yüze tanışma fırsatı bulamasam dahi, şu yaşadığımız devirde menfaat gütmeden yardımcı olabilmeyi ve kendisi için bir çıkar beklemeden her türlü bilgiyi paylaşabilmeyi başarmış olan ve desteğiyle tüm önyargılarıma cevap niteliği taşıyan bir davranışta bulunduğu için Hüsniye Özer arkadaşıma samimi şekilde teşekkür ediyorum. Bunun yanı sıra yakın zamanda tanışmış olduğum samimiyeti ve içtenliği ile beni büyüleyen, her sorumda hiç sıkılmadan güleç yüz ifadesi ile bana fazlasıyla destek olan, davranışları ile günümüz insanına bir örnek niteliği taşıyan Rüveyda Yılmaz arkadaşıma da çok teşekkür ederim. Diğer taraftan anket sorularıma ilgiyle cevap vererek bana yardımcı olan çiftçilere ayrıca teşekkür ederim. Son olarak tez süresince bana her türlü desteği vermek için hazır bulunan sevgili öğrencilerime de sonsuz teşekkürlerimi iletirim.

Ayşe ÖZTÜRK
KONYA-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET **1**

ABSTRACT **2**

ÖNSÖZ **3**

İÇİNDEKİLER **4**

ÇİZELGELER DİZİNİ **6**

GRAFİKLER DİZİNİ **8**

SİMGELER VE KISALTMALAR **9**

1. GİRİŞ **10**

2. ARAŞTIRMA ALANI GENEL BİLGİLER **12**

2.1.Seydişehir'in Tarihi **12**

2.2. Seydişehir'in Coğrafi Konumu **13**

2.3. Seydişehir'in Tarımı **13**

3.NOHUT BİTKİSİ VE TARIMI **15**

3.1. Dünya'da Nohut'un Durumu **19**

3.1.1. Dünya Nohut Üretimi 19

3.1.2. Dünya Nohut Ticareti 20

3.2. Türkiye'de Nohut'un Durumu **21**

3.2.1. Türkiye'de Nohut Üretimi 21

3.2.2. Konya'da Nohut'un Mevcut Durumu 26

4. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR **30**

5.MATERYAL VE YÖNTEM **35**

5.1.Materyal **35**

3.2.Yöntem **35**

5.2.1.Örnekleme safhasında uygulanan yöntem 35

5.2.2.Anket safhasında uygulanan yöntem 35

5.2.3.İşletme Analizinde Uygulanan Yöntem 36

6. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA **39**

6.1. İşletmelerde Nüfus ve İşgücü Varlığı **39**

6.2. İşletmede Kullanılan Arazilerin Yapısal Durumu **43**

6.3. İşletmelerde Sermaye Yapısı..... 46
6.3.1. Aktif Sermaye Durumu..... 46
6.3.2. Pasif Sermaye Durumu..... 53
6.4. İncelenen Nohut Yetiştiren İşletmelerde Yıllık Faaliyet Sonuçları..... 53
6.4.1. İşletmelerde Gayrisafi Üretim Değeri..... 53
6.4.2. İncelenen Tarım İşletmelerinde Gayrisafi Hasıla..... 55
6.4.3. İncelenen Nohut İşletmelerinde Masrafların Yapısı..... 56
6.4.4. İncelenen İşletmelerde Üretim Masrafları..... 59
6.4.5. İncelenen İşletmelerde Saf Hasıla..... 59
6.4.6. İncelenen İşletmelerde Brüt Kar..... 60
6.4.7. Araştırılan Nohut İşletmelerinde Tarımsal Gelir..... 60
6.4.8. İncelenen İşletmelerde Toplam Aile Geliri..... 61
6.4.9. Çalışılan Tarım İşletmelerinde Mali Oranlar..... 62
6.5. Nohut Üretiminde Fiziki Girdi Kullanımı ve Üretim Maliyeti..... 64
6.6. Nohut üretiminde karşılaşılan sorunlar ve üretimi sürecinde uygulanan faaliyetlerin durumu..... 69
6.6.1. Nohut Üretimi Yapan İşletmelerin Sorunlarının Niteliği..... 69
6.6.2. Nohut Üretimi Yapan İşletmelerin Tohumluk Temin Sorunları..... 70
6.6.3. Nohut üretimi yapan işletmelerin karşılaştıkları hastalık ve zararlılar..... 77
6.6.4. Nohut Üretimi Yapan İşletmelerin Tarım Sigortası Yaptırma Ve Kayıt Tutma Durumu..... 79
6.6.5. Nohut Fiyatlarını Belirleyen Şahıs, Kuruluşlar ve Üreticilerin Nohut Fiyatlarından Memnuniyet Durumu..... 82
6.6.6. Nohut Pazarlama Yöntemi ve Pazarlanan Kurum,Kuruluşlar ve Şahıslar..... 82
6.6.7. Nohut Üreten İşletmelerin Örgütlenme Durumu..... 84
6.6.8. Nohut Üreticilerinin Üye olduğu Birliklerin Durumu..... 85
6.6.9. Nohut Üreten İşletmeler Ekim Alanlarındaki Değişim..... 85
6.6.10. Nohut Üreten İşletmelerin Üretim İçin Karar Alma Faktörleri..... 86
6.6.11. Nohut Üreticilerin Tarım Hakkındaki Yeniliklerden Haber Alma Durumu..... 88
7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER..... 90
KAYNAKLAR..... 95
EKLER..... 98
ÖZGEÇMİŞ..... 104

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Dünya nohut üretimi …….……19

Çizelge 3.2. Türkiye'de nohut üretiminin gelişimi ……22

Çizelge 3.3. Türkiye'nin Nohut Dış Ticaretindeki Gelişmeler..... 23

Çizelge 3.4. Türkiye'den nohut ihraç edilen ülkeler (Miktar/Kg**)** ……..24

Çizelge 3.5. Türkiye'nin nohut ithalatı yaptığı ülkeler (Miktar/Kg) …….25

Çizelge 3.6. Seydişehir ilçesinde bitkisel ürünler ekim alanlarının dağılımı (dekar)..... 26

Çizelge 3.7. Seydişehir ilçesinde nohut ekilen alanlar ve verim durumu..... 29

Çizelge 5.1. Nüfusun erkek işgücü birimine çevrilmesinde kullanılan katsayılar..... 36

Çizelge 5.2. Araştırmada kullanılan amortisman oranları(%) 38

Çizelge 6.1. Nüfusun yaş grupları ve cinsiyete göre dağılımı (ortalama kişi/işletme) ...40

Çizelge 6.2. Araştırılan tarım işletmelerinde nüfusun eğitim durumunun (adet,%)..... 41

Çizelge 6.3. Araştırılan tarım işletmelerinde aile işgücü varlığı (EİB) ……..42

Çizelge 6.4. Araştırılan tarım işletmelerinde işgücünün dağılımı (EİG)..... 43

Çizelge 6.5. Araştırılan tarım işletmelerinde arazi tasarruf şekilleri (da,%) 44

Çizelge 6.6. Araştırılan tarım işletmelerinde arazilerin durumu (da,%)..... 45

Çizelge 6.7. Araştırılan tarım işletmelerinde mevcut üretim deseni(da,%)..... 46

Çizelge 6.8. Araştırılan tarım işletmelerinde bina sermayesinin durumu(TL) 47

Çizelge 6.9. Araştırılan tarım işletmelerinde arazi sermayesinin dağılımı(TL,da) 48

Çizelge 6. 10. Araştırılan tarım işletmelerinde alet makine varlığı(Adet,%) 49

Çizelge 6. 11. Araştırılan tarım işletmelerinde alet makine sermayesi(TL,%)..... 49

Çizelge 6.12. Araştırılan tarım işletmelerde işletme sermayesinin dağılımı(TL,%) 50

Çizelge 6.13. Araştırılan tarım işletmelerinde aktif sermayenin dağılımı(TL,%)..... 52

Çizelge 6.14. Araştırılan tarım işletmelerinde bitkisel üretim değeri(TL,%)..... 54

Çizelge 6.15. Araştırılan tarım işletmelerinde (GSÜD) 55

Çizelge 6.16. Araştırılan tarım işletmelerinde GSH(TL,%) 56

Çizelge 6.17. Araştırılan tarım işletmelerinde bitkisel üretimde değişen masraflar..... 57

Çizelge 6.18. Araştırılan Nohut İşletmelerinde Amortisman Masrafları(TL,%)..... 57

Çizelge 6.19. Araştırılan nohut işletmelerinde işletme masraflarının dağılımı(TL,%) .. 58

Çizelge 6.20. Araştırılan nohut işletmelerinde üretim masrafları(TL) 59

Çizelge 6.21. Araştırılan işletmelerde saf hasıla(TL,%)..... 59

Çizelge 6.22. Araştırılan nohut işletmelerinde brüt kar(TL,%)..... 60

Çizelge 6.23. Araştırılan nohut işletmelerinde net kar(TL)..... 60

Çizelge 6.24. Araştırılan tarım işletmelerinde tarımsal gelir(TL) 61

Çizelge 6.25. Araştırılan işletmelerde toplam aile geliri(TL/%) 61

Çizelge 6.26. Araştırılan tarım işletmelerinde rantabilite faktörü 62

Çizelge 6.27. Araştırılan tarım işletmelerinde mali rantabilite(TL) 63

Çizelge 6.28. Araştırılan tarım işletmelerinde ekonomik rantabilite(TL) 63

Çizelge 6.29. Araştırılan tarım işletmelerinde sermaye devir hızı 63

Çizelge 6.30. Nohut üreten işletmelerde fiziki girdi kullanımı ve maliyetler (TL/da).. 66

Çizelge 6.31. Araştırılan nohut üreten işletmelerde üretim masrafları (TL/da) 67

Çizelge 6.32. Nohut üretim masrafları ve elde edilen gelirler(TL,da) 68

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 3.1. Ülkelere Göre Dünya Nohut İhracatı (2016,%) …….20
Grafik 3.2. Ülkelere Göre Dünya Nohut İthalatı (2016,%) …….…….21
Grafik 3.3. Türkiye'de Nohut Ekim Alanları ve Üretimi …….…….23
Grafik 3.4. Konya'da nohut yetiştirilen ilçelerde ekim alanları ve üretimi (2017 yılı) ..26
Grafik 6.1. Araştırılan tarım işletmelerinde arazi tasarruf durumu(%) 44
Grafik 6.2. İncelenen Tarım İşletmelerinde Arazilerin Durumu(%) 45
Grafik 6.3. İncelenen tarım işletmelerinde üretim deseni(%)..... 46
Grafik 6.4. İncelenen tarım işletmelerinde döner işletme sermayesinin dağılımı(%) 51
Grafik 6.5. İncelenen tarım işletmelerinde aktif sermayenin dağılımı(%) 53
Grafik 6.6. İncelenen tarım işletmelerinde bitkisel üretim değeri(%) 54
Grafik 6.7. İncelenen tarım işletmelerinde alet-ekipman ve bina amortismanı(%)..... 58
Grafik 6.8. İncelenen tarım işletmelerinde masraflar(%) 58
Grafik 6.9. İncelenen tarım işletmelerinde toplam aile gelir dağılımı(%)..... 62

SİMGELER VE KISALTMALAR

TÜİK	**:** Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı
FAO	**:** Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
ÇKS	**:** Çiftçi Kayıt Sistemi
UNCOMTRADE	**:** United Nations International Trade Statistics Database (Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret İstatistikleri Veritabanı)

1. GİRİŞ

Nohut çok önemli bir bitkisel protein kaynağıdır. Bu yüzden hayvansal protein kaynaklarının yetersiz ve pahalı olduğu ülkelerde, sağlıklı ve dengeli beslenebilmek için ucuz protein kaynağı olarak büyük öneme sahip bir yemeklik tane baklagildir. (Akçin,1988). Nohut genellikle yazlık olarak yetiştirilen bir bitkidir. Mevcut çeşitlerin sulama ve gübreleme gibi uygulamalara beklenen oranda tepki göstermemesi, türün antraknoza ve soğuğa hassas olması nedeniyle ancak yazlık ekilebilmesi (Jodha ve Subba Rao, 1987; Singh ve Montgomery, 1987) ve bitkilerin döllenme sonrası olgunlaşmaya doğru yağış azlığından kaynaklanan bir sıcaklık ve kuraklık stresiyle karşı karşıya kalması sonucunda düşük ve yıldan yıla değişen verimler elde edilmektedir (Altınbaş ve ark., 1998).

Genetik yapısı ve yetiştirme koşullarına bağlı olarak tohumunda %16,4-31,2 oranında ham protein bulunduran nohut, sağlıklı ve dengeli beslenme bakımından insanlar için büyük önem taşır. Önemli bir bitkisel protein kaynağı olan yemeklik tane baklagiller az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde geleneksel ağız tadı ve ekonomik zorluklar nedeniyle zorunlu olarak kullanılırken, düşük kalori içermeleri, yağ miktarlarının azlığı, mineral maddeler, vitaminler, protein ve lif miktarının yüksekliği, yağ miktarı ve dolayısıyla kalorisinin düşüklüğü nedeniyle de gelişmiş ülkelerde hayvansal protein kaynaklarının alternatifi olarak ele alınmaktadır (Akçin, 1988; Devos, 1988; Gül ve Işık, 2002). Diğer yandan nohut, köklerindeki *rhizobium* bakterileri yardımı ile havanın serbest azotunu toprağa bağlayarak kendisinden sonra ekilen bitkiye azot sağlayan (Ceyhan, 2007) nadas alanlarının değerlendirilmesinde kullanılabilen ve birim alandan daha fazla ürün elde edilmesine imkân veren karlı bir bitkidir (Düşünceli ve ark., 2004).

Çalışmada Konya İli Seydişehir İlçesinde nohut üretimi yapılan işletmelerin ekonomik faaliyet sonuçları incelenmiştir. Tarım işletmelerinin sürdürülebilirliği açısından, işletmelerin ekonomik faaliyet sonuçları büyük öneme sahiptir. Seydişehir ilçesinde 2018 yılı itibariyle 346.426 da alanda tarla bitkileri yetiştiriciliği yapılmakta olup, ekim alanlarının 9.000 dekarlık kısmını nohut oluşturmaktadır. **Nohut üretiminde yetiştiricilik uygulamalarının incelenmesi ve ekonomik analizinin yapılarak fiyatı etkileyen maliyet unsurlarının belirlenmesi çalışmanın temel amacını**

oluşturmaktadır. Konya ili Seydişehir ilçesinde yapılan bu çalışmada; İlçede nohut yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerini inceleyerek, bu işletmelerin ekonomik analizini yapmak hedeflenmiştir. Bu kapsamda;

- Seydişehir ilçesinde nohut yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinin ekonomik faaliyet sonuçlarını belirlemek,
- Seydişehir ilçesinde nohut yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinin sosyal ve kültürel yapılarını ortaya koymak,
- Nohut üretim maliyetini belirlemek,
- Nohut üreticilerinin beklentilerini belirlemek olarak özetlenebilir.

Çalışmada, aynı zamanda, Seydişehir ilçesinde nohut yetiştiriciliği yapan işletmelerin incelenmesi ile mevcut üretim yapısının gözlenebilmesi, yörede nohut üretiminin gelişimine katkı sağlaması bakımından önemlidir.

2. ARAŞTIRMA ALANI GENEL BİLGİLER

2.1.Seydişehir'in Tarihi

Seydişehir'in tarihi M.Ö. 5500 yıllarına kadar uzanır. Prehistorik Çağ'da (Tarih Öncesi), Psidia (Göller Yöresi) sınırları içindeki Seydişehir çok eski bir yerleşim yeridir. Beyşehir Gölü (Karalis Lacos) ile Suğla Gölü (Trogitis Lacos) arasındaki sulak vadide bu yerleşmenin izlerine rastlamak mümkündür. Seydişehir ve Beyşehir'in Hitit devrine ait kaya kabartmaları ile höyük buluntuları, Hititlerin Beyşehir-Seydişehir arasında uygun yerleşme birimleri kurduklarını ortaya koymaktadır. Anadolu'da Eski Yunan, Roma ve Bizans medeniyetlerinin hüküm sürdüğü Klasik Çağ'da, Seydişehir ilçesi sınırlarında Amblada, Vasada, Arvana, Elita, Dalisandus gibi klasik döneme ait şehirlerin varlığı tespit edilmiştir. Vasada Antik Şehri, Seydişehir'in kuzeydoğusunda bulunan Kestel Dağı'nın eteğindeki vadide, bugünkü Bostandere köyünün Aktepe mevkiinde yer almaktadır. Bu ünlü Roma şehri, Kavak ve Kızılca köyleri arasındaki Amblada şehrine, ayrıca Beyşehir Fasıllar köyündeki Mistya'ya (Asartepe) ana yol ile bağlanmıştır. 1969 yılında Bostandere Köyüne su getirmek üzere Aktepe'de su yolu açılırken bir tiyatro kalıntısının varlığı anlaşılmış, yapılan kazılarda Roma devrine ait bir amfitiyatro kalıntıları ortaya çıkarılmıştır.

M.S. 767-1217 yılları arasında bir Türkmen kabilesinin elinde bulunan Seydişehir'in Selçuklular zamanındaki durumu ile ilgili bilgiler net değildir. Anadolu Selçuklu Beylikleri devrinde Eşrefoğulları Beyliği elinde kalan Seydişehir bu isimle ilk defa bu beylik zamanında kurulmuştur. Rivayete göre, Horasan emiri olan ve annesi tarafından soyu Veysel Karani ve Peygamber'e uzanan bir velî ve seyyid olan Seyyid Harun Veli Hazretleri, 1301 yılında ilahi bir emirle, kardeşi Seyyid Bedreddin ve ahalisi ile birlikte yola çıkar. Bugün Hatunsaray denilen yerde kardeşi hastalanarak vefat eder ve buraya defnederek bir türbe yaptırır. Yoluna devam eden Seyyid Harun Veli, şimdiki Seydişehir'in olduğu yere gelince yolu boyunca kendisine rehberlik eden bulut Küpe Dağı'nın ardında kaybolur ve kendisine işaret edilen yerin orası olduğunu anlar. İlk iş olarak oraya bir cami yaptırır. O zamanki adı "Trogitis" olan Seydişehir'in imarında Eşrefoğlu Mehmed Bey kendisine malzeme yardımında bulunur. Bu yardımlaşma neticesinde aralarında büyük bir dostluk oluşur. O zamanki adı "Süleymanşehir" olan Beyşehir'e ilk defa "Beyşehir" diyen Seyyid Harun Veli'dir. Eşrefoğlu Mehmed Bey de Seyyid Harun'un kurduğu yeni şehre "Seyyid Şehri" Osmanlılar zamanında Medine-i

Sani (ilahi emirle kurulan ikinci şehir) (sonradan Seydişehir) adını verir. Seydişehir, Eşrefoğulları Beyliği'nin İlhanlı Hükümdarı Timurtaş tarafından 1326 yılında sona erdirilmesinden sonra, 1328 yılında Hamitoğulları Beyliği egemenliğine girmiştir. 1381 yılında Sultan I.Murat (Hüdavendigâr) tarafından 80.000 altın karşılığında Hamitoğlu Hüseyin Bey'den Akşehir, Beyşehir, Yalvaç, Şarkikaraağaç ve Isparta ile birlikte satın alınarak Osmanlı egemenliğine giren Seydişehir, Cumhuriyete kadar Osmanlı idaresinde kalmıştır. Konya Sancağına bağlı bir kaza olan Seydişehir 1871 yılında belediye, 1915 yılında da ilçe olmuştur. Cumhuriyet kurulduktan sonra 1928 yılında tekrar ilçelik unvanına kavuşur.

2.2. Seydişehir'in Coğrafi Konumu

Ankara-Konya-Antalya karayolu üzerinde, Torosların kuzey eteklerinde, Çarşamba Çayı boyunca uzanan verimli bir vadi olan Suğla Ovası'nda bulunur. İlçe merkezinin denizden yüksekliği yaklaşık 1120 m'dir. İlçe merkezi, Konya'ya 85 km, Antalya'ya ise 215 km. uzaklıktadır. 2.207 km²'lik ilçe toprakları, kuzeydoğuda Konya (Meram), doğuda Akören, güneyde Ahırlı, Yalıhüyük ve Akseki (Antalya), batıda Derebucak, kuzeybatıda Beyşehir ile çevrilidir. Kuzeybatıdaki Beyşehir Gölü ile güneydoğudaki Suğla Gölü arasındaki geniş ve uzun arazinin büyük kısmı verimli Suğla Ovası'dır. Bu ova, Beyşehir ve Suğla Gölleri arasında uzanan Çarşamba Çayı ile sulanır. Bölgedeki en yüksek noktası 2.500 metreyi aşan Geyik Dağları, kuş uçuşu mesafesi 100 km'den az olan Akdeniz'in ılıman ikliminin ilçede de hissedilmesine mani olur. İlçenin iklimi, Akdeniz ve karasal iklimlerinin geçiş özelliğini taşır. Bunun yanı sıra kış mevsimlerinde ilçede her yıl yoğun kar yağışları da görülmektedir.

2.3. Seydişehir'in Tarımı

Seydişehir, son yıllarda tarımda gerçekleşen önemli atılımlarla, tarım kenti olma yolunda hızla ilerlemektedir. İlçenin 345 bin dekarlık alanının büyük bir kısmının sulanabilir olması ve İlçe Tarım Orman Müdürlüğünün çiftçiyi doğru bilgilendirmesi sonucunda ürün çeşitliliği artmıştır. İlçede Aliminyum tesislerinin yöreye olan katkısı yanında tarımın da gelişmesi yörenin gelir ve yaşam düzeyinin yükselmesine katkı sağlamıştır.

Buğday ve pancardan sonra ilçede üretilen karpuz, kabak çekirdeği, çilek ve patates 5 binin üzerinde ailenin geçim kaynağı haline gelmiştir. 2018 yılı verilerine göre ilçede 15 bin dekar alanda kabak çekirdeği, 4 bin dekar tane mısır, 2 bin dekar karpuz,

bin beş yüz dekar alanda çilek yetiştirildiği 2 bin dekar alanda sözleşmeli patates üretildiği ve bu ürünlerin yanı sıra hayvan besiciliğinde önemli bir ürün olan 8 ila 10 bin dekar yonca ekilmiştir. Ayrıca Seydişehir ilçesi için Suğla gölünün tarımsal faaliyetlere olan avantajları büyüktür. Göl havzası nohut yetiştiriciliği için avantajlar sunmaktadır. Bu avantajlara göre yörede yetiştirilen nohut, meşhur Seydişehir leblebisinin de ana kaynağını meydana getirmektedir. İlçede nohuttan elde edilen leblebi meşhurdur. İlçe leblebi üretimi ile de anılmaktadır.

3.NOHUT BİTKİSİ VE TARIMI

Nohut, ülkemizde tarımı yapılan yemeklik tane baklagiller içerisinde kuru fasulye ve mercimekten sonra en fazla yetiştirilen bir bitkidir. Mercimekten sonra kuraklığa ve sıcaklığa en çok dayanan bitki olması, nohutu yarı-kurak ve kurak alanların en önemli bitkilerinden birisi yapmıştır. Bu nedenle, ülkemizin doğu, güneydoğu ve orta Anadolu bölgelerinin tarımsal deseninde kendine yer bulmuştur.

Toprak Hazırlığı: Derinlere inebilen kök yapısı ve kurağa dayanması nedeniyle, toprak seçiciliği yoktur. Hemen hemen her çeşit toprakta tarımı yapılabilir. Ancak, kumlu-tınlı, drenaj problemi olmayan, geçirgenliği iyi, besin maddelerince zengin, verimli nötr'e yakın (pH 6-8) topraklar nohut tarımı için ideal olarak kabul edilmektedir. Kısa süreli de olsa, tarla yüzeyinde herhangi bir su göllenmesi, gelişmeyi yavaşlatacağı ve kök-sap çürüklük hastalıklarına yol açacağı için arzu edilmez. Çok tuzlu topraklar, nohut üretimini sınırlandıran önemli faktörlerden biri olduğu için, nohut tarımı için uygun değildir. Nohut ekilecek topraklar, sonbaharda sürülerek bırakılır. Sürüm, 15-20 cm derinlikte pullukla yapılabilir. Kışı bu şekilde geçiren topraklar, ekimden önce, 2-3 kez kazayağı veya diskaro gibi aletlerle biraz daha sığ olarak işlenir. Bu işlemenin 10-15 cm derinlikte olması yeterlidir. Daha sonra, tırmıkla tarla yüzeyi düzlenebilir. Bu şekilde, tarla ekime hazır hale getirilmiş olur. Daha derinden veya gereğinden fazla sayıda işlenen topraklarda, var olan rutubetin kaybolacağı ve bitkinin gelişmesine olumsuz etkide bulunacağı hiç bir zaman unutulmamalıdır.

Ekim Zamanı: Nohut, yazlık bir bitki olduğundan ekimler bahar aylarında yapılır. 15 Mart-30 Nisan arası ekim için uygun zamandır. Bazen, özellikle antraknoz hastalığına hassas çeşitlerde, hastalığın etkisini en aza indirmek için, ekimler Mayıs ayı ortalarına da sarkıtılabilir. Ancak, geç ekim sayesinde antraknoz hastalığından kaçmaya çalışırken, geç gelen yağışlar nedeniyle verimin düşeceği ayrıca, yine geç gelen bu yağışlar nedeniyle bitkinin antraknoz hastalığına da yakalanma riskinin bulunduğu hiçbir zaman akıllardan çıkarılmamalıdır. Küçük taneli "Desi" tipi nohut çeşitleri, iri taneli "Kabuli" tipi nohut çeşitlerine göre soğuğa daha dayanıklı olduklarından, daha erken ekilebilirler. Bunlar için çimlenme sıcaklığı ortalama $5^{o}C$ iken, iri taneli "kabuli" tipi nohut çeşitlerinde minimum toprak sıcaklığı 10 ^{o}C olmalıdır. Her ne kadar, sıcağa

ve kurağa dayanıklı olsa da, eğer çiçeklenme ve bakla oluşum dönemi çok çok sıcak ve kurak bir döneme denk gelirse, çiçek ve bakla döküm oranı artar. Çok sıcak ve kurak bölgelerde, bu durum göz önünde bulundurularak ekim zamanında ayarlamalar yapılabilir. Çok geç yapılan ekimler sonucu ise, bitkiler kısa kalmakta, verim düşmekte ve bitki üzerinde sonradan oluşan baklaların olgunlaşması gecikmektedir.

Ekim Şekli: Nohut, serpme ekilebildiği gibi, makine ile sıraya da ekmek mümkündür. Ülkemizde, genellikle serpme ekim yöntemi kullanılmaktadır. Çünkü nohut tarımı genelde küçük aile işletmelerinde ve küçük alanlarda yapıldığı için, mekanizasyonu ekonomik olmamaktadır. Serpme ekimlerde, daha fazla tohum harcandığı ve tohumların uygun ve eşit derinliğe düşmemesi sonucunda çıkışlarda yeknesaklık sağlanamadığı ve bu nedenle tarla içerisinde düzensiz bitki gelişimi gözlendiği için pek arzu edilmez. Makine ile sıraya ekim yapılması nedeniyle, tohumlar uygun derinliğe eşit olarak bırakıldığı için, çıkışlar eş zamanlı olacak ve tarla içerisindeki bitki gelişimi de yeknesak olacaktır. Çok zorunlu olmadıkça, makine ile ekim her zaman tercih edilmelidir. Bu amaçla, Trakya-Marmara bölgesinde kullanılan pönomatik (havalı) ayçiçeği ekim makinesi veya diğer bölgelerdeki pamuk, yerfıstığı gibi bitkilerin ekiminde kullanılan ekim makineleri rahatlıkla kullanılabilir.

Sıra Arası ve Sıra Üzeri Mesafesi: Nohut'un sıraya ekilmesi, yabancı ot kontrolü açısından bir avantaj sağlar. Dünyanın çeşitli bölgelerinde, nohut tarımında değişik sıra aralıkları kullanılmaktadır. Bu sıra aralıkları 15 cm-100 cm arasında değişmektedir. Dekara bitki sayısı sabit tutulduğunda, dar sıra aralığında (15-20 cm) ekilen çeşitler, geniş sıra (90-100 cm) aralığında ekilen çeşitlerden daha fazla verim sağlarlar. Ülkemizde, 20-30 cm'den 45-70 cm'e kadar değişen sıra aralıklarında ekim yapılmaktadır. Geniş sıra (45-70 cm) aralığında ekim yapmak, yabancı ot mücadelesinin mekanik olarak yapılmasına imkân tanır ancak verim düşük olur. Dar sıra aralıklarında (20-30 cm) yapılan ekimlerde, yabancı ot gelişimi engelleneceği için ayrıca bir mücadele gerektirmeyecektir. Sonuçta, mevcut mekanizasyon imkanları da göz önünde tutularak, 20-70 cm arasında değişen sıra aralıkları kullanılabilir. Ancak, en ideali, 25-35 cm sıra aralığıdır. Sıra üzeri mesafesi olarak, yine Dünyanın çeşitli ülkelerinde değişik mesafeler kullanılmaktadır. Bu mesafe, 3-5 cm'den 10-12 cm'e kadar değişebilmektedir. Ekimde, sıra üzeri mesafesinin ortalama 5-8 cm olarak ayarlanması en uygunu olanıdır.

Tohumluk Miktarı: Dekara atılacak tohumluk miktarı, ekim yöntemine, sıra aralığına, ekilecek çeşidin 1000 tane ağırlığına ve tohumun çimlenme gücüne göre değişir. Eğer serpme olarak ekilecek ise, dekara 15-25 kg tohumluk hesap edilmelidir. Bu miktar, çok iri taneli çeşitlerde biraz daha artabilir. Sıraya ekimlerde, eğer sıra arası mesafesi 25-35 cm arasında ve sıra üzeri de 5-8 cm olacaksa, dekara ortalama 35.000-60.000 adet tohum atılması gerekir. Eğer, çeşidin 1000 TA, 400 g ise, dekara yaklaşık 14-24 kg; 1000 TA, 300 g ise dekara 10-18 kg; 1000 TA, 500-550 g ise, dekara 18-30 kg tohum atılması gerekecektir. Çeşidin tohumu ne kadar iri ise (1000 tane ağırlığı yüksek), dekara atılması gereken tohumluk miktarı da o kadar yüksek olacaktır. Daha geniş sıra aralıklarında ekim yapılacaksa, belirtilen bu tohumluk miktarları biraz daha az olabilir. Sonuç olarak, en ideali olarak kabul edilen 25-35 cm sıra aralığı ve 5-8 cm sıra üzeri mesafesi baz olarak alınırsa, dekara ortalama 15-18 kg tohumluk kullanılması gerekir.

Ekim Derinliği: Ekimin 5-8 cm derinliğe yapılması en uygunudur. Daha derine yapılacak ekimlerde, çimlenme ve çıkış zamanı uzayabilir, çiçeklenme oranında bir düşme ve buna bağlı olarak bitkinin oluşturacağı bakla sayısında bir azalma gözlenebilir. Bu ise, sonuçta verim düşüklüğüne neden olur. Bazı bölgelerimizde, ekim işleminin geciktiği veya toprağın üst kısmının kuru olduğu durumlarda, ekim 10-15 cm derine yapılarak tohumun nemli ortama bırakılması sağlanmakta ve böylece çıkışlar garantiye alınmaktadır.

Gübreleme: Öncelikle bir toprak analizinin yaptırılması gerekir. Analiz sonucuna göre, tavsiye edilecek gübre çeşitlerinin yine uygun miktarlarda toprağa uygulanması en idealidir. Nohut bir baklagil bitkisi olduğundan, köklerinde oluşan nodüller yardımıyla havanın serbest azotunu bağlayarak kendi azot ihtiyacını karşılamaktadır. Yapılan çalışmalar, bu şekilde bir azot bağlama ile nohut bitkisinin kendi ihtiyacı olan toplam azotun, %60'ı ile %70'i arasında bir miktarının karşılanabildiğini ortaya koymuştur. Nodüllerin oluşumu için, ekimden önce tohumların uygun *Rhizobium* bakterileri ile bulaştırılması gerekir. Ancak, bazı topraklarda, populasyonu düşük de olsa *Rhizobium* bakterileri mevcuttur. Bu tip topraklara ekim yapıldığında, tohumlar, ekimden önce bulaştırılmamış olsa dahi, nohut bitkisinin köklerinde azot bağlayıcı nodüller oluşacaktır. Bu nedenle, ekimden önce, bakteri aşılamasının yapılması zorunlu olmayıp gerekli de değildir. Uzun yıllar aynı toprakta nohut tarımı yapıldığı halde köklerde herhangi bir nodül oluşumu gözlenmiyorsa, ekimden önce bakteri aşılaması yapılabilir.

Eğer, gerekli toprak analizi yapılamıyorsa, genel bir kural olarak, dekara ortalama 2-4 kg azot ve 5-7 kg fosfor verilmesi uygun olur. Verilecek gübrelerin, tamamının ekimden önce toprağa serpilerek tırmıkla karıştırılması uygun olur. Bu amaçla, 18-46-0 gübresi veya diğer adıyla diamonyum fosfat gübresinden dekara 15 kg uygulanabilir.

Sulama: Nohut yarı-kurak ve kurak bölgelere adapte olmuş, derin köklü bir bitki olduğundan, kuraga dayanıklıdır. Bu nedenle, her hangi bir sulama işlemi söz konusu değildir. Ancak, yapılan bazı çalışmalar, nohut tarımında sulamanın yapılabileceğini ve bakla oluşum döneminde yapılacak bir sulama işleminin verim açısından ekstra fayda sağlayacağını ortaya koymuştur. Burada, eğer sulama yapılacak ise, sulama ile birlikte ortamdaki nem oranında bir artışın olabileceği ve bunun da bazı mantar hastalıklarının gelişimini teşvik edeceği unutulmamalıdır.

Yabancı Ot Kontrolü: Nohutta yabancı ot kontrolünde sıra arası mesafesinin büyük önemi vardır. Dar sıra aralıklarında (25-35 cm) ekilen nohut alanlarında, sıra aralarının erken dönemde nohut tarafından kapatılması sonucu yabancı otlar baskılanmakta ve gelişmeleri durmaktadır. Bu nedenle, dar sıralara ekilmiş alanlarda, yabancı ot problemi pek görülmez. Geniş sıra aralıklarında (45-70 cm) ekilen alanlarda ise, gelişmiş veya gelişmekte olan yabancı otlar, sıra aralarının mekanik olarak traktörle çapalanmasıyla yok edilirler. Yabancı otların kimyasal yolla mücadelesinde, ekimden önce veya ekimden sonra bazı yabancı ot öldürücüler (herbisit) kullanılabilir. Trifluralin (Treflan), methlachlor (Dual), ethalfluralin (Sonalan) ve imazethapyr (Pursuit) içeren bazı herbisitler ekimden önce toprağa karıştırılarak kullanılabilir. Treflan bazı dar ve geniş yapraklı otları kontrol altına alırken, Dual hem tek yıllık çayır otlarını hem de bazı tek yıllık geniş yapraklı otları kontrol altında tutar. Dual ve Pursuit (dekara 20 g) aynı zamanda çıkıştan hemen önce de kullanılabilir. Bunlara ilave olarak, Simazin, Aretit ve Gramaxone adlı ilaçlar ekimden önce toprağa karıştırılarak kullanılması gereken bazı herbisitler olarak sayılabilir. Linuron ise, ekimden hemen sonra çıkıştan önce, dekara 200 g dozunda kullanılabilir. Toprağa karıştırılarak uygulanan bu ilaçlara rağmen, gelişmenin ileri dönemlerinde yabancı ot gelişimi gözlenebilir. Bu durumda, çıkışlardan sonra, yabancı otların yeşil aksamlarına uygulanabilen ilaçların kullanılması gerekir.

Hasat: Hasat zamanı gelmiş bitkilerde, yapraklar ve baklalar tamamen sararmıştır. Tanenin nem oranı %15-18 arasındadır. Bu nem oranı, makine ile hasat için idealdir. Bunun üzerinde veya altındaki nem oranlarında, tane mekanik olarak zarar görür.

Makineli hasada uygun olmayan çok kısa boylu veya gelişmesini tam olarak tamamlayamadığı için kısa kalmış bazı çeşitler, elle yolunarak veya elle biçilerek harman makinelerinde harmanlanarak hasat tamamlanabilir. Diğer bazı bitkilere göre, tane dökme problemi olmadığı veya çok önemsiz olduğu için hasadın geç yapılması sorun yaratmaz. Çok çok sıcak ve kurak dönemlerde, baklalarda çatlamalar olabilir. Makineli hasat işleri için, normal biçer-döverler kullanıldığı gibi, yemeklik tane baklagiller için özel olarak tasarlanmış hava emişli hasat-harman makinelerini de kullanmak mümkündür Hasat edilen ürünün normal şartlarda depolanabilmesi için, tanenin nem oranı en fazla %13-14 olmalıdır. Bunun üzerindeki nem oranları depolamada sorun yaratırken, bu değerin altındaki nem oranları ise, depolama süresini arttırır.

3.1. Dünya'da Nohut'un Durumu

3.1.1. Dünya Nohut Üretimi

Beslenme açısından önemli kuru baklagillerden birisi nohuttur. Nohut, diğer bitkisel ürünlere nazaran yüksek protein, vitamin, mineral ve daha düşük oranda yağ içermektedir. Dünyada ekim alan ve üretim miktarı açısından tahıllardan sonra gelmektedir.

Çizelge 3.1. Dünya nohut üretimi

	2012		2013		2014		2015		2016	
Ülkeler	Bin Ton	%	Bin Ton	%	Bin Ton	%	Bin Ton	%	Bin Ton	%
Hindistan	7.700	66,76	8.833	66,42	9.530	71,07	7.330	66,34	7.819	64,58
Avustralya	673	5,84	813	6,12	629	4,69	555	5,03	875	7,22
Myanmar	517	4,48	562	4,23	571	4,26	572	5,17	559	4,62
Pakistan	284	2,46	751	5,65	399	2,98	379	3,43	517	4,27
Türkiye	518	4,49	506	3,81	450	3,36	460	4,16	455	3,76
Etiyopya	410	3,55	410	3,08	459	3,42	521	4,71	441	3,64
Rusya	74	0,64	91	0,69	111	0,83	110	1,00	320	2,64
Diğer	1.358	11,77	1.332	10,02	1.261	9,40	1.122	10,16	1.121	9,26
Toplam	11.534	100,00	13.299	100,00	13.410	100,00	11.049	100,00	12.107	100,00

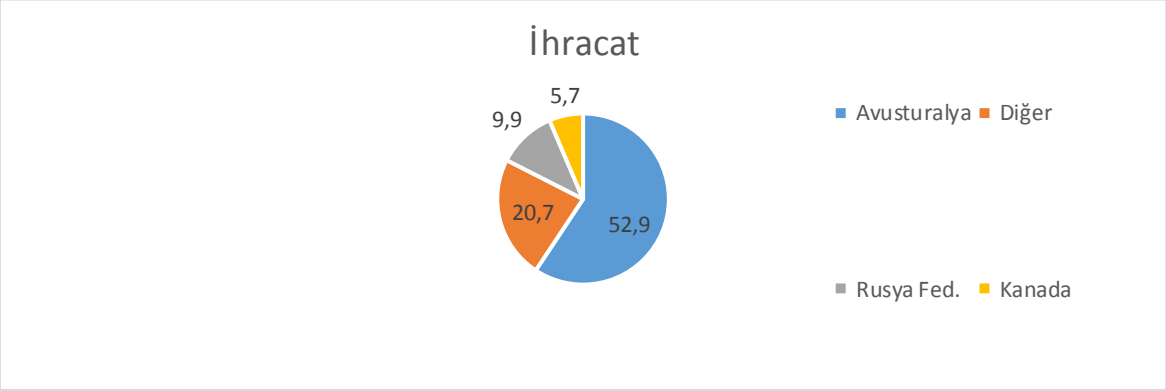
Kaynak; (FAO, 2018).

Dünya nohut üretimine bakıldığında, Hindistan en fazla üretim miktarına sahip ülke konumundadır. 2012 yılında Hindistan 7.700 bin ton nohut üretimi yaparken 2014 yılında üretimi 9.530 bin tona yükselmiştir. 2016 yılında ise 7.819 bin ton üretim gerçekleşmiştir. Avustralya ise 2012 yılında 673 bin ton üretimde bulunmuş olup, 2016

yılında üretim 875 bin tona yükselmiştir. Rusya'ya bakıldığı zaman diğer ülkelere oranla daha düşük üretim yapılmakta olup 2016 yılında 320 bin ton nohut üretimi gerçekleşmiştir. Türkiye, 2012 yılında, 518 bin ton nohut üretimine sahipken 2016 yılında üretimi, 455 bin tona gerilemiştir. Söz konusu bu ülkelerin dünya nohut üretiminin %90'ını sağladığı görülmektedir.

3.1.2. Dünya Nohut Ticareti

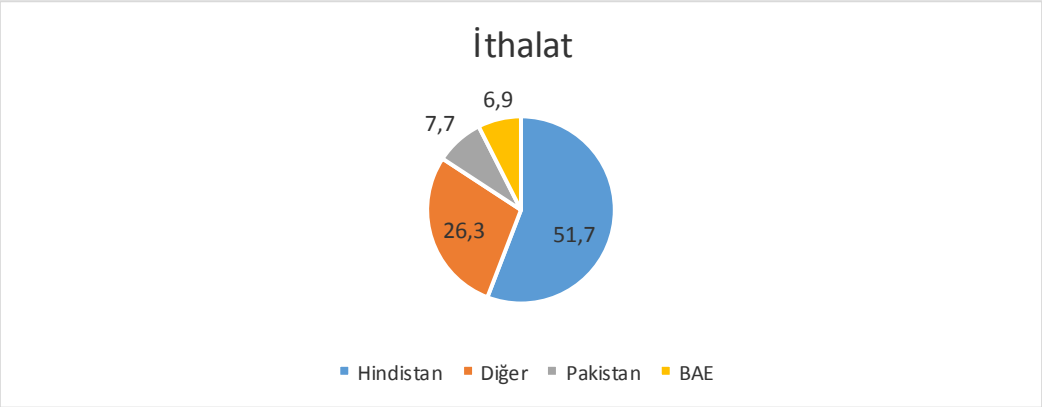
UNCOMTRADE'in dünya nohut ticaretine yönelik 2016 yılı verilerine göre nohut ihracatında Avusturalya birinci sırada yer alırken Rusya ikinci, Kanada ise üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye'nin aynı yıllarda ihracattaki payı ise 22 bin tondan %2,2 artarak 23 bin tona yükselmiştir.

Grafik 3.1. Ülkelere Göre Dünya Nohut İhracatı (2016,%)

Kaynak: (TAGEM, 2016).

Nohut üretiminde birinci sırada yer alan Hindistan, 2015 yılı ithalatını %26,9 oranında arttırarak 2016 yılında 874 bin tonluk ithalatıyla dünyada birinci, 130 bin tonluk ithalatıyla Pakistan ikinci, 117 bin tonluk ithalatıyla Birleşik Arap Emirlikleri üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye'nin ithalatı ise önceki yıla oranla %18,4 azalarak 38 bin tondan 30 bin tona gerilemiştir ve dünya sıralamasında dokuzuncu sırada yer almaktadır.

Grafik 3.2. Ülkelere Göre Dünya Nohut İthalatı (2016,%)

Kaynak: (TAGEM, 2016)

3.2. Türkiye'de Nohut'un Durumu

3.2.1. Türkiye'de Nohut Üretimi

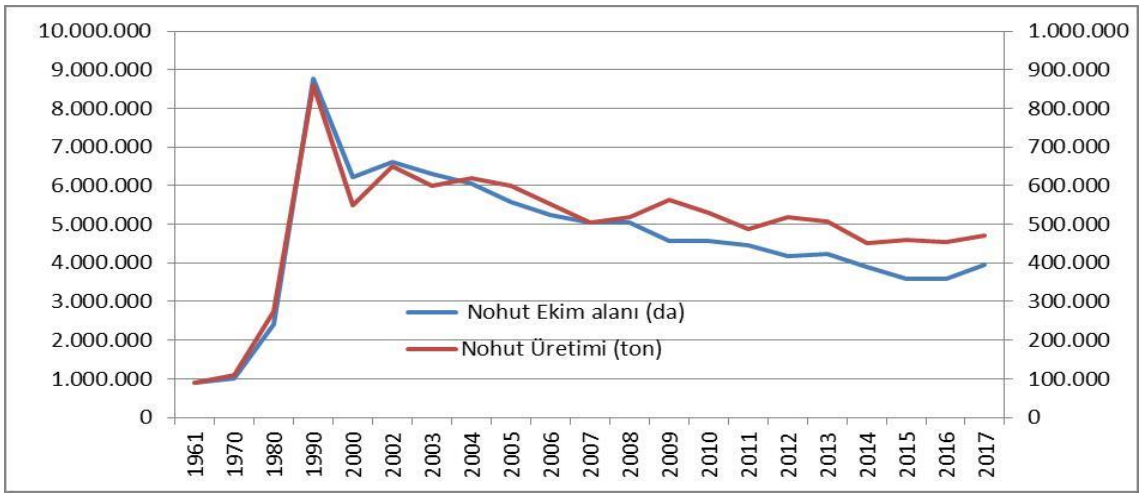
Halkın beslenmesi açısından önemli kuru baklagillerden birisi nohuttur. Nohut üretim alanı 1961 yılında 890 bin dekar olup, 1990 yılında 8,8 milyon dekara kadar çıkmış, 2016 yılında ise 3,95 milyon dekara düşmüştür. TÜİK 2018 yılı verilerine göre nohut ekim alanlarında 2017-2007 yüzde değişim -21,51, üretim ise -7 oranında azalmıştır.

Çizelge 3.2. Türkiye'de nohut üretiminin gelişimi

Yıllar	Ekim alanı (da)	İNDEX (1961=100)	Üretim (bin ton)	İNDEX (1961=100)	Verim (kg/da)	İNDEX (1961=100)
1961*	890.000	100,00	90.000	100,00	101	100,00
1970*	1.000.000	112,36	109.000	121,11	109	107,92
1980*	2.400.000	269,66	275.000	305,56	115	113,86
1990*	8.779.760	986,49	860.000	955,56	98	97,03
2000*	6.222.140	699,12	548.000	608,89	88	87,13
2002	6.600.000	741,57	650.000	722,22	98	97,03
2003	6.300.000	707,87	600.000	666,67	95	94,06
2004	6.060.000	680,9	629.000	698,89	102	100,99
2005	5.578.000	626,74	600.000	666,67	108	106,93
2006	5.243.672	589,18	551.746	613,05	105	103,96
2007	5.036.745	565,93	505.366	561,52	100	99,01
2008	5.051.654	567,6	518.026	575,58	103	101,98
2009	4.559.344	512,29	562.564	625,07	123	121,78
2010	4.556.900	512,01	530.634	589,59	116	114,85
2011	4.464.129	501,59	487.477	541,64	109	107,92
2012	4.162.416	467,69	518.000	575,56	124	122,77
2013	4.235.570	475,91	506.000	562,22	119	117,82
2014	3.885.175	436,54	450.000	500,00	116	114,85
2015	3.593.042	403,71	546.000	606,67	128	126,73
2016	3.595.289	403,97	455.000	505,56	127	125,74
2017	3.953.099	444,17	470.000	522,22	119	117,82
#2018	4.500.000	505,62	540.000	600,00	120	118,81

Kaynak.(FAO, 2018)

Türkiye, önemli bir nohut üreticisi ülke olmasına karşılık gerek ekim alanlarında gerekse üretimde düşüş yaşamıştır. Bunda baklagiller düzeyinde izlenen politikaların (destek ödemelerinin bir dönem kaldırılmasının) etkileri bulunmaktadır. Zira baklagiller düşük verimlilik gösteren ürünlerdir. Bu ürünlerin devlet destekleri olmadan ekim nöbetlerinde yer alması zor görünmektedir. Oysa baklagiller ekim nöbetlerinin ve ekim alanlarının verimliliğinin korunmasında kritik öneme haiz bitkilerdir. Nohut da değişen baklagiller politikalarının sonucu olarak diğerlerinde olduğu gibi üretimi azalma gösteren ürünlerdendir.

Grafik 3.3. Türkiye'de Nohut Ekim Alanları ve Üretimi

Kaynak: (TÜİK, 2019).

Türkiye'de nohut ekim alanı 1961 yılında 890 bin dekar olup, 1990 yılında 8,8 milyon dekara kadar çıkmıştır. Ancak izlenen politikalarda nohut lehine bir iyileşme olmadığından, 2016 yılında 3,95 milyon dekara kadar azalmıştır. TÜİK, 2018 yılı verilerine göre: nohut ekim alanlarındaki değişim (2017-2007 yılları arasında) %21,51 üretimde ise %7 oranında azalma şeklindedir.

3.2.2. Türkiye'de Nohut Ticareti

Türkiye 2012 yılından itibaren net bir şekilde nohut ithalatçısı bir ülke olmuştur. 2003 – 2017 yılları arasında 328 bin ton nohut ithalatına, 412 milyon dolar ödeme yapılmıştır. 2018 yılının Ocak-Mayıs döneminde 117 milyon $'lık nohut ithalatı yapılmıştır. Türkiye 2017 yılında 26 farklı ülkeden nohut ithalatı gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 3.3. Türkiye'nin Nohut Dış Ticaretindeki Gelişmeler

YILLAR	İhracat		İthalat		Dış Ticaret Açığı (Ton)	İhracatın İthalata Oranı	
	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)		Miktar	Değer
2000	50.137	33.132	7.412	4.278	42.725	676,45	774,40
2010	56.794	54.780	7.586	7.287	49.208	748,71	751,78
2015	22.472	20.599	37.306	45.410	-14.834	60,24	45,36
2016	22.976	31.270	30.446	39.867	-7.471	75,46	78,44
2017	23.287	35.085	90.241	130.751	-66.955	25,81	26,83
2018*	20.825	27.635	91.200	116.626	-70.375	22,83	23,70

Kaynak:(TÜİK, 2019)

Türkiye'de 2018 yılında nohut ithalatı için 116,6 milyon $ harcanırken, dış ticaret miktar bazında yaklaşık 70 bin ton açık vermiştir. En fazla nohut ihracatı Irak'a yapılmaktadır.

Çizelge 3.4. Türkiye'den nohut ihraç edilen ülkeler (Miktar/Kg)

Ülkeler	2015		2016		2017		2018	
	Miktar(Kg)	%	Miktar(Kg)	%	Miktar(Kg)	%	Miktar(Kg)	%
Irak	1.286.394	5,72	3.514.184	15,3	2.810.572	12,07	4.592.059	22,05
Suriye	3.498.545	15,57	2.042.714	8,89	2.501.518	9,88	1.037.482	4,98
İngiltere	1.404.049	6,25	841.870	3,66	1.626.270	6,98	475.049	2,28
Cezayir	591.959	2,63	564.875	2,46	1.613.917	6,93	2.010.750	9,66
Almanya	969.648	4,31	1.203.461	5,24	1.498.622	6,44	1.045.0330	5,02
İsrail	1.044.000	4,65	513.000	2,23	1.284.288	5,52	776.740	3,73
S.Arabistan	1.268.007	5,64	417.720	1,82	1.250.358	5,37	1.224.650	5,98
Lübnan	919.500	4,09	308.113	1,34	974.000	4,18	1.313.000	6,3
İtalya	564.010	2,51	910.520	3,96	929.000	3,99	564.500	2,71
BAE	759.310	3,38	515.347	2,24	869.137	3,73	486.846	2,33
Ürdün	1.644.850	7,32	880.210	3,83	863.452	3,71	919.315	4,41
İran	1.050.000	4,67	91.000	0,4	785.793	3,37	175.000	0,84
Diğer Ülkeler	7.472.168	33,25	11.172.465	28,63	6.479.9332	28	6.186.868	29,71
Toplam	22.472.437	100,00	22.975.479	100,00	23.286.859	100,00	20.825.289	100,00

Kaynak; (TÜİK, 2019)

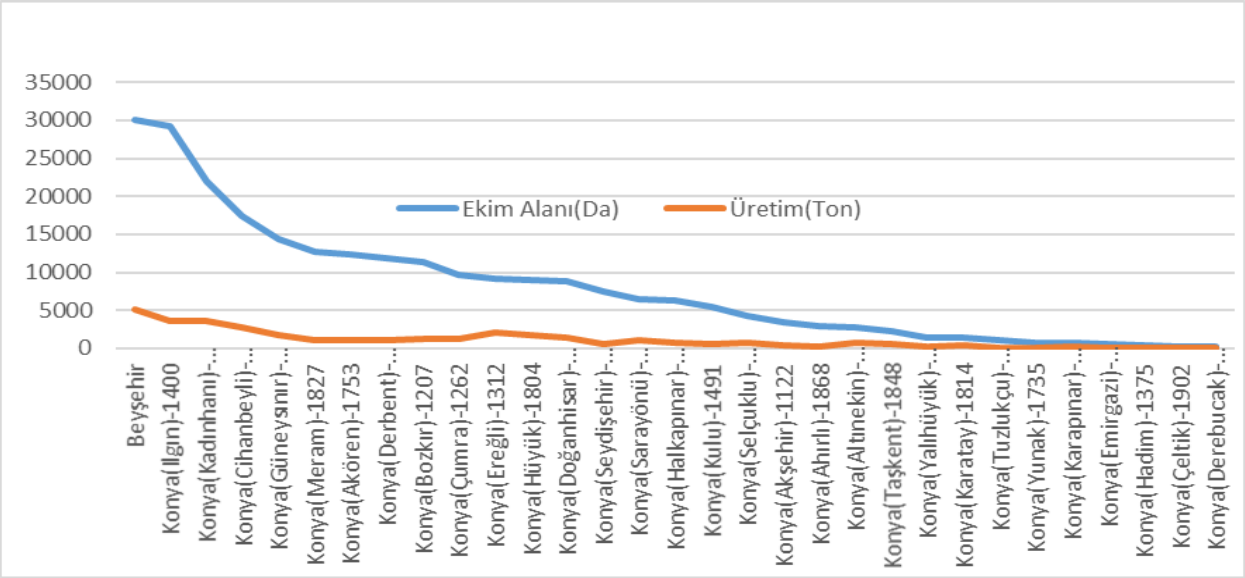
Türkiye'nin nohut ithalatında Arjantin ve Meksika ilk sıralarda yer almaktadır. 2016 yılında nohut ithalatı yapılan başlıca ülkelerden Arjantin 70 bin ton, Meksika 122 bin ton, Rusya 320 bin ton, Kanada 107 bin ton, ABD 108 bin ton, Hindistan 7,8 milyon ton, Etiyopya 441 bin ton nohut ithalatı gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 3.5. Türkiye'nin nohut ithalatı yaptığı ülkeler (Miktar/Kg)

Ülkeler	2015		2016		2017		2018	
	Miktar(Kg)	%	Miktar(Kg)	%	Miktar(Kg)	%	Miktar(Kg)	%
Arjantin	2.794.061	7,49	2.048.560	6,73	22.513.075	24,95	20.770.092	22,77
Meksika	20.376.145	54,62	10.882.118	35,74	18.640.526	20,66	15.632.139	17,14
Rusya	2.112.300	5,66	2.046.529	6,72	12.923.717	14,32	10.928.194	11,98
Kanada	695.570	1,86	4.156.663	13,65	9.954.005	11,03	8.975.726	9,84
ABD	3.151.699	8,45	2.009.607	6,6	8.871.583	9,83	11.522.041	12,63
Hindistan	7.248.928	19,43	7.476.238	24,56	7.563.457	8,38	14.156.971	15,52
Bulgaristan	94.000	0,25	467.480	1,54	2.731.208	3,03	746.952	0,82
Etiyopya	69.000	0,18	0	0	2.324.000	2,58	5.466.000	5,99
Diğer Ülkeler	764.690	2,05	1.359.055	4,46	4.719.789	5,23	3.001.920	3,29
Toplam	37.306.393	100	30.446.250	100	90.241.360	100	91.200.035	100

Kaynak; (TÜİK, 2019).

3.2.2. Konya'da Nohut'un Mevcut Durumu

Grafik 3.4. Konya'da nohut yetiştirilen ilçelerde ekim alanları ve üretimi (2017 yılı)

Kaynak:(TÜİK, 2019)

Konya ilinde 2017 yılı verilerine göre toplamda 246.556 dekarlık alanda nohut üretimi yapılmaktadır. Seydişehir ilçesi 7500 dekarlık ekim alanı ile ilçeler arasında 14. sırada yer almaktadır. İlçede yıllık ortalama verim 86 kg/da olarak hesaplanmıştır. İlçede yıllık nohut üretimi ise 645 tondur.

Çizelge 3.6. Seydişehir ilçesinde bitkisel ürünler ekim alanlarının dağılımı (dekar)

Ürünler		2016	2017	2018
Tarla Bitkileri	Buğday	200.345,00	181.751,00	182.000,00
	Şeker Pancarı	35.690,00	37.000,00	41.000,00
	Arpa	62.000,00	70.000,00	64.970,00
	Mısır Silajlık	12.000,00	12.000,00	13.000,00
	Patates	13.000,00	11.000,00	11.000,00
	Nohut	6.000,00	7.500,00	9.000,00
	Yonca (Yeşil ot)	4.000,00	4.350,00	5.500,00
	Fiğ (Macar) (Yeşil ot)	4.100,00	4.300,00	5.000,00
	Fasulye (kuru)	13.000,00	3.500,00	4.000,00
	Haşhaş	2.557,00	2.700,00	3.266,00
	Mısır (Dane)	20,00	1.300,00	3.000,00
	Fiğ (Adi) (Dane)	2.100,00	2.300,00	2.500,00
	Soğan (Kuru)	1.100,00	1.200,00	1.050,00
	Tritikale	400,00	400,00	500,00
	Ayçiçeği (Çerezlik)	150,00	150,00	175,00
	Fiğ (Macar) (Dane)	250,00	260,00	250,00
	Acı Bakla	25,00	60,00	70,00

	Ayçiçeği (Yağlık)	150,00	120,00	60,00
	Sarımsak	40,00	30,00	35,00
	Aspir Sulu	30,00	30,00	25,00
	Kanola (Kolza)	25,00	30,00	25,00
	Toplam	356.982,00	339.981,00	346.426,00
Sebzeler	Kabak (Çerezlik)	4.000,00	4.500,00	7.000,00
	Karpuz	3.200,00	3.500,00	3.600,00
	Domates (Sofralık)	3.000,00	3.200,00	3.500,00
	Kavun	1.300,00	2.000,00	2.200,00
	Biber (Sivri)	1.000,00	1.000,00	1.240,00
	Ispanak	1.000,00	1.050,00	1.100,00
	Fasulye (Taze)	1.000,00	900,00	950,00
	Bamya	580,00	600,00	700,00
	Domates (Salçalık)	350,00	400,00	500,00
	Hıyar (Sofralık)	350,00	360,00	400,00
	Patlıcan	100,00	100,00	100,00
	Hıyar (Turşuluk)	50,00	60,00	75,00
	Barbunya Fasulye (Taze)	70,00	75,00	70,00
	Marul (Göbekli)	70,00	71,00	70,00
	Pırasa	40,00	42,00	45,00
	Lahana (Beyaz)	40,00	42,00	38,00
	Toplam	16.150,00	17.900,00	14.588,00
Meyveler	Çilek	1.500,00	2.200,00	2.500,00
	Kiraz	1.260,00	1.260,00	1.260,00
	Üzüm	1.310,00	1.310,00	1.314,00
	Ceviz	800,00	810,00	790,00
	Elma (Starking)	400,00	400,00	400,00
	Elma (Golden)	280,00	280,00	275,00
	Elma (Grannysmith)	150,00	160,00	160,00
	Elma (Amasya)	80,00	80,00	80,00
	Elma (Diğer)	70,00	70,00	70,00
	Armut	50,00	45,00	40,00
	Vişne	-	10,00	10,00
	Ayva*	-	-	-
	Badem*	-	-	-
	Dut*	-	-	-
	Erik*	-	-	-
	Kayısı*	-	-	-
	Şeftali*	-	-	-
	Toplam	13.524,00	6.625,00	6.899,00
TOPLAM TARIM ALANI		386.656,00	364.506,00	367.913,00
*Üretim yapılmasına rağmen toplu meyvelikler olmadığından alan bilgisi verilememiştir				

Kaynak: (Anonim, 2019).

Seydişehir ilçesinde 2018 yılı itibariyle 346.426 da alanda tarla bitkileri yetiştiriciliği yapılmıştır. Tarla bitkileri yetiştiriciliği toplam tarım yapılan alanların %94,16'ını oluşturmaktadır. Tarım yapılan alanların %77,46'sında ise (285.000 da) sulu

tarım yapılmaktadır. Tarla bitkilerine ayrılan alanların 2016 yılında 6000 dekarında nohut yetiştiriciliği yapılırken, 2018 yılında nohut ekim alanları 9000 dekara kadar yükselmiştir.

Diğer taraftan ilçede 2016 yılında 16.150 dekar alanda sebze yetiştirilirken, 2018 yılında sebze yetiştirilen alanlar 14.588 dekara azalma göstermiştir. Sebze yetiştirilen alanlar ilçedeki toplan tarım alanlarının %3,96'sını oluşturmaktadır.

İlçede, 2018 yılı itibari ile yetiştirilen meyveler elma, armut, kiraz, ceviz, çilek ve üzüm üretimi toplu alanlarda ya da kapama bahçelerde yapılmakta olup, bunların dışında üretimi yapılan ayva, erik, kayısı, şeftali, vişne, badem ve dut karışık ve dağınık şekilde meyveliklerde yetiştirilmektedir. İlçede 80.745 adet meyve veren yaşta ağaç bulunmakta, 2018 yılı üretim sezonunda 7.578 ton ürün üretimi gerçekleşmiştir. Bunun yanında ise 6.660 adet meyve vermeyen yaşta ağaç bulunmaktadır. Meyve üretimi yapılan toplam alan 6.899 da olup, 5.585 da'lık (%80,95) alanda sulu şartlarda, 1.314 da'lık (%19,05) alanda ise kuru şartlarda meyvecilik (bağcılık) yapılmaktadır.

Seydişehir'de Suğla havzasının varlığı nohut üretime etki etmiştir. Nohut yetiştiriciliğinin büyük bir kısmı Suğla havzası civarındaki mahallelerde yapılmaktadır. Buradaki alanların mülkiyeti devlete ait olup, çiftçiler ecr-i misil yoluyla üretim yapmaktadır. Dolayısı ile bu alanlarda ÇKS' ye kayıtlı olmayan çiftçiler faaliyetlerini sürdürmektedir. ÇKS sisteminde beyan esas olduğu için yapılan üretimin %100 oranında kayıtlı olması beklenmemektedir. Dolayısıyla nohut yetiştirilen alanlarda daha çok kayıtsız, parçalı, devlete ait olan alanlarda yapılmaktadır. Bu nedenle birçoğunun kayıtlı üretimi mevcut değildir. Bunun temel sebebi; nohut arazilerin parçalı olması, üretimi yapılan alanların ekonomik işletme büyüklüğünün altında olması, işletmelerinin küçük aile işletmeleri olması yanında kanunlardan kaynaklı tapu sorunların da olmasıdır.

Çizelge 3.7. Seydişehir ilçesinde nohut ekilen alanlar ve verim durumu

Yıllar	Ekilen Alanlar (da)	Verim (kg/da)
2013	5170	125
2014	5500	132
2015	5500	131
2016	6000	152
2017	7500	86

Kaynak: (TÜİK, 2019)

TUİK verilerine bakıldığı zaman, Seydişehir ilçesinde 2013 yılında 5170 dekar alanda nohut üretim yapılmış olup, 2017 yılına kadar ekim alanlarında artma görülmektedir. Verim ise 2013 yılında bir dekarda 125 kg iken, 2016 yılında 152 kg'a kadar yükselmiştir. Ancak 2017 yılında görülen kuraklık sonucu verimlilik 86 kg'a kadar düşmüştür. Bu durum üretimde gerilemelere neden olmuştur.

4. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Gül ve ark. (2006) tarafından "Çanakkale Yöresinde Nohut Bitkisinin Kışlık Olarak Yetiştirilebilme Olanakları" adlı çalışmada yörede yazlık olarak yetiştirilen ve birçok faktörün yanı sıra, özellikle olumsuz iklim koşullarından dolayı düşük verim elde edilen nohutta kışlık ekimler sayesinde verimde oluşabilecek farklılıkların belirlenmesi amaçlanmıştır. Yörede kışlık nohut yetiştirme olanaklarını araştırmak amacıyla ICARDA kökenli 10 nohut hattı kullanılarak ÇOMÜ Ziraat Fakültesi bünyesinde yürütülen bu çalışmada denemeler 2003-2004 ve 2004-2005 yetiştirme sezonlarında tesadüf blokları deneme desenine göre 4 sıra halinde 5 m^2'lik parsellerde kurulmuştur.

Adak ve ark. (2010) tarafından yapılan "Yemeklik Baklagillerin Üretimini Arttırma Olanakları" adlı çalışmada, baklagillerde üretim artışı potansiyeli olarak, bu bitkilerin gen merkezinin ülkemiz olması, adaptasyonlarının karşılanabildiği ekolojik koşulların varlığı, ekim nöbetine uygun bitkilerin başında gelmesi, ülkede geniş nadas alanlarının varlığı, iç tüketimlerinin yaygın olması, dışsatımda aranan ürünler olması ve bu bitkilerin yetiştiriciliğinde henüz yeterince girdi kullanımının olmaması gibi konular irdelenmiştir. Bakliyat alanında yapısal bazı sorunlar olmasına karşın, bildiride ayrıntılarla açıklanan çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Çiftçi (2004) tarafından yapılan "Dünyada ve Türkiye'de Yemeklik Baklagiller Tarımı" adlı çalışmada, Dünya ve ülkeler bazında 1980 yılından günümüze, Türkiye'de ise istatistiki verilerin tutulmaya başladığı 1928 yılından günümüze, yemeklik tane baklagillerin; ekim alanları, üretimleri, verimleri, dışalım ve dışsatımları miktarları üzerine öneriler getirilmeye çalışılmıştır. Yemeklik tane baklagiller Türk tarımının sorunları incelenmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Bolat ve ark. (2017) tarafından yapılan "Türkiye' Yemeklik Baklagillerin Gelecek Eğilimlerinin Belirlenmesi" adlı çalışmanın amacı, Türkiye'de yemeklik baklagillerin mevcut durumunu ortaya koymak, Türkiye'de en çok yetiştirilen yemeklik baklagillerden nohut, mercimek ve kuru fasulye piyasaları için gelecek öngörülerinde bulunmaktır. Gelecek öngörüleri zaman serisi analizlerinden Çiftli Üssel Düzeltme Yöntemi ile yapılmıştır. Kullanılan zaman serileri FAO ve TÜİK istatistiklerinden elde edilmiştir. Bu bağlamda nohut, kırmızı mercimek ve kuru fasulye piyasalarına ait ekim alanı, üretim miktarı, verim değerleri, tüketim miktarı, ithalat ve ihracat miktarları, üretici fiyatları değişkenleri ile arz-talep dengesi için beş yıllık gelecek öngörüleri oluşturulmuştur. Araştırma bulgularına göre gelecek beş yıllık süreçte (2017-2021) Türkiye'de nohut, kırmızı mercimek ve kuru fasulye ürünlerine ait ekim alanlarının, üretim miktarının ve buna bağlı olarak ihracatın azalacağı, tüketim miktarının, ithalatın ve üretici fiyatlarının artacağı öngörülmektedir. Arz-Talep Denge öngörülerinde ise dengenin arz yönüne kayacağı, bu kaymanın da üretim artışından değil, ithalat artışından kaynaklanacağı, baklagillerde dışa bağlılığın artacağı öngörülmektedir.

Güler (2011) tarafından yapılan "Erzurum Yöresinde Nohut Tarımının Mekanizasyon Sorunları ve Çözüm Önerileri" adlı çalışmada Erzurum yöresinde nohut üretiminin karşılaştığı mekanizasyon sorunları belirtilecek ve yörede nasıl bir nohut üretimi yapılması konusunda bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Birçok baklagilin gen merkezi olan Anadolu'da tarım alanları hala nadasa bırakılmaktadır. Baklagiller, kuru tarım alanlarında tahıl-nadas sisteminde tarlayı nadasa bırakmak yerine ekim nöbetine katılabilecek önemli bitkilerdir. Ülkemiz yemeklik baklagiller içerisinde ise en fazla ekimi yapılan bitki nohuttur. Nohut nadas alanlarının değerlendirilmesinde, buğday ve arpa ile ekim nöbetine giren önemli bir yemeklik baklagildir. Yüksek protein içeriğinden dolayı nohut besleyici bir üründür. Yörede nohut tarımının sorunları; nohudun ıslahı, agronomisi, iklim ve toprak koşulları, uygun ekim ve bakım teknikleri ve üreticinin sosyoekonomik yapısını içine alan tamamlayıcı yaklaşımlarla çözmek mümkün olacaktır.

Özel ve Gül (2010) tarından yapılan "Türkiye'de Kırmızı Mercimek Üretim Ekonomisi" adlı çalışmada, Türkiye'de kırmızı mercimek üretimi yapan tarım işletmeleri, incelenerek bu işletmelerde kırmızı mercimek üretimi, pazarlanması ve işlemesi ile ilgili mevcut yapı ve sorunları belirlenmiş olup çözüm önerileri geliştirilmiştir. Veriler 2000-2001 yılına aittir. Tarım işletmelerinde en çok kullanılan tohumluk çeşidinin yerli kırmızı mercimek çeşidi ve ortalama verimin 93,08 kg/da olduğu belirlenmiştir. 1 kg kırmızı mercimek ortalama maliyeti 243.874 TL ve ortalama satış fiyatı 366.190 TL'dir. İşletmelerin kırmızı mercimek üretimindeki ortalama mutlak karı 13.349.115 TL/da ve nisbi karı %151,47'dir. Tarım işletmelerinde kırmızı mercimek üretiminde ölçeğe sabit getiri söz konusudur (Bağımsız değişkenlerin üretim esnekliği toplamı çayır biçme makinesi ile hasatta 0,99083 ve biçer-döver ile hasatta 1,035'tir). İşletmelerde pazarlama oranı %89,9'dur ve işletmelerin %87'si ürünü tüccarlara satmaktadır.

Tan (2010) tarafından yapılan "Türkiye'de Gıda ve Tarım Bitki Genetik Kaynaklarının Durumu" adlı çalışma, Türkiye'de bitki genetik kaynaklarının mevcut durumunu ortaya koymaktadır. İlk BGK ülke raporunun 1996'da yayınlanmasından bu yana gerçekleşen değişiklik ve gelişmeler özellikle yorumlanmıştır. Türkiye, iklim ve eko-coğrafya alanlarında büyük çeşitlilik sergilemekte ve tarım sektörü ekonomide ve kırsal toplulukların ve geçiminde büyük bir rol oynamaktadır. Nüfus artış oranı yüksek olduğundan, nüfus 67.803.927'ye yükselmiştir. Toplam nüfusta tarımsal nüfusun oranı, ekonomik kalkınma ve kentleşmeden dolayı giderek azalmaktadır. Ekilebilir arazi son on yılda azalmıştır.

Kün ve ark. (2005) tarafından yapılan "Tahıl ve Yemeklik Dane Baklagillerin Üretimi" adlı çalışmada, Türkiye'de tahıllar ve dane baklagillerin üretim ve tüketimindeki değişimlerle, üretim artırma yöntemleri irdelenmiş, öneriler sunulmuştur. Artan nüfusun temel besini, hayvancılık için gerekli yem ve tarıma dayalı sanayiin hammadde gereksiniminin karşılanması, pazar bağlantılarının güvenle yapılabilmesi; doğru ve tutarlı üretim tüketim projeksiyon ve planlarının zamanında hazırlanma ve uygulanmasıyla olanaklıdır.

Mart ve ark. (2016) tarafından yapılan "Çukurova Bölgesinde Nohut (*Cicer arietinum* L.) Genotiplerinin Kışlık Ekim Zamanında Verim ve Morfolojik Özelliklerinin Değerlendirilmesi" adlı çalışmada, Çukurova iklim koşullarında nohut (*Cicer arietinu*m L.) çeşit ıslahı amacıyla nohut hat ve çeşitlerinin 2013-2014 üretim döneminde ekilerek verim ve verimle ilgili bazı özellikler incelenmiştir. Denemeler, Doğu Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Araştırma Alanında Doğankent lokasyonunda yürütülmüştür. Araştırmada kışlık olarak 20 genotip ve çeşit ekilerek değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmada nohut genotiplerinden kışlık ekime yönelik seleksiyon ve değerlendirmeleri yapılmıştır. Araştırmanın yürütüldüğü yılda kışlık ekimlerden elde edilen en yüksek tane verim değeri 388,8 kg/da olarak FLIP 07-184 C hattından en düşük tane verim değeri 112,9 kg/da olarak FLIP 06-158C hattından elde edilmiştir. 100 tane ağırlığı bakımından da 44,3-31,4 g ile en yüksek ve düşük değerler arasında değişim göstermiştir. Bunlara ilave olarak çiçeklenme ve bitki boyu değerlendirmeleri de seleksiyon kriteri olarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın yürütüldüğü yılda hat ve çeşitler üzerinde iklime bağlı yağışların gecikmesi ve çiçeklenme döneminin uygun koşullarda olması nedeniyle antraknozun olumsuz etkisi tespit edilmemiştir.

Gül ve Işık (2002) tarafından yapılan "Dünyada ve Türkiye'de Baklagil Üretim ve Dış Ticaretindeki Gelişmeler" adlı çalışmada, 1961-2000 döneminde Dünya ve Türkiye baklagil üretimi ve dış ticaretindeki gelişmeler karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Ele alınan dönem boyunca dünya mercimek üretim miktarı ekim alanlarındaki gelişmelere bağlı olarak, nohut üretimi ise, ekim alanlarının sabit kalmasına rağmen verimdeki gelişmelere bağlı olarak artış göstermiştir. Önemli bir baklagil ihracatçısı olan Türkiye son yıllarda ekim alanlarındaki azalmaya bağlı olarak bu özelliğini kaybederek ithalatçı ülke konumuna gelmiştir.

Hasdemir ve ark. (2015) tarafından yapılan "Türkiye'de Baklagil Üretiminde Sürdürülebilirlik Açısından Etkili Faktörlerin Analizi" adlı çalışmada, baklagil üretiminin sürdürülebilirliği üzerine etki eden faktörler incelenmiştir. Ele alınan nohut, kuru fasulye ve kırmızı mercimeğin Türkiye'de yoğun olarak yetiştirildiği illerdeki üreticilere uygulanan anketler oluşturmuştur. Ayrıca ulusal ve uluslararası yayınlar, araştırmalar, istatistikler ve raporlar ikincil veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Örnek ana kitlesinin belirlenmesinde Türkiye'de en fazla nohut, kuru fasulye ve kırmızı mercimek üretilen illerdeki üretici sayısı örnek popülasyonuna dâhil edilmiştir. Bu kapsamda nohut için Uşak Kırşehir, Antalya, Konya, Yozgat ve Kütahya, kuru fasulye için Konya, Karaman, Erzincan, Niğde, kırmızı mercimek için ise Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Kilis illeri olmak üzere toplam 14 il popülasyonu oluşturmaktadır. Örnek hacminin belirlenmesinde, Türkiye Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) dikkate alınarak her bir ürünün ekim alanına göre belirlenmiştir.

Atalay (2009) tarafından yapılan "Türkiye'deki tescilli nohut (*Cicer arietinum* l.) çeşitleri ve bazı nohut genotiplerinde demir alım potansiyellerinin belirlenmesi" adlı çalışmada Türkiye'deki tescilli nohut çeşitleri ve bazı nohut (*Cicer arietinum* L.) genotiplerinin demir uygulamalarına bağlı olarak aktif demir ve toplam demir içeriklerinde meydana gelen değişikliklerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada demir uygulaması yapılmadan hangi genotiplerin daha yüksek aktif demir içeriğine sahip olduğu da belirlenmiştir. Besin değeri açısından önemli bir kaynak olan nohutta, toprakta yeterli ölçüde bulunan ancak çeşitli toprak ve iklim şartları nedeniyle yeterince alınamayan demiri daha etkin alabilecek genotipleri belirlemek, bitkisel besinlerdeki demir içeriğinin ve dolayısıyla besin değerinin artırılması yönünde yürütülecek ıslah çalışmalarına temel bilgi düzeyinde katkıda bulunmak hedeflenmiştir.

5.MATERYAL VE YÖNTEM

5.1.Materyal

Araştırmada, nohut üretimi yapılan tarım işletmelerinden yüz yüze görüşme sonucu elde edilen veriler kullanılmıştır. Bu verilere ek olarak konu ile ilgili yapılmış araştırma, çeşitli kuruluşların kayıtlarından ve diğer istatistiki verilerden de yararlanılmıştır.

3.2.Yöntem

Nohut üretimi çiftçiler tarafından ara üretim, aile tüketimi, tarlaların dinlendirilmesi amacıyla ekim nöbetinde ve ek gelir elde etmek üzere yapılmaktadır. Bu nedenlerde işletmelerde sadece nohut üretimine yönelik bir faaliyet bulunmamaktadır. Diğer taraftan nohut üretimi özellikli bir üretim biçimi olduğu için her çiftçi tarafından yapılmamaktadır. Tüm bu bilgiler ışığında köylerde nohut üretiminde bulunan çiftçiler bellidir. Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü uzman elemanlarınca hangi köylerde hangi çiftçilerin nohut üretim faaliyetlerinde bulunduğu bilinmektedir. Konya ilinde 2017 yılı verilerine göre toplamda 246.556 dekarlık alanda nohut üretimi yapılmaktadır. Seydişehir ilçesi 7500 dekarlık ekim alanı ile bu alanın büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışmada, bu bölgede ÇKS'ye kayıtlı nohut üretimi yapan 36 çiftçi ile anket tekniği kullanılarak veriler elde edilmiştir.

5.2.1.Örnekleme safhasında uygulanan yöntem

Araştırmada kullanılan materyal, Konya ili Seydişehir İlçesinde nohut yetiştiriciliğinde bulunan işletmelerin yoğun olduğu; yöreyi nohut yetiştiriciliği ve ekonomik koşullar bakımından temsil edecek sayıda köy, Tarım ve Orman Bakanlığı Seydişehir İlçe Müdürlüğü uzman personeli ile birlikte gayeli örnekleme metodu ile seçilmiştir. Bu bakımdan seçilen köy sayısı ve seçilen köylerde nohut üretimi gerçekleştiren işletmeler ana kitleyi oluşturmuştur. Konya ilinde 2017 yılı verilerine göre toplamda 246.556 dekarlık alanda nohut üretiminin 7500 dekarlık ekim alanını Seydişehir ilçesi kapsamaktadır.

5.2.2.Anket safhasında uygulanan yöntem

Araştırmada daha önceden hazırlanmış anket formları kullanılmış örnekte yer alan her tarım işletmesi için bir anket, karşılıklı görüşme yoluyla amaca uygun olarak doldurulmuştur. Anketlerde deneklere tekrarlı kontrollü sorular sorularak, üretici beyanlarının doğruluğu sağlanmaya çalışılmıştır. Anketlerde 2018 yılına ait bilgiler

kullanılmıştır. Ankette; işletmelerde bulunan nüfus ve işgücü durumu, işletmelerdeki nüfusun işletme içinde ve dışında çalışma durumu, yabancı işgücü kullanımı, arazi varlığı ve arazi tasarruf grafikleri, arazinin parçalılık durumu, sermaye unsurları belirlenmiştir.

5.2.3.İşletme Analizinde Uygulanan Yöntem

Anketlerde öncelikle işletmelerin nüfus, işgücü, eğitim durumu ve yaş gibi demografik özellikleri ortaya konulmuştur. İşletmelerdeki nüfus, yaş grupları, cinsiyetleri ve eğitim durumuna göre belirlenmiştir. Eğitim düzeyinin belirlenmesinde 7 ve daha yukarı yaştaki nüfusun mezun olduğu veya halen devam ettiği okullar hesaplanmıştır.

Aile işgücü potansiyelinin belirlenmesinde erkek işgücü birimi (EİB) esas alınmıştır. Erkek işgücü birimi ergin (15-49 yaş arası) bir işçinin bir günde ortalama 8 saat çalışması ile ortaya koyduğu işgücü (Aras, 1988) esas alınarak hesaplanmıştır. Ayrıca işletmelerde 7-64 yaş arası nüfusun fiilen çalışabilir nüfus olduğu kabul edilmiştir. Yörede çalışabilir gün sayısının 300 gün olarak dikkate alındığı varsayılarak, işletmelerde aile işgücü potansiyeli (kullanılabilir işgücü) fiilen çalışabilir nüfustan devamlı hastalık, askerlik, eğitim nedeniyle çalışmayan nüfus çıkartılarak, fiilen çalışabilir nüfus, yaş ve cinsiyet dikkate alınarak ve Çizelge 5.1'deki katsayılara göre erkek işgücü birimine çevrilmiştir.

Çizelge 5.1. Nüfusun erkek işgücü birimine çevrilmesinde kullanılan katsayılar

Yaş	Erkek	Kadın
0-6	-	-
7-14	0.50	0.50
15-64	1.00	0.75
50-+	0.75	0.50

İşletmelerin sermaye yapıları, sermayenin fonksiyonlarına göre sınıflandırılması esas alınarak incelenmiştir (Açıl ve Demirci, 1984). Aktif sermaye, arazi sermayesi ve işletme sermayesi toplamından elde edilmiş ve bundan borçların çıkarılmasıyla öz sermaye bulunmuştur (Bülbül, 1979).

İşletmelerde gayri safi üretim değeri (GSÜD); tarımsal faaliyet sonucu elde edilen bitkisel ve hayvansal ürün miktarının, çiftlik avlusu fiyatlarıyla çarpılması sonucu elde edilen değere, bitki ve hayvan sermayesinde meydana gelen prodüktif demirbaş kıymet artışının da ilavesi ile hesaplanmıştır. Bitkisel ürünler üretim faaliyetleri itibariyle ana ve yan ürün olarak dikkate alınmıştır. Ana ve yan ürün ayırımında, ürünlerin işletmede yetiştirilme amacı ve ürünlerin fiyatları dikkate alınmıştır (Kıral ve ark., 1999).

Brüt kâr, gayri safi üretim değerinden değişen masrafların çıkarılması ile hesaplanmıştır. Brüt kâr, üretim faaliyetinin rekabet gücünü ve işletme başarısını ortaya koymada önemli bir ölçü olarak kabul edilmektedir (Erkuş ve ark., 1995).

Gayrisafi hasıla; gayri safi üretim değerine, işletme dışı tarımsal gelir ile konut kira karşılığı eklenerek bulunmuştur (Erkuş ve ark., 1995).

İşletmelerin tarımsal faaliyetleri için yaptıkları toplam işletme masrafları değişen ve sabit masraflar olarak ele alınmıştır. Bu iki masraf toplanarak işletme masrafları elde edilmiştir. Değişen masraflar bitkisel ve hayvansal üretim için ayrı, ayrı hesaplanmıştır (Erkuş ve Demirci, 1995).

GSH' dan işletme masraflarının çıkarılmasıyla saf hasıla (SH) bulunmuştur (Demirci, 1978).

Tarımsal gelir, öz sermaye rantına çiftçi ailesi ücret karşılığının ilavesi ile bulunmuştur (Erkuş ve Demirci, 1995).

İşletmelerin sahip oldukları alet ve makinaları başka tarımsal işletmelerde kullanma karşılığı elde ettikleri gelir ile işletmelerdeki aile fertlerinin işletme dışı tarımsal faaliyetlerde çalışma karşılıkları alınarak, işletme dışı tarımsal gelir bulunmuştur (Kıral ve ark., 1999).

Konut kira bedelinin hesaplanmasında, cari kira değeri ile bina değeri arasındaki ilişkinin araştırılması gerekmektedir (Kıral ve ark., 1999). Bu esaslara göre, bölgedeki işletmeler araştırılarak işletmelerde ikametgâh olarak kullanılan binaların yapı malzemesi taş ve tuğla olanların kıymetinin %5'i, yapı malzemesi kerpiç olan binalarda kıymetinin %10'u dikkate alınmıştır (Aras, 1988; Kıral ve ark., 1999)

Amortismanlar; arazi ıslahı, bina, alet makine ve irat hayvanları için hesaplanmıştır. Amortisman hesabında, Tablo 5.2'de verilen amortisman oranları kullanılmıştır (Erkuş ve ark., 1995).

Çizelge 5.2. Araştırmada kullanılan amortisman oranları(%)

Demirbaşın Cinsi	Amortisman Oranı (%)
Binalar (1)	2.00
Taş ve betonarme	4.00
Kerpiç	3.00
Ahşap	
Arazi Islahı (2)	5.00
Tarım alet ve makineleri (3)	10.00
Traktör, Pulluk, Zirai mücadele aletleri	6.67
Römork, Diskaro, Harman makinesi	10.00
Motopomp, Kültivatör, Çapa makinesi (4)	25.00
Küçük el aletleri	

Tamir bakım masrafları, bina ve alet makineler için işletmelerin fiilen yaptıkları masraflar dikkate alınarak hesaplama yapılmıştır (Demirci, 1978).

İşletmede çalıştırılan ücretli işçilere yapılan ödemelerde, nakdi ödemeler için çiftçinin beyanı, ayni ödemelerin kıymetlendirilmesinde çiftlik avlusu fiyatları esas alınmıştır.

Borçlarla ilgili faiz masraflarının hesaplanmasında çiftçi beyanları ile T.C. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifi'nce araştırma yılındaki tarımsal krediler için uygulanan faiz oranları esas alınmıştır.

6. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

6.1. İşletmelerde Nüfus ve İşgücü Varlığı

Dünya'da nüfus verileri tarım sektörü için değerlendirildiğinde, sosyal ve ekonomik yönden geçim kaynağı tarım olan ailelere ve tarım işletmelerine büyük katkıda bulunduğu söylenebilir. Tüm sektörler için de işgücü kaynağı olarak üretime katılan önemli bir faktördür. Nüfus farklı yönleri ile ele alındığı zaman işletmelerin emek potansiyelini de ortaya koymaktadır. Özetlemek gerekirse nüfus, işletmelerin bir bakıma aile işgücünün kaynağını oluşturmaktadır.

Çalışılan tarım işletmelerinin nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımı Çizelge 6.1'de gösterilmiştir. Buna göre işletmelerde, işletme başına nüfus varlığı 4,81 kişi olarak bulunmuştur. İşletmelerde nüfusun cinsiyet dağılımı içinde kadın bireyler (%50,29) erkek bireylerden (%49,71) fazladır. Genel olarak nüfusun %65,90'ını aktif nüfus diye adlandırılan 15-49 yaş grubunun oluşturduğu görülmektedir. Bununla birlikte 50 yaş üstü nüfusun toplam nüfusa oranı %27,75'dır. Aynı zamanda 0-7 yaş grubunun toplam nüfusa oranı 6,36'dır. Öte yandan işletmelerin işgücü potansiyeli düşünüldüğünde yeterli bir nüfus varlığına sahiptirler. Araştırılan nohut işletmelerinde yabancı işgücü kullanılmamaktadır. Dolayısıyla nohut üretimi gerçekleştiren tüm işletmeler için işletmelerde potansiyel aile işgücünü değerlendirdiğini söylemek mümkündür. Böylece nohut işletmelerinin kırsal kesimde ikamet eden nüfusunun işletmelerde işgücü ihtiyacını karşıladığı söylenebilir. Genellikle el işçiliği şeklinde üretimi gerçekleşen nohut tarımının Seydişehir ilçesindeki işletmeler için üretimde yeterli işgücüne sahip olması ile açıklamak mümkündür. Bölgedeki tarım yapan işletmelerin sadece nohut tarımı bağlamında değil, diğer tüm tarımsal faaliyetlerde de aile işgücünü kullanıyor olması, yörenin tarımda emek yoğun bir üretim yapmakta olduğunun bir belirtisidir. Nohut üreticileri için tarımsal desteklerin tarım politikaları kapsamında artması nohut üreten çiftçilerin tarımda makineleşme yönündeki eğilimlerini arttıracaktır. Aynı zamanda çiftçilerin sadece nohut değil diğer ürünler içinde düşünüldüğünde birim alandan elde edilen verimin artış göstermesi yabancı işgücü potansiyelini artıracak olduğu gözlenmiştir. Nohut üreticilerinin dekardan elde ettikleri verimlerin beklentileri dışında gerçekleşmesi yabancı işgücü ve makine kullanımı potansiyelini düşürdüğü söylenebilir.

Çizelge 6.1. Nüfusun yaş grupları ve cinsiyete göre dağılımı (ortalama kişi/işletme)

	Yaş Grupları								Toplam		
	0-6		7-14		15-49		50-+				
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E+K
İşletmeler Ortalaması	-	-	0,25	0,06	1,44	1,72	0,69	0,64	2,39	2,42	4,81
Toplam Nüfusa Oranı %	-	-	5,20	1,16	30,06	35,84	14,45	13,29	49,71	50,29	100,00
Yaş Gruplarının Toplam Nüfusa Oranı %	-		6,36		65,90		27,75		100,00		100,00

Araştırma alanındaki işletmelerde bulunan nüfusun eğitim durumu Çizelge 6.2'de verilmiştir. Çizelgeden izlenebileceği üzere işletmelerde bulunan 0-6 yaş üzeri nüfus hariç tüm yaş grupları okuma-yazma bilmektedir. Dolayısıyla kırsal alanda faaliyette bulunan çiftçilerin yüksek oranda okuma-yazma bildikleri, Türkiye'de yapılan benzer bir çalışmada ise %90,18 olarak (Üçpınar, 2016) bulunduğu görülmüştür. Nüfusun eğitim düzeyinin dağılımına bakıldığında ise %48,84'ü ilkokuldan, %7,56'sı ortaokuldan, %30,23'ü liseden ve %13,37'si yüksekokuldan ve fakülteden mezunu olduğu görülmektedir. Nohut işletmelerinde yaşlı nüfusun çoğunlukta olması işletmelerdeki ilkokul mezunu oranını yükseltmiştir. Daha çok 50 yaş üzeri grup ilkokul ve ortaokul mezunu olarak gözlemlenirken, aktif nüfusun ise büyük oranda lise ve yüksel okul mezunu oldukları söylenebilir. Eğitim düzeyi, göstermektedir ki kırsal alanda da kişilerin sosyo-ekonomik durumunu ortaya koymada önemli göstergelerdendir. Eğitim düzeyi, çiftçilerin yenilikleri takip etmelerinde, gerekli bilgi kaynaklarına ulaşma, ilgili kurum ve kuruluşlarla iletişim kurma özgüvenine sahip olmalarında, üretim faaliyetlerinde, öğrendikleri tarımsal bilgileri uygulamalarında, elde

edilen gelirleri değerlendirmelerinde ve risk alma gibi birçok konuda en önemli etkenlerden biridir. Nitekim Taluğ (1975), Ankara İli Polatlı İlçesinde yapmış olduğu bir araştırmada, üreticilerin eğitim durumunun, teknolojik yeniliklerin benimsenmesi üzerinde etkili bir faktör olduğu belirlenmiştir. Eğitim düzeyinin nohut işletmeleri açısında artış göstermesini işletmede yetiştirilen diğer ürünlere de olumlu yönde etkisi olacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Ayrıca eğitim düzeyinin yüksek olması nohut üretimi açısından sağlanan desteklemelerin takip edilmesi bakımından paralellik göstermektedir. Bu grafikte nohut işletmelerinin tarım desteklemelerinden daha yüksek oranda faydalanabileceği gözlemlenmiştir.

Çizelge 6.2. Araştırılan tarım işletmelerinde nüfusun eğitim durumunun (adet,%)

Eğitim Durumu										Genel toplam	
İlkokul		Ortaokul		Lise		Yüksekokul-Fakülte		Toplam			
adet	oran	adet	oran	adet	oran	adet	oran	adet	oran	adet	oran
2,33	48,84	0,36	7,56	1,44	30,23	0,64	13,37	4,78	100,00	4,78	100,00

Araştırması yapılan tarım işletmelerinin sahip olduğu aile işgücü varlığı ortalama 3,73 EİB olarak hesaplanmıştır. Bu değerin 2,09 EİB'i (%56,05) erkek, 1,64 EİB'i (%43,95) kadın işgücünden oluşmuştur. Yaş gruplarına göre incelendiğinde ise nohut üretimi yapan işletmelerin işgücünün %73,37'sini aktif nüfus olan 15-49 yaş arası nüfusun oluşturduğu görülür. 15-49 yaş arası nüfus varlığına baktığımızda bunun %38,73'ü erkek, %34,64'ü kadındır. Araştırılan işletmelerde bulunan aile işgücü varlığının cinsiyete göre dağılımı Çizelge 6.3'te verilmiştir. Seydişehir nohut tarım işletmeleri sahip oldukları arazi büyüklükleri hesaplandığında, ortalama 3,73 EİB olan aile işgücü varlığının, %22,53'ü 50 yaş ve üzeri, %4,10'u ise 7-14 yaş grubu içerisinde yer almaktadır. Aile işgücünün yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında 7-14 yaş arası nüfus varlığının %3,35'ini erkek %0,74'ünü kadın oluşturmaktadır. Aynı şekilde bu durum 50 yaş ve üzeri nüfus varlığında erkek için %13,97, kadın için %8,57'dir. Görülmektedir ki tarımsal faaliyet gerçekleştiren nüfus giderek yaşlı nüfus halini almıştır. Ülkeler geliştikçe tarımsal faaliyetler ile uğraşan nüfus azalmakta,

makineleşme ve teknoloji kullanımı artmaktadır. Seydişehir'de ki nohut üretimi yapan tarım işletmelerinde erkek ve kadın nüfus dağılımını incelenmişti. Kadın nüfusu erkek nüfusundan fazla olduğunu gözlemlenmişti. EİB'nin oranlarına bakıldığında kadınlara oranla yüzdelik olarak erkeklerin fazla olduğunu gözlemlenmiştir. Sonuç olarak her ne kadar kadın nüfus oranı fazla olsa da işletmelerde daha çok erkekler, çalışma konusunda faaliyet göstermektedirler. Ayrıca nohut üretimi yapan tarım işletmelerinin tamamı yabancı işgücü kullanmamaktadır. Bu sebepledir ki işletmelerin tamamını aile işgücü oluşturmaktadır.

Çizelge 6.3. Araştırılan tarım işletmelerinde aile işgücü varlığı (EİB)

Tarım İşletmelerinin Aile İşgücü Varlığı (EİB)									
	Yaş Guruplarının Dağılımı						Toplam		
	07-14		15-49		50-+				
	E	K	E	K	E	K	E	K	E+K
İşletmeler	0,13	0,03	1,44	1,29	0,52	0,32	2,09	1,64	3,73
Toplam İş Gücüne Oranı (%)	3,35	0,74	38,73	34,64	13,97	8,57	56,05	43,95	100,00
	4,10		73,37		22,53		100,00		

Seydişehir ilçesinde faaliyette bulunan tarım işletmelerindeki işgücü potansiyeli Çizelge 6.3'te verilmiştir. İşletmelerde iş gücü potansiyelini hesaplayabilmek ve diğerleri ile karşılaştırabilmek için erkek iş günü (EİG) kullanılmıştır. Erkek işgünü birçok araştırmada işlemleri eşleştirmesi amacıyla bir katsayı olarak hesaplanmakta ve kullanılmaktadır. Konya Bölgesinde tarımda çalışılabilir gün sayısı 280 olarak bulunmuştur (Oğuz ve Mülayim, 1997). Erkek işgünü hesaplanmasında günlük 8 saatlik çalışma ve 1,00 erkek işgücünün oluşturduğu iş düzeyine "işgünü" denilmektedir. Daha öncede belirtildiği gibi nüfusun yaş grupları ve cinsiyet bakımından iş başarma gücü olarak tanımlanabilecek bu değer, sürekli hastalık, eğitim ve askerlik görevi nedenleri ile işletme faaliyetlerine katılamadığı süreleri dikkate alarak tanımlama yapmıştır (Erkuş, 1979). Buna göre araştırma yöresinde de bu değerlerin kullanılabileceği varsayılmıştır. Böylece araştırılan işletmelerde işgücü potansiyeli 1032,18 EİG olarak hesaplanmıştır. İşletmelerde kullanılabilir aile işgücünün %42,78'i atıl aile işgücüdür. Bu oran tarımsal faaliyetlerin dışında aile işgücünün yeterli oranda kullanılmadığının

bir göstergesidir. Ayrıca yüksek düzeyde işsizlik olduğu da söylenebilir. İşgücüne dayalı olarak yürütülen tarımsal faaliyetlerde büyük oranda aile işgücünün kullanılmasında, işletme dışındaki başka alanlarda çalışılmaması tarımsal faaliyetlere çalışmak durumunda kalınmasını da zorunlu hale getirmiştir. İncelenen işletmelerde aile işgücü dağılımına bakıldığında %95,86'sı kullanılabilir aile işgücü potansiyelinde iken, %4,14'ü atıl aile işgücü konumda olduğu gözlemlenmiştir.

Çizelge 6.4. Araştırılan tarım işletmelerinde işgücünün dağılımı (EİG)

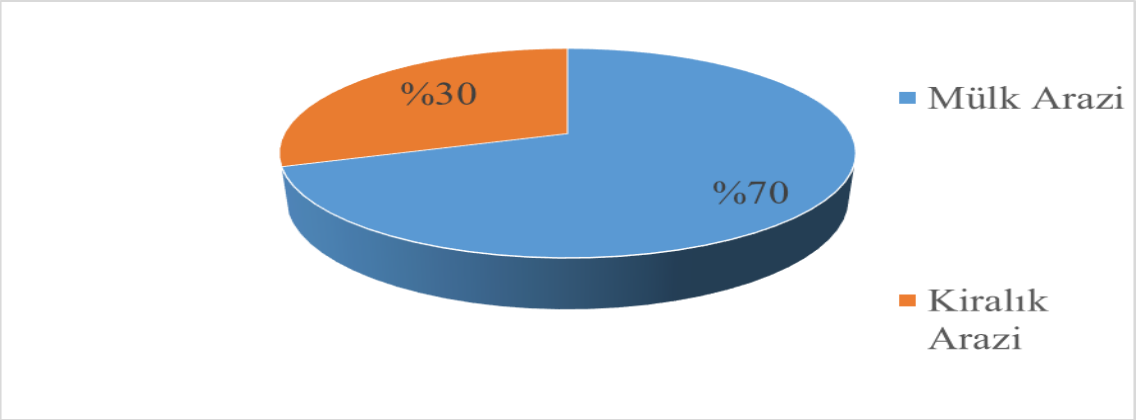
İşletmeler	EİG	%
Kullanılabilir Potansiyel Aile İşgücü	1032,18	100,00
İşletmede Kullanılan Aile İşgücü	989,40	95,86
İşletmede Dışında Kullanılan Aile İşgücü	0,00	0,00
Atıl Aile İşgücü	42,78	4,14

6.2. İşletmede Kullanılan Arazilerin Yapısal Durumu

Seydişehir'de üretim yapan nohut işletmeleri arazilerinin tümü Devlet Su İşleri tarafından açılan sulama kanalları ve yapılan düzenlemeler neticesinde sulanabilir durumdaki arazilerdir. İncelenen işletmelerde kiraya tutulan arazi%29,91 iken, ortaklık yapılarak yürütülen arazi bulunmamaktadır. Çiftçilerin %70,09'u kendi toprak varlıklarını kullanarak tarımsal üretim faaliyetlerini sürdürmektedirler. Konya ili Derbent İlçesi'nde yapılan bir çalışmada tarım yapılan işletmenin büyüklüğü 55,01 dekar, parsel sayısı 5,07 olarak (Üçpınar, 2016) bulunmuştur. Konya'nın Seydişehir ilçesinde işletmelerin büyüklüğü 56,83 dekar olarak belirlenmiştir

Çizelge 6.5. Araştırılan tarım işletmelerinde arazi tasarruf şekilleri (da,%)

İşletmeler	Arazi Tasarruf Şekli						Toplam işletme arazisi	
	Mülk arazi		Kiraya tutulan arazi		Ortağa tutulan arazi			
	da	%	da	%	da	%	da	%
	39,83	70,09	17,00	29,91	0,00	0,00	56,83	100,00

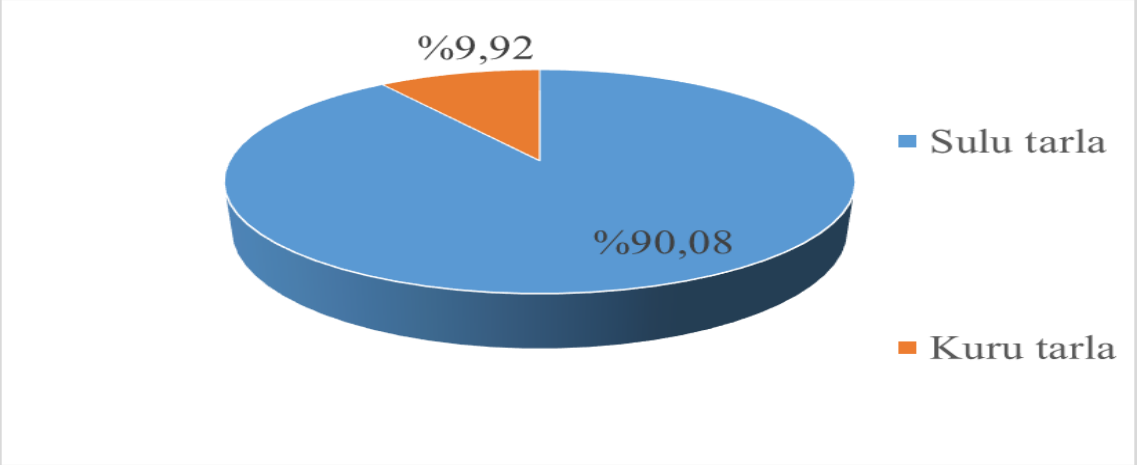

Grafik 6.1. Araştırılan tarım işletmelerinde arazi tasarruf durumu(%)

Araştırması yapılan bölgedeki arazilerin sulanma durumu Çizelge 6.6'da verilmiştir. Bilindiği üzere nohut çok su gerektirmeyen bir bitkidir. İncelenen işletmelerde nohut üretimini gerçekleştiren çiftçilerin nohut için sulama yapmadıkları gözlemlenmiştir. Ancak incelenen işletmeler Suğla Gölü mevkisinde bulunduklarından dolayı arazilerinin büyük oranı suludur. Nohut işletmeleri diğer yetiştirdikleri ürünler için fazlasıyla suya ihtiyaç duymaktadırlar. Araştırılan tarım işletmelerinde arazinin %90,08'i sulu, %9,92'u kuru tarla arazisidir. Benzer düzeyde Türkiye'de yapılan çalışmaların bazılarında sulanan arazi miktarı buradaki tarımsal yapıyla karşılaştırılamayacak kadar düşük orandadır. Nitekim (Üçpınar, 2016) çalışmasında sulanan arazilerin oranı %49,77 olarak bulunmuştur.

Çizelge 6.6. Araştırılan tarım işletmelerinde arazilerin durumu (da,%)

Sulu	(da)	51,19
	(%)	90,08
Kuru	(da)	5,64
	(%)	9,92
Toplam Arazi	(da)	56,83
	(%)	100,00

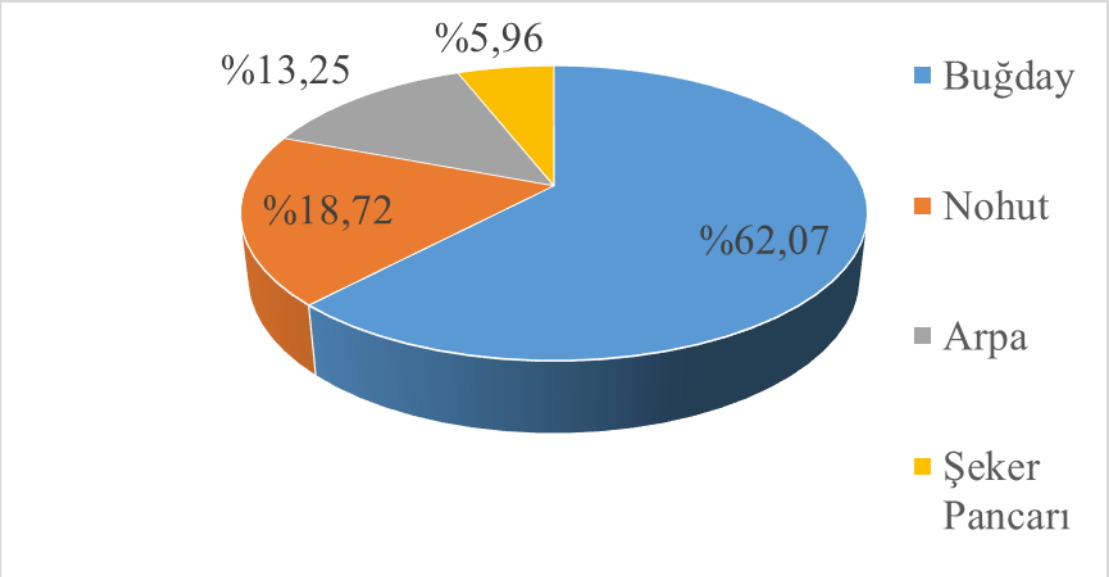

Grafik 6.2. İncelenen Tarım İşletmelerinde Arazilerin Durumu(%)

İncelenen tarım işletmelerinde kapama meyve bahçelerine, bağ ve sebze arazisi olan işletmeye rastlanmamıştır. Tarla arazilerinde buğday, arpa, şeker pancarı ve nohut ağırlıklı olarak üretimi yapılan ürünlerdir. Aynı zamanda işletmelerin nadasa bıraktıkları arazileri bulunmamaktadır. Anket uygulanan işletmelere baktığımız zaman tarım yapılan alanlarda %62,07'lik bir oranla buğday, %13,25'lik oranla arpa, %5,96'lık bir oranla şeker pancarı, %18,71'lik bir oranla ise nohut üretimi gerçekleştirilmektedir. Araştırma yapılan tarım işletmelerinde yetiştirilen ürünlerin dağılımı Çizelge 6.7'de verilmiştir.

Çizelge 6.7. Araştırılan tarım işletmelerinde mevcut üretim deseni(da,%)

İşletmeler			
Üretim deseni	Buğday	da	35,28
		%	62,07
	Arpa	da	7,53
		%	13,25
	Şeker Pancarı	da	3,39
		%	5,96
	Nohut	da	10,64
		%	18,72
Toplam		da	56,83
		%	100

Grafik 6.3. İncelenen tarım işletmelerinde üretim deseni(%)

6.3. İşletmelerde Sermaye Yapısı

Üretim faktöründen birisi olan sermaye; işletmelerin kurulması, faaliyetlerinin sürdürülmesi ve işletmenin amaçlarına ulaşabilmesi için gerekli olan para ve malların tümünü ifade etmektedir (Karacan, 1991). Çalışmada işletmelerin sermaye durumu fonksiyonlarına göre sınıflandırılmıştır.

6.3.1. Aktif Sermaye Durumu

Aktif sermaye, işletme içinde üretim faaliyetlerinde kullanılmak amacıyla bulundurulan varlıkların toplam değerleridir. Çiftlik ve işletme sermayesinin toplamından oluşmaktadır.

6.3.1.1. Arazi sermayesi (Çiftlik sermayesi)

Arazi sermayesi, arazinin üzerinde bulunan varlıkların değerinden oluşmaktadır. Bunlar toprak ve toprağa bağlı olan, arazi ıslahı, bitki, bina gibi unsurlardır. Bu sermaye grubu içinde av ve balık sermayesi de bulunmaktadır. Ancak incelenen işletmelerde bu duruma rastlanmamıştır. Arazi ıslahı sermayesi, arazinin verimi ve kullanma kabiliyeti üzerine olumlu etkisi olan ve işletmeye ait yapı ve yatırımları ifade etmektedir (Arısoy, 2004). Çalışma yapılan tarım alanlarında geleneksel bir üretim sistemi devam ettirildiğinden arazi ıslahına yönelik yatırımlar mevcut değildir. Bu sermaye unsurunun yörede fazla oranda yer almamasının başka bir nedeni de tüm yatırımların devlet tarafından yapılması (sulama kanalları, taşkın koruma, arazi ıslah çalışmaları vs.) ve bu sebeple işletmecilerin yatırım yapmamasıdır. Diğer taraftan araştırması yapılan işletmelerde bina sermayesi değeri Çizelge 6.8' de verilmiştir.

Çizelge 6.8. Araştırılan tarım işletmelerinde bina sermayesinin durumu(TL)

Cinsi	Bugünkü değeri (TL)
Konut	77.333,33
Ahır	11.388,89
Samanlık	4.688,89
Ambar	6.805,56
Kümes	244,44
TOPLAM	100.461,11

Arazi sermayesi içerisindeki diğer sermaye grubu bitki sermayesidir. Bölgede kapama meyve bahçesi ve bağ arazisi bulunmadığı için bitki sermayesi yalnızca tarla demirbaşı şeklinde incelenmiştir. Araştırması gerçekleştirilen tarım işletmelerinde 77.581,51 TL bitki sermayesi hesaplanmıştır. İncelenen tarım işletmelerinde arazi sermayesinin dağılımı Çizelge 6.9'da verilmiştir. İşletme başına ortalama 77.581,51 TL arazi sermayesi mevcuttur. Bu sermaye unsurunun tamamı bitki sermayesine aittir.

Çizelge 6.9. Araştırılan tarım işletmelerinde arazi sermayesinin dağılımı(TL,da)

Sermaye grupları	İşletmeler	
	TL	%
Bitki sermayesi	77.581,51	100,00
Toplam	77.581,51	100,00

6.3.1.2. Araştırma Yapılan İşletmelerde İşletme Sermayesinin Durumu

İşletme sermayesi; sabit ve döner işletme sermayesi olarak ikiye ayrılmaktadır. Sabit işletme sermayesi de hayvan ve alet-makine sermayesi olarak iki kısma ayrılmıştır. Döner işletme sermayesi ise malzeme-mühimmat ve para sermayesi şeklinde ayrılmaktadır(Oğuz ve Bayramoğlu, 2015). Çalışılan tarım işletmeleri yukarıdaki sınıflandırma dikkate alınarak değerlendirilmiştir. İşletmelerin mevcut işletme sermayesi, sermayenin likidite durumuna göre değişkenlik gösterebilir. Demirbaş değeri olan ve işletmede içerisindeki hayvan varlığı, alet makine varlığı ve donanımlar sabit işletme sermayesi olarak kabul edilirken, üretime bir defa katılan ve amortisman değeri olmayan depoda bulunan ürünler, alacaklar, mevcut para gibi unsurlar da döner işletme sermayesi olarak dikkate alınmaktadır.

Araştırılan işletmeler için sabit işletme sermayesini oluşturan diğer unsur alet makine sermayesi olarak bilinmektedir. İşletmelerin alet makine varlığı Çizelge 6.10 ’da verilmiştir. İşletmelerin alet makine varlığı yönünden yeterlilikleri olmadığı görülmektedir. Çalışılan her işletme arazisi için makine kullanımı engebeden dolayı uygun olmamakla birlikte büyük bir çoğunluktaki arazilerin engebesi azdır. İncelenen işletmelerde her işletmenin kendine ait bir adet traktörü bulunmaktadır. Bununla birlikte bölgede tanıdıklardan kiralamaksızın rica yöntemiyle de alet makine kullanımı yaygındır. Bu durum göstermektedir ki yardımlaşma ve birbirinin işini görme anlayışı kırsal alanlarda hala devam etmektedir.

Çizelge 6. 10. Araştırılan tarım işletmelerinde alet makine varlığı(Adet,%)

Alet Makine Varlığı	Sayı (Adet)	%
Traktör	1,00	75,40
Römork	0,97	10,87
Pulluk	0,86	6,46
Mibzer	0,47	7,27
TOPLAM	3,31	100,00

İşletmelerin alet makine sermayesi içerisinde en büyük payı traktör (%75,40) almaktadır. Traktörü, römork (%10,87), pulluk (%6,46) ve mibzer (%7,27) izlemektedir. Araştırılan tarım işletmelerinin alet makine sermayesi Çizelge 6.11'de gösterilmektedir. Bu grafikte anlaşılmaktadır ki traktörden sonra 2.sırada pulluk yer almaktadır. İncelenen işletmelerde tarım işletmelerinin ekim alanlarına ve ürün desenine göre alet ekipmana sahip olma oranı artmaktadır. İşletme büyüklüklerine bakıldığı zaman daha az işletme büyüklüğüne sahip olan işletmelerin alet ekipmana ihtiyaç duymayarak yardımlaşma yoluyla makine kullanımını gerçekleştirdikleri gözlemlenmiştir.

Çizelge 6. 11. Araştırılan tarım işletmelerinde alet makine sermayesi(TL,%)

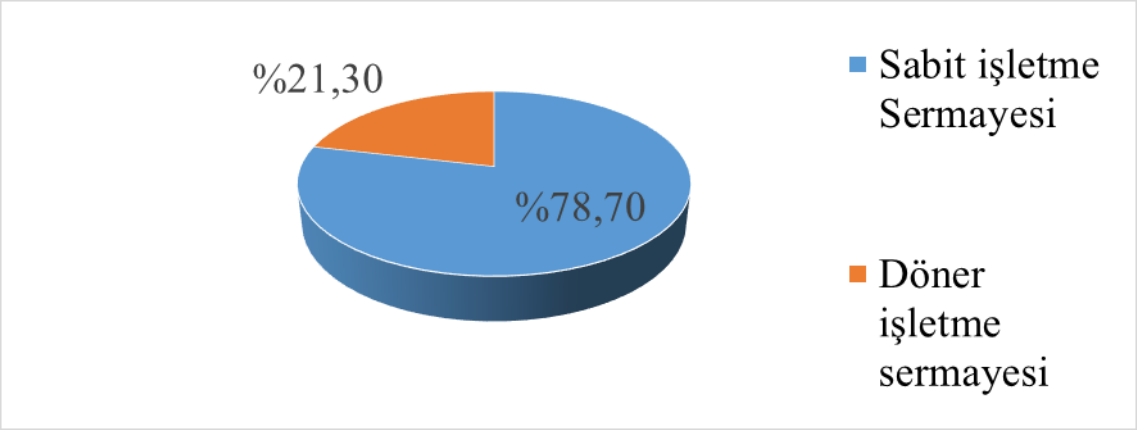
Cinsi	Bugünkü Değeri (TL)	%	Yıllık Tamir Bakım Masrafı (TL)
Traktör	32986,11	75,40	1.083,33
Römork	4755,56	10,87	370,83
Pulluk	2827,78	6,46	311,39
Mibzer	3180,56	7,27	148,61
Toplam	43750,00	100	1.914,17

İşletme sermayesi içinde gerekli nakit varlıklara döner işletme sermayesi denilir. Döner işletme sermayesi işletmelerde yer alan malzeme ve para sermayesinden oluşmaktadır. İncelenen tarım işletmelerinde nakit varlıklar içinde para varlığı

bulunmamaktadır. Araştırması yapılan işletmelerin ortalama 11.839,00 TL malzeme ve mühimmat varlığı bulunmaktadır. Ayrıca işletmelerde 55.589,00 TL işletme sermayesi tespit edilmiştir. Araştırılan işletmelerde bulunan işletme sermayesinin %78,70'i sabit işletme ve %21,29'u döner işletme sermayesidir. İşletme başına 43.750,00 TL sabit işletme sermayesi bulunmaktadır. Çalışma alanındaki işletmelerde hayvan bulunmamaktadır. Bu sebeple sabit işletme sermayesinin tamamını alet makine sermayesi kapsamaktadır. Döner işletme sermayesi 11.839,00 TL olup, bu değerin tamamını ise malzeme mühimmat varlıkları kapsamaktadır.

Çizelge 6.12. Araştırılan tarım işletmelerde işletme sermayesinin dağılımı(TL,%)

Sermaye grupları	İşletmeler		
		TL	%
Sabit işletme sermayesi	Hayvan sermayesi	-	-
	Alet makine sermayesi	43.750,00	100,00
	Toplam	43.750	100,00
	%		78,70
Döner işletme sermayesi	Malzeme ve mühimmat sermayesi	11.839,00	100,00
	Para sermayesi	-	-
	Toplam	11.839	100,00
	%		21,30
Toplam İşletme Sermayesi		55.589,00	100,00

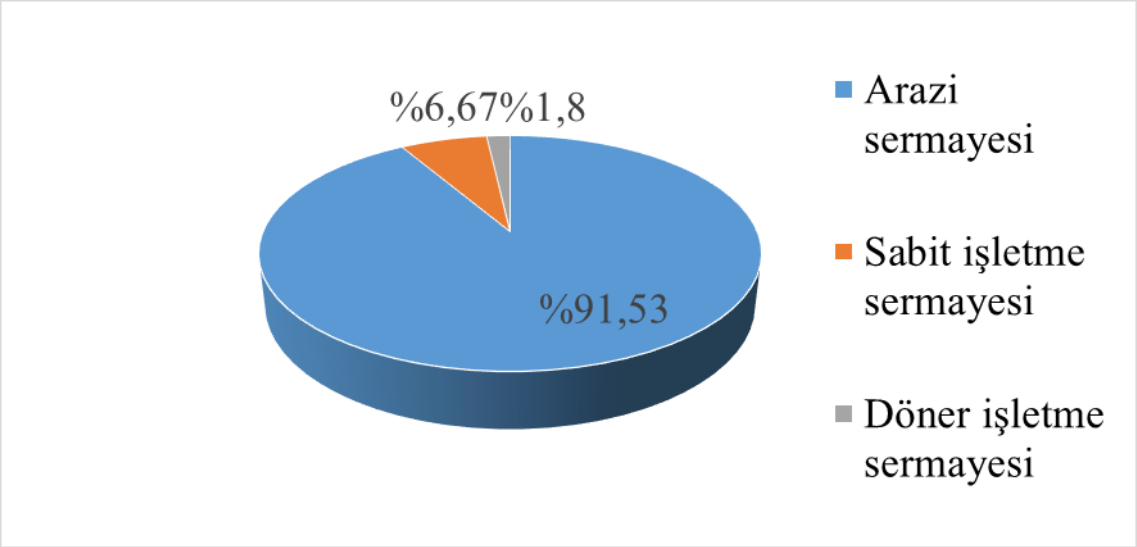

Grafik 6.4. İncelenen tarım işletmelerinde döner işletme sermayesinin dağılımı(%)

İncelenen işletmelerde ortalama 656.070,44 TL aktif sermaye saptanmıştır. Bu değerin içerisinde %91,53'ünü arazi, %6,67'sini sabit işletme ve %1,80'ini döner işletme sermayesi oluşturmaktadır. Aktif sermaye içerisinde sabit işletme sermayesi içerisinde yer alan hayvan sermayesi incelenen işletmelerde bulunmamaktadır. Aynı grafikte arazi sermayesi 600.481,51 TL'dir. Sabit işletme sermayesi 43.750,00 TL'dir. Döner işletme sermayesi ise 11.838,93 TL olarak hesaplanmıştır. Arazi sermayesinin %70,35'ini toprak sermayesi, %12,92'sini bitki sermayesi, %16,73'ünü ise bina sermayesi oluşturmaktadır. Sabit işletme sermayesinin tamamını alet makine sermayesi oluşturmaktadır. Sabit işletme sermayesi içerisinde hayvan varlığı bulunmadığı için hayvan sermayesi hesaplanmamıştır. Döner işletme sermayesinin tamamını ise malzeme ve mühimmat sermayesi oluşturmaktadır. Döner işletme sermayesi içerisinde para sermayesi bulunmamaktadır.

Çizelge 6.13. Araştırılan tarım işletmelerinde aktif sermayenin dağılımı(TL,%)

Sermaye grupları	İşletmeler		
Arazi sermayesi		TL	%
	Toprak Sermayesi	422.438,89	70,35
	Bitki Sermayesi	77.581,51	12,92
	Bina Sermayesi	100.461,11	16,73
	Toplam	600.481,51	100,00
			91,53
Sabit işletme sermayesi	Hayvan sermayesi	-	-
	Alet makine sermayesi	43.750,00	100,00
	Toplam	43.750,00	6,67
Döner işletme sermayesi	Malzeme ve mühimmat sermayesi	11.838,93	100,00
	Para sermayesi	-	-
	Toplam	11.838,93	100,00
			1,80
Toplam		656.070,44	100,00

Grafik 6.5. İncelenen tarım işletmelerinde aktif sermayenin dağılımı(%)

6.3.2. Pasif Sermaye Durumu

İşletmede kullanılan yabancı ve öz sermaye pasif sermayenin unsurlarıdır. Araştırılan işletmelerin %30'unda kiraya işlenen işletmeler bulunmaktadır ancak ortağa işlenen arazilerin olmadığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle yabancı sermaye içerisinde kiraya tutulan arazilerin değeri yer almaktadır. Bir işletme açısından düşünüldüğü zaman işletme bilançosunun aktifi işletmenin mevcudiyetini gösterirken, pasifi bu varlıkların hangi kaynaklardan elde edildiğini göstermektedir. Pasif, işletmenin hukuki ve mali yapısını yansıtan bir kavram olarak da karşımıza çıkmaktadır. Varlıkların ne kadarlık bir kısmının öz sermaye ile karşılandığını ve ne kadarının da yabancı kaynakla finanse edildiği pasif sermayede açıkça görülebilir. Kısacası pasif sermaye bilançoda gösterilen borç ve yükümlülükler toplamıdır. Ayrıca incelenen işletmelerin herhangi bir kredi borcu, ödenecek olan vergi borcu bulunmamaktadır. Çalışma alanındaki işletmeler yardımlaşma yoluyla veyahut karşılıklı bir takas usulü ile ihtiyaçlarını gidermektedirler.

6.4. İncelenen Nohut Yetiştiren İşletmelerde Yıllık Faaliyet Sonuçları

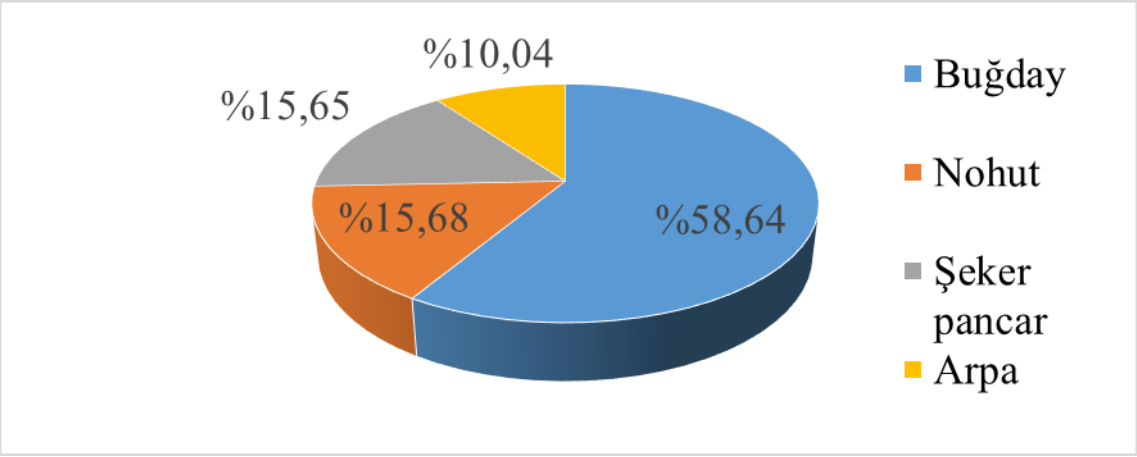
6.4.1. İşletmelerde Gayrisafi Üretim Değeri

İncelenen tarım işletmelerinde gayrisafi üretim değeri bir yıllık tarımsal faaliyet sonucu elde edilen bitkisel ve hayvansal ürünlerin değeri ile bir yıl içerisinde meydana gelen prodüktif demirbaş artışları toplanarak bulunmuştur(Erkuş, 1979). Araştırılan işletmelerde bitkisel üretimin değeri Çizelge 4.14'de verilmiştir. İşletmelerde toplam bitkisel üretim değeri 42.239,15 TL olarak hesaplanmıştır. Bunun %58,64'ünü buğday,

%10,04'ünü arpa, %15,65'ini şekerpancarı ve %15,68'ini ise nohut oluşturmaktadır. Bitkisel üretim değeri işletmeler büyüdükçe artmaktadır. Bu durum göstermektedir ki çalışma alanında en fazla üretim değeri buğdaya aittir. Buğdayı sırasıyla nohut, şekerpancarı ve arpa takip etmektedir.

Çizelge 6.14. Araştırılan tarım işletmelerinde bitkisel üretim değeri(TL,%)

	İşletmeler	
Bitkisel üretim değeri	TL	%
Buğday	24.767,01	58,64
Arpa	4.241,74	10,04
Pancar	6.608,33	15,65
Nohut	6.622,03	15,68
Toplam	42.239,11	100,00

Grafik 6.6. İncelenen tarım işletmelerinde bitkisel üretim değeri(%)

Gayri safi üretim değeri (GSÜD), işletmenin bir üretim dönemi içinde ürettiği bitkisel ve hayvansal ürünlerin değeri ile prodüktif demirbaş kıymet artışlarından oluşur (Cinemre, 1990). Araştırılan işletmelerin GSÜD Çizelge 6.15'de gösterilmiştir.

İşletme başına GSÜD 42.239,11 TL düşmektedir. Daha önce belirtildiği üzere çalışma alanındaki işletmeler hayvansal üretim gerçekleştirmemektedirler. Bu yüzden işletmelerin hayvansal üretim değeri yoktur. GSÜD'inde sadece bitkisel üretim değeri yer almaktadır.

Çizelge 6.15. Araştırılan tarım işletmelerinde (GSÜD)

İşletmeler	
	TL
Bitkisel Üretim Değeri	42.239,11
Hayvansal Üretim Değeri	-
GSDÜ	42.239,11

6.4.2. İncelenen Tarım İşletmelerinde Gayrisafi Hasıla

Gayri safi hâsıla, gayri safi üretim değerine, işletme dışı tarımsal gelir ve konut kira bedelinin eklenmesi ile elde edilmiştir. İşletme dışı tarımsal gelire, aile iş gücü ve makine gücünün diğer işletmelerdeki tarımsal işlerde çalışmaları karşılığında elde ettikleri gelirler de dahildir(Alkan, 2007).

Çalışılan işletmelerde işletme başına GSH, 142.700,22 TL olarak saptanmıştır. İşletme dışı tarımsal gelir bulunmamaktadır. Bölgede tarımsal üretimi yaşlı kesimin yoğun olarak yapmakta olması kendi kendine yeten bir işgücü ortaya çıkarmıştır. Üreticiler işletme dışında farklı bir tarımsal alanda çalışma gereği duymamaktadır. Ayrıca çalışma kapsamındaki işletmelerin kendi işletmesi dışında bir tarımsal faaliyette bulunmak için vakit bulamadığı gözlemlenmiştir. 100 TL'lik karşılığı işletme masrafına düşen GSH 12,05 TL şeklinde hesaplanmıştır. Aynı zamanda GSH'nın aktif sermayeye içindeki payı hesaplanmış ve işletme başına %0,22 şeklinde belirlenmiştir. EİG'ne düşen GSH, 144,23 TL olarak belirlenmiştir.

Çizelge 6.16. Araştırılan tarım işletmelerinde GSH(TL,%)

İşletmeler	TL	%
GSÜD	42.239,11	29,60
İşletme dışı tarımsal gelir	-	-
Konut kira bedeli	100.461,11	70,40
İşletme başına GSH	142.700,22	100
GSH'nın aktif sermayeye oranı (%)	0,22	
GSH'nın işletme masraflarının 100 TL'sine	12,05	
GSH'nın EİG'ne	144,23	

6.4.3. İncelenen Nohut İşletmelerinde Masrafların Yapısı

6.4.3.1. Değişen masraflar

İncelenen işletmelerin bitkisel üretim değişen masrafları Çizelge 6.17'de verilmiştir. İşletme başına bitkisel üretimde değişen masraflar 11.838,93 TL şeklinde belirlenmiştir. Bu değerin %18,20'sini tohum, %81,80'ini de diğer masraflar oluşturmaktadır. İşletmelerde pazarlama masrafları bulunmamaktadır. Çalışma yapılan bölgedeki işletmelerde pazarlama masrafı bulunmamasının birçok nedeni görülmektedir. Bunların başında işletmelerin hasat ettikleri ürünleri büyük oranda tarladan ambara getirmeden satmakta olmasıdır. Aynı zamanda işletmede üretimi gerçekleştiren yaşlı kesim olması küçük aile bireylerinin ise başka illerde ikamet etmesi üretim yapan yaşlı çiftçiler için pazarlama olanaklarını fazlasıyla sınırlandırmıştır. Bunun yanı sıra dekara düşen bitkisel üretim değişen masraflar 208,32 TL şeklinde hesaplanmıştır. İncelenen işletmeler için diğer masraflar 9.683,89 TL olarak hesaplanmıştır. Diğer masraflar içerisinde yakıt masrafı, ilaçlama masrafı, gübreleme masrafı vs. yer almaktadır.

Çizelge 6.17. Araştırılan tarım işletmelerinde bitkisel üretimde değişen masraflar

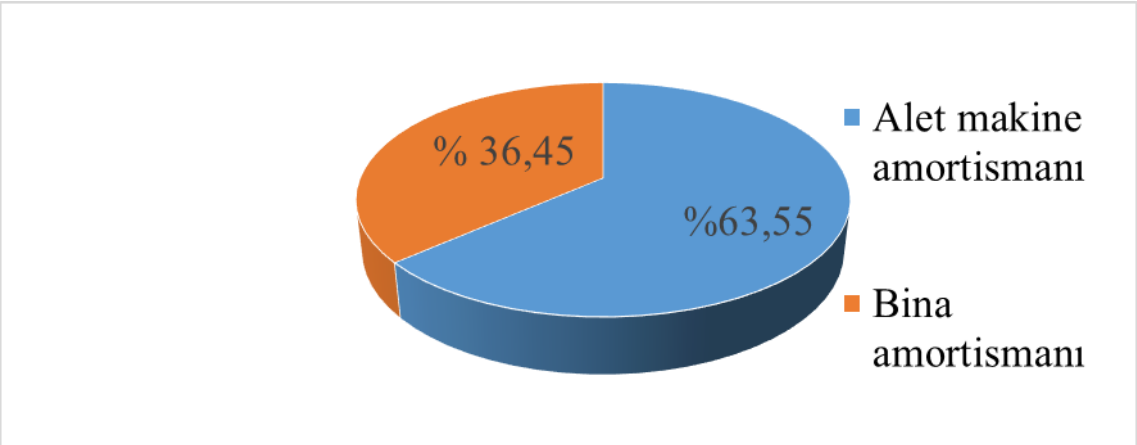
	İşletmeler	
	TL	%
Tohum	2.155,04	18,20
Pazarlama masrafları	-	-
Diğer	9.683,89	81,80
Toplam	11.838,93	100,00
Dekara	208,32	-

6.4.3.2. Nohut İşletmelerinin Sabit Masrafları

İncelenen işletmelerde sabit masrafların hesaplanmasında amortisman, aile işgücü ücret karşılığı, bina tamir-bakım masrafları dahil edilmiştir. Çalışma alanında yabancı işgücü kullanılmamaktadır. Araştırılan işletmelerde amortisman masrafları Çizelge 6.18'de gösterilmektedir. Çalışılan işletmelerde toplam amortisman masrafı 6.883,81 TL şeklinde saptanmıştır. Bunun, %36,45'ini bina amortismanı, %63,55'ini ise alet makine amortismanı oluşturmaktadır. Toplam bina amortismanı 2.508,81 TL olarak belirlenmiştir. Toplam alet makine amortismanı ise 4.375,00 TL olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 6.18. Araştırılan Nohut İşletmelerinde Amortisman Masrafları(TL,%)

	TL	%
Bina Amortismanı	2.508,81	36,45
Alet makine Amortismanı	4.375,00	63,55
Toplam Amortisman Masrafı	6.883,81	100,00

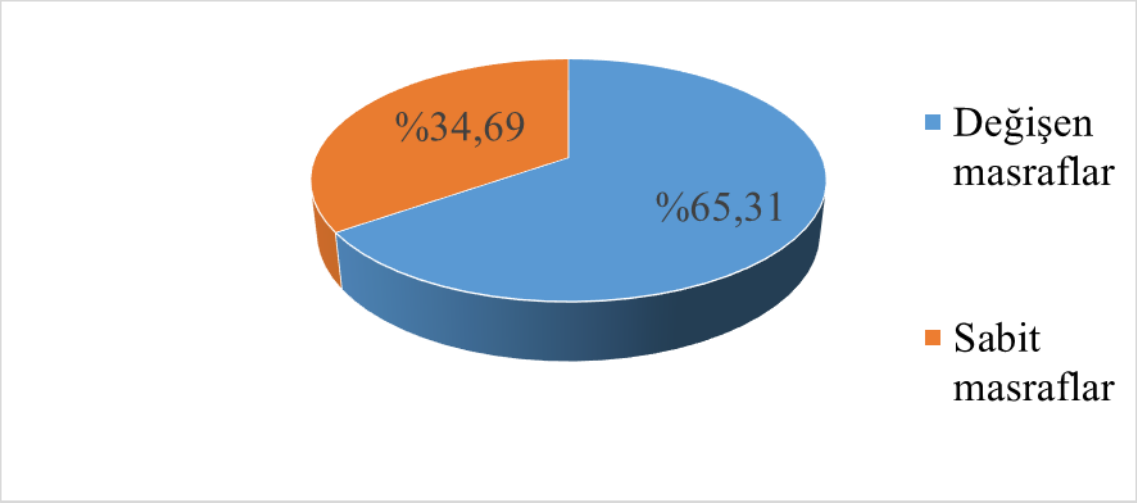

Grafik 6.7. İncelenen tarım işletmelerinde alet-ekipman ve bina amortismanı(%)

Sabit masraflar, amortisman, bina-tamir-bakım ve aile işgücü ücret karşılığının toplamıdır. Çalışılan işletmelerde, işletme masrafları 18.127,19 TL olarak bulunmuştur. Bunun, %65,31'i değişen masrafları ve %34,49'u ise sabit masrafları içermektedir. İşletme masraflarının aktif sermayeye oranı ise %0,03 olarak bulunmuştur.

Çizelge 6.19. Araştırılan nohut işletmelerinde işletme masraflarının dağılımı(TL,%)

İşletmeler	TL	%
Değişen masraflar	11.838,93	65,31
Sabit masraflar	6.288,26	34,69
İşletme masrafları	18.127,19	100
Aktif sermaye oranı (%)	0,03	

Grafik 6.8. İncelenen tarım işletmelerinde masraflar(%)

6.4.4. İncelenen İşletmelerde Üretim Masrafları

Üretim masrafları aktif sermayenin faizi ile işletme masraflarının toplamıdır. İncelenen işletmelerde aktif sermayenin faizi 32.803,52 TL olarak hesaplanmıştır. İşletme masrafları ile 18.127,19 TL olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla incelenen işletmelerde üretim masrafı 50.930,71 TL olarak bulunmuştur.

Çizelge 6.20. Araştırılan nohut işletmelerinde üretim masrafları(TL)

	TL
Aktif Sermayenin Faizi	32.803,522
İşletme Masrafları	18.127,19
Üretim Masrafları	50.930,71

6.4.5. İncelenen İşletmelerde Saf Hasıla

Gayri saf hâsıla değeri içerisinden toplam işletme masrafları çıkarıldığı zaman saf hâsıla bulunmaktadır. Çalışılan işletmelerde saf hâsıla 124.573,03 TL'dir. Gayrisafi Hasılanın %12,70'ini işletme masrafları, %87,30 'unu ise saf hâsıla oluşturmaktadır. Ayrıca işletmelerde GSH'nın 100 TL'sına düşen SH'la 87,30 TL şeklinde belirlenmiştir. Saf Hasılanın aktif sermayeye oranı ise %0,19 bulunmuştur.

Çizelge 6.21. Araştırılan işletmelerde saf hasıla(TL,%)

İşletmeler	TL	%
GSH	142.700,22	100
İşletme masraflar	18.127,19	12,70
Saf hasıla	124.573,03	87,30
100 TL'lik GSH'ya Oranı (%)	87,30	
Saf hasılanın Aktif sermayeye oranı (%)	0,19	

6.4.6. İncelenen İşletmelerde Brüt Kar

Brüt kar gayrisafi üretim değeri toplamından, değişen masraflar toplamı çıkarılarak hesaplanır. Çizelge 6.22'de işletmelerin brüt kar rakamları gösterilmektedir. Çalışılan işletmelerde işletme başına brüt kar 30.400,18 TL olarak hesaplanmıştır. GSÜD'nin %28,03'ü toplam değişen masraflar kapsarken, %71,97s'ini brüt kar oluşturmaktadır. İncelenen işletmeler için dekara brüt kar ise 534,93 TL düzeyinde bulunmuştur.

Çizelge 6.22. Araştırılan nohut işletmelerinde brüt kar(TL,%)

İşletmeler		
	TL	%
GSÜD	42.239,11	100,00
Toplam değişen masraflar	11.838,93	28,03
Brüt kar	30.400,18	71,97

6.4.7. İncelenen İşletmelerde Net Kar

İşletmelerde net kar, GSH'dan üretim masraflarının çıkarılması ile bulunur. İncelenen işletmeler için GSH'ın değeri 142.700.22 TL olarak hesaplanmıştır. Üretim masrafları ise 50.930,71 TL olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla net kar 91.769,51 TL olarak bulunmuştur.

Çizelge 6.23. Araştırılan nohut işletmelerinde net kar(TL)

	TL
GSH	142.700,22
Üretim masrafları	50.930,71
Net Kar	91.769,51

6.4.7. Araştırılan Nohut İşletmelerinde Tarımsal Gelir

Tarım işletmelerinde müteşebbisin başarı derecesini ortaya koyma bakımından önem taşıyan tarımsal gelir, saf hasıladan borç faizleri ile kiraya tutulan arazi için

ödenen payların çıkarılması ile kalan sonuca aile işgücü ücret karşılığının eklenmesi ile bulunmuştur (Erkuş, 1979). Çalışma alanındaki işletmelerde işletme başına tarımsal gelir 8.886,29 TL'dir. Öz sermaye rantı, saf hasıladan borç faizleri ve kiraya tutulan arazi bedelinin çıkartılması ile bulunmaktadır. İşletmelerin borçlu olmadıkları gözlemlenmiştir. Kiraya tutulan arazi bedeli ise 117.600,000 TL olarak hesaplanmıştır. İncelenen işletmelerde aile işgücü ücret karşılığı 1.913,26 TL şeklinde bulunmuştur.

Çizelge 6.24. Araştırılan tarım işletmelerinde tarımsal gelir(TL)

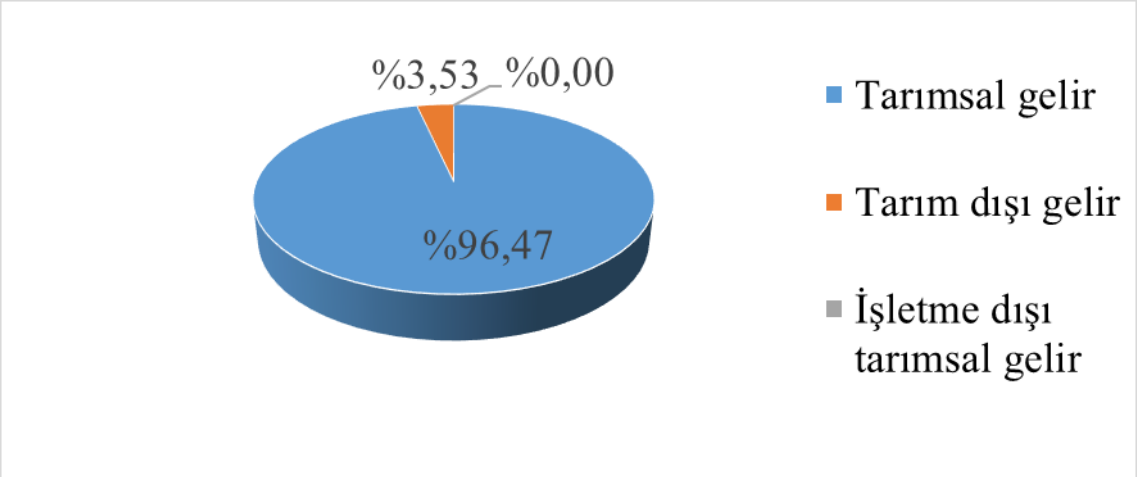
İşletmeler	TL
Saf Hâsıla	124.573,03
Borç faizleri ve Kira bedeli	117.600,00
Aile İşgücü ücret karşılığı	1.913,26
Tarımsal gelir	8.886,29

6.4.8. İncelenen İşletmelerde Toplam Aile Geliri

Toplam aile geliri, işletmelerin tarımsal geliri ile tarım sektörü dışında sağladıkları gelirlerin toplamından oluşmaktadır(Akay ve Esengün, 1996). Çalışılan işletmelerde işletme başına toplam aile geliri 10.433,51 TL olarak hesaplanmıştır. Bunun, %96,47'sini tarımsal gelir ve %3,53'ünü tarım dışı gelir oluşturmaktadır

Çizelge 6.25. Araştırılan işletmelerde toplam aile geliri(TL/%)

İşletmelerde Toplam Aile Geliri	TL	%
Tarımsal Gelir	8.886,29	96,47
Tarım Dışı Gelir	1.547,22	3,53
İşletme Dışı Tarımsal Gelir	-	-
Toplam Aile Geliri	10.433,51	100

Grafik 6.9. İncelenen tarım işletmelerinde toplam aile gelir dağılımı(%)

6.4.9. Çalışılan Tarım İşletmelerinde Mali Oranlar

Araştırılan işletmelerde rantabilite, mali rantabilite, ekonomik rantabilite ve sermaye devir oranı hesaplanmıştır. Rantabilite unsuru, SH'nin, GSH'ya oranı olarak tanımlanmaktadır. Rantabilite mutlak değer değil, nisbi değerdir. Araştırılan işletmelerde rantabilite faktörü %87,30 olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 6.26. Araştırılan tarım işletmelerinde rantabilite faktörü

İşletmeler	
Saf Hasıla (TL)	124.573,03
Gayrisaf Hasıla (TL)	142.700,22
Rantabilite Faktörü (%)	87,30

Mali rantabilite net kar ile öz sermaye rantının toplamının öz sermayeye oranıdır. Ayrıca mali rantabilite öz sermayenin karlılığını ölçen bir orandır. İncelenen işletmelerde 91.769,51 TL bulunmuştur. Öz sermaye rantı incelenen işletmeler için 6.973,03 TL olarak bulunmuştur. İşletmeler için öz sermaye ise 656.070,44 TL olarak hesaplanmıştır. İncelenen işletmelerde mali rantabilite % 0,15 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 6.27. Araştırılan tarım işletmelerinde mali rantabilite(TL)

	TL
Net kar	91.769,51
Öz Sermaye Rantı	6.973,03
Öz Sermaye	656.070,44
Mali Rantabilite	0,15

İşletmeler için ekonomik rantabilite saf hasılanın toplam işletme sermayesine oranınındır. Araştırılan işletmelerde saf hasıla 124.573,03 TL olarak hesaplanmıştır. İşletmelerin toplam işletme sermayesi ise 656.090,4 TL olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla incelenen işletmelerde ekonomik rantabilite %18,99 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 6.28. Araştırılan tarım işletmelerinde ekonomik rantabilite(TL)

	TL
Saf Hasıla	124.573,03
Toplam İşletme Sermayesi	656.070,4
Ekonomik Rantabilite	18,99

Çalışılan işletmelerde sermaye devir oranı Çizelge 6.29'da gösterilmektedir. Sermaye devir oranı GSÜD'nin toplam yatırım sermayesine bölünmesi ile bulunmaktadır. Bulunan nispi oran değeri 100 ile oranlanmıştır. Çalışma yapılan işletmelerde sermaye devir oranı %6,44 olup sermaye devir hızı 15,53 yıl olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 6.29. Araştırılan tarım işletmelerinde sermaye devir hızı

İşletmeler	
GSÜD	42.239,11
Toplam Aktif Sermayesi	656.070,44
Sermaye Devir Oranı (%)	6,44
Sermaye Devir Hızı (Yıl)	15,53

6.5. Nohut Üretiminde Fiziki Girdi Kullanımı ve Üretim Maliyeti

Maliyet hesabı için çalışılan işletmelerde yalnız nohut üretimi dikkate alınmıştır. Ürünün maliyetini bulmak için üretim girdisi tablosundaki fiziksel miktarlar, çiftçilerin ödemiş olduğu fiyatlar dikkate alınarak hesaplanmıştır. İşletmeler için yabancı işgücü ücretleri, imece usulü esas alındığı için ücretlendirilememiştir.

6.5.1. İncelenen İşletmelerde Nohut Ekim Faaliyetleri

6.5.1.1. Toprak Hazırlığı

Nohut üreten işletmeler toprak hazırlığı sürecinde birinci sürüm ve ikinci sürüm olmak üzere iki sürüm yapmaktadırlar. Birinci sürüm bir dekar için ortalama 28,36 dakika olarak belirlenmiştir. Ayrıca nohut yapılan işletmelerde bir dekarlık alanda birinci sürüm için 2,22 litre mazot kullanılmaktadır. Bölgede yevmiye 150 TL olarak belirlenmiştir. Ve yevmiyenin bir dekara düşen maliyeti hesaplanmıştır. Bu değerler için ödenen fiyatlar dikkate alındığında üreticiler birimci sürüm için ortalama 6,38 TL/da'lik maliyetleri vardır. Toprak hazırlığı aşamasında ikinci sürümün toplam masrafı ise 1,25 TL/da olarak hesaplanmıştır. Yörede üreticiler bir dekarlık araziye ortalama 27,33 dakikada ekim yapmaktadır. Üreticiler bir dekarlık arazi için ortalama 20,42 kg/da tohumluk kullanmaktadırlar. Tüm bunlar dikkate alındığında işletmeler ekim için 104,9 TL'lik bir masraf harcamaktadırlar.

6.5.1.2. Kültürel Faaliyetler(Bakım Faaliyetleri)

Nohut üretimi yapan işletmeler gübreleme faaliyetini el ile yapmaktadırlar. Gübreleme için DAP kullanmaktadırlar. Çiftçiler içerisinde nohut için gübre kullanan üretici sayısı oldukça azdır. Üreticiler bir dekara 6,94 TL'lik gübre masrafı yapmaktadırlar. Nohut üretimi için çiftçiler sulama ve çapalama faaliyetlerinde bulunmamaktadırlar. Üreticiler hasat için bir dekara 12,33 TL'lik bir masrafta bulunmaktadırlar. Nohut üretimi yapan işletmeler için taşıma masrafı hesaplanmamaktadır. Üreticiler tüccara ürünlerini tarlada yeşil iken pazarlamaktadır.

6.5.1.3. Döner Sermaye Faizi

Döner sermaye faizi hesaplanırken toplam değişen masrafların yarısı alınmaktadır. Bu değerin %8'i ise döner sermaye faizini oluşturmaktadır. Üreticiler için

toplam değişen masraflar 125,22 TL olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla nohut yapılan işletmelerde döner sermaye faizi 5,00 TL olarak bulunmuştur.

6.5.1.4. Genel İdare Giderleri

Genel idare giderleri işletmenin sevk ve idaresinin yanında işletmenin tüm üretim faaliyetlerini de ilgilendiren masraflardan oluşmaktadır. Kısacası müteşebbis ile ilgili değişen masrafların hesaplanmasıdır. Değişken masraflar toplamının %3'ü genel idare giderleridir. Nohut üretimi yapan işletmeler için genel idare giderleri 3,90 TL olarak hesaplanmıştır.

6.5.1.5. Tarla Kirası

Yörede tarla kirası 150 TL'dir.

6.5.1.6. Amortismanlar

Nohut üretimi yapılan işletmelerde amortisman tutarı 121,13 TL olarak belirlenmiştir. Bina ve alet makine sermayesi hesaplandı. Binaların amortismanları hazine ve maliye bakanlığının vergi usul kanununda bulunan katsayılar kullanılarak hesaplanmıştır.

6.5.1.7. Sabit Sermaye Faizi

Sabit sermaye faizi ise alet-makine sermayesinin yarısı alınarak reel faiz oranı ile çarpılmaktadır. İncelenen nohut işletmelerinde sabit sermaye faizi masrafı 63,44 TL 'dir.

6.5.1.7. Toplam Üretim masrafları

Üretim masrafları sabit üretim masrafları ve değişen üretim masraflarının toplamıdır. Nohut üretimi yapan işletmelerde bir dekar alan için toplam üretim masrafları 479,91 TL olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 6.30. Nohut üreten işletmelerde fiziki girdi kullanımı ve maliyetler (TL/da)

Üretim işlemleri	Kullanılan işgücü ve çekigücü				Kullanılan ekipmanlar	Kullanılan materyal			Toplam masraf tutarı
	İşgücü		Çekigücü						
I.TOPRAK HAZIRLIĞI	Saat (dk.)	Tutar	Saat	Tutar		Cinsi	(kg/da)	Tutar	(TL)
Birinci sürüm	28,36	0,24	28,36		pulluk	mazot	2,22	6,14	6,38
İkinci sürüm	3,69	0,04	3,69		pulluk	Mazot	0,32	1,21	1,25
Ekim	27,33	6,82			el ile	tohum	20,42	98,08	104,90
II. BAKIM									
a. Gübreleme	2,36	0,03	2,36		el ile	dap	6,94	11,11	11,14
d. Sulama									
III. HASAT									
a. Hasat	37,83	0,24	37,83		Patoz	mazot	4,25	12,09	12,33
IV. DÖNER SERMAYE FAİZİ									5,00
A-DEĞİŞKEN MASRAFLAR TOPLAMI	99,58	7,38	72,25	0,00				128,62	141,01
a. Genel İdare Gideri (A x %3)									4,23
b. Tarla Kirası									150,00
c. Amortismanlar									121,13
d. Sabit sermaye faizi									63,44
B-SABİT MASRAFLAR TOPLAMI									338,80
C-ÜRETİM MASRAFLARI TOPLAMI(A+B)									479,81

6.5.2. İncelenen işletmelerde nohut üretim masrafları(TL/da)

İncelenen işletmelerde bir dekar için nohut üretim masrafı hesaplanmıştır. Değişen masraflar içerisinde 7,38 TL işgücü masrafları bulunmaktadır. Materyal masrafları ise 128,31 TL olarak hesaplanmıştır. Değişen masraflar faizi 5,00 TL olarak bulunmuştur. Toplam değişen masrafların %5,23'ünü işgücü masrafları, %91,22'sini materyal masrafları ve %3,55'ini değişen masraflar faizi oluşturmaktadır. Nohut üretimi yapan işletmelerin genel idare giderleri 4,23 TL olarak hesaplanmıştır. Yörede tarla kirası 150 TL'dir. Toplam amortisman ise 121,13 TL olarak bulunmuştur. Sabit sermaye faizi 63,44 TL olarak bulunmuştur. Bir dekar nohut üretiminde sabit masrafların toplamı ise 338,80 TL olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 6.31. Araştırılan nohut üreten işletmelerde üretim masrafları (TL/da)

MASRAFLAR	Değer (TL/da)	Oran (%)
İşgücü masrafları	7,38	5,23
Makine çekigücü Masrafları	0,00	0,00
Materyal masrafları	128,62	91,22
Değişen masraflar faizi	5,00	3,55
Değişen masraflar toplamı	141,01	100,00
Genel idare giderleri	4,23	0,88
Tarla kirası	150,00	31,26
Amortismanlar	121,13	25,25
Sabit sermaye faizi	63,44	13,22
Sabit masraflar toplamı	338,80	70,61
ÜRETİM MASRAFLARI TOPLAMI	479,81	100,00

6.5.3. İncelenen İşletmelerde Nohut Üretiminden Elde Edilen Gelir(TL/Da)

İncelenen nohut işletmelerinde nohut üretimi için GSÜD'i 619,75 TL olarak hesaplanmıştır. Brüt kar ise 478,74 TL olarak bulunmuştur. Nohut üretimi yapan işletmeler bir dekar araziden ortalama 139,94 TL'lik net kar elde etmektedir. Nohut üretiminde işletmelerin bir dekar alandan elde ettikleri üretim miktarı ise 125,00 kg olarak hesaplanmıştır. Hesaplamalar sonucunda nohut üretimi yapan işletmelerin 1 kg'lık nohut ürününün maliyeti 2,91 TL olarak bulunmuştur. Yörede hasat edilen nohut ürününün 1 kg'ını çiftçiler ortalama 4,03 TL'den satmaktadır. Dolayısıyla 1 kg ürünün net karı 1,12 TL olarak hesaplanmıştır.

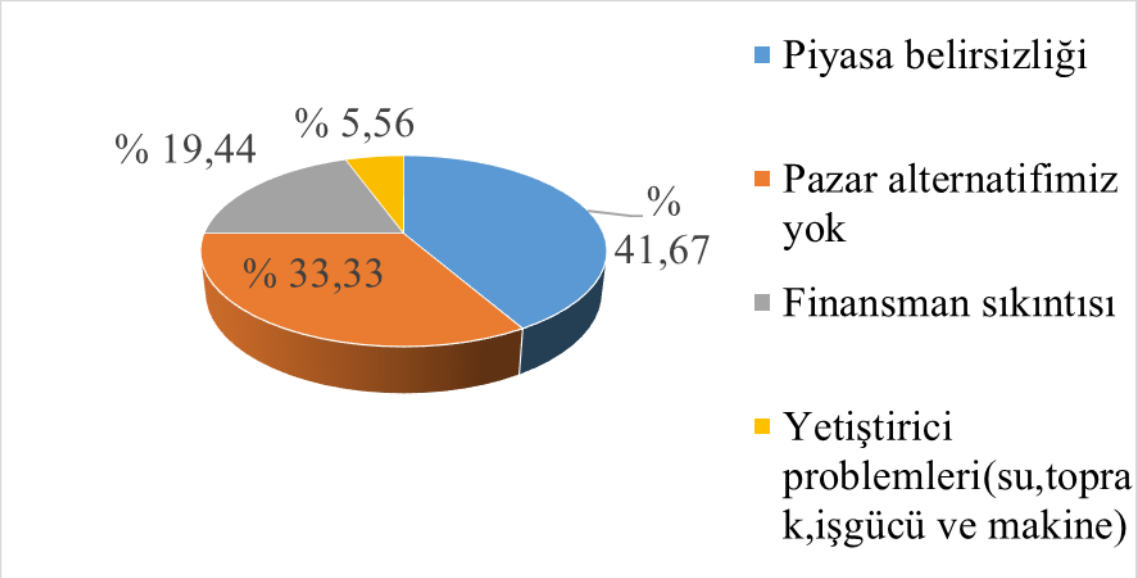
Çizelge 6.32. Nohut üretim masrafları ve elde edilen gelirler(TL,da)

MASRAFLAR ve GELİRLER	Değer (TL/da)
Gayrisafi üretim değeri (TL/da)	619,75
Değişen masraflar (TL/da)	141,01
Brüt kar (TL/da)	478,74
Toplam üretim masrafları (TL/da)	479,81
Net kar (TL/da)	139,94
Üretim Miktarı(Kg/da)	125,00
1 Kg ürün maliyeti (TL/Kg)	2,91
1 Kg ürün fiyatı (TL/Kg)	4,03
1 Kg ürün net karı (TL/Kg)	1,12

6.6. Nohut üretiminde karşılaşılan sorunlar ve üretimi sürecinde uygulanan faaliyetlerin durumu

6.6.1. Nohut Üretimi Yapan İşletmelerin Sorunlarının Niteliği

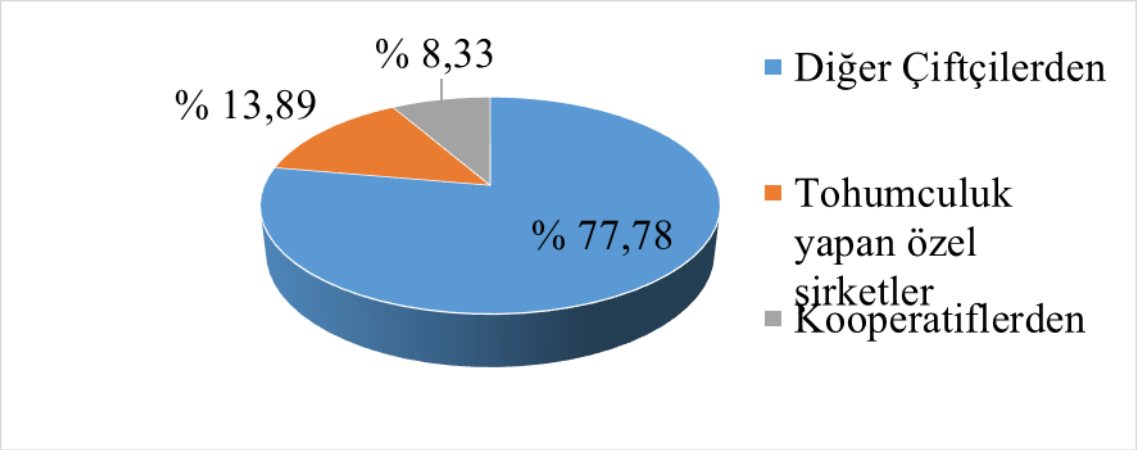
Çiftçilerin nohut üretiminde karşılaştıkları sorunlarda ilk sırada piyasa belirsizliği (%42) sıkıntısı gelmektedir. Dolayısıyla piyasanın tahmin edilmekte güçlük çekiliyor oluşu çiftçilerin ileriye dönük üretim planlarını da etkilemektedir. Ayrıca çiftçilerin %33'ü pazar alternatifi bulmakta sıkıntı çekmektedir. Pazar alternatifini olmayışı çiftçilerin ürünlerinin tüccara satım ile bağlı kalmasına ve ürünlerini istedikleri fiyattan arz edememelerine yol açmaktadır. Bu sebeple ürün satış fiyatı da çiftçiler için bir sorun haline gelmektedir. Çiftçilerin %19'luk bir kısmı ise finansman sıkıntısı yaşamaktadır. Girdi fiyatlarının yüksek olması üreticiler için büyük bir dezavantaj oluşturmaktadır. Hasat sonrası elde edilen ürünün ise istenilen grafikte arz edilememesi çiftçiler için finansman sıkıntısının belirgin grafikte yaşanıldığının bir göstergesidir. Üreticilerin geriye kalan %6'lık kısmı ise yetiştirme problemleri yaşamaktadır. Yetiştirme problemleri daha çok fiziksel ve kimyasal yapısı bozuk olan arazilerde üretim gerçekleştiren çiftçiler için bir sorun haline gelmektedir.

Grafik 6.10. Üreticilerinin karşılaştıkları sorunlar

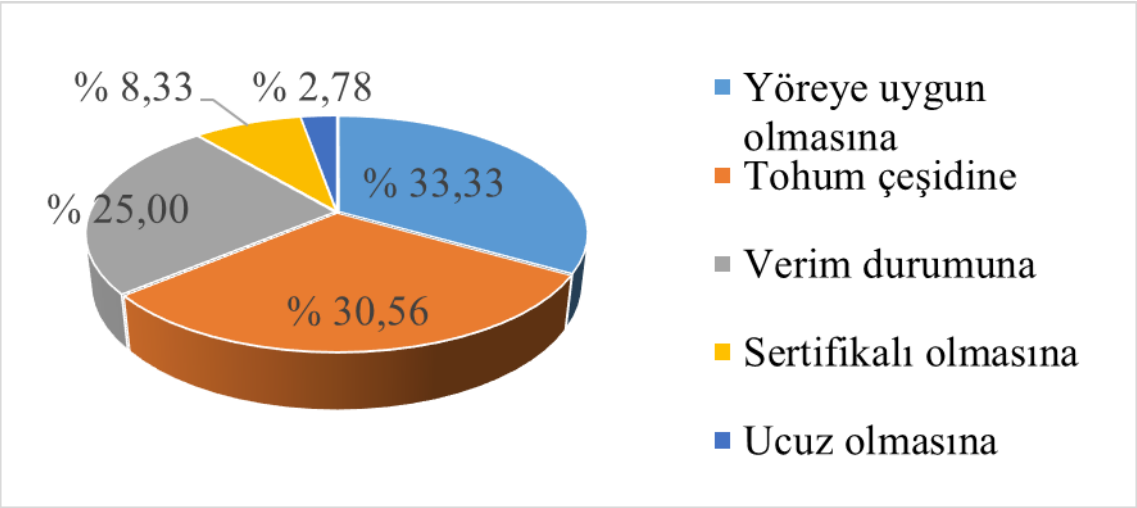
6.6.2. Nohut Üretimi Yapan İşletmelerin Tohumluk Temin Sorunları

Nohut üretimi gerçekleştiren çiftçilerin tohumları özel şirketlerden, üretim yapan diğer çiftçilerden ve kooperatiflerden karşıladıkları gözlemlenmiştir. Üreticiler tohumluk temin durumu yönünden Grafik 6.11.'da incelenmiştir. Çiftçilerin %78'i diğer çiftçilerden, %14'ü tohumluk satan özel şirketlerden ve %8'i de kooperatiflerden tohumları kullandıkları tespit edilmiştir. İncelenen işletmelerde önder çiftçi yapısı fazlasıyla mevcuttur. Ayrıca çalışma alanında yardımlaşma yoluyla tarımsal faaliyetleri gerçekleştiren sayıca fazla çiftçi bulunmaktadır. Tohum seçiminde de çiftçilerin çoğunluğunun belirlediği kriterler ve temin yerleri birçok çiftçinin tohum temin yerlerindeki eğilimlerini etkilemektedir.

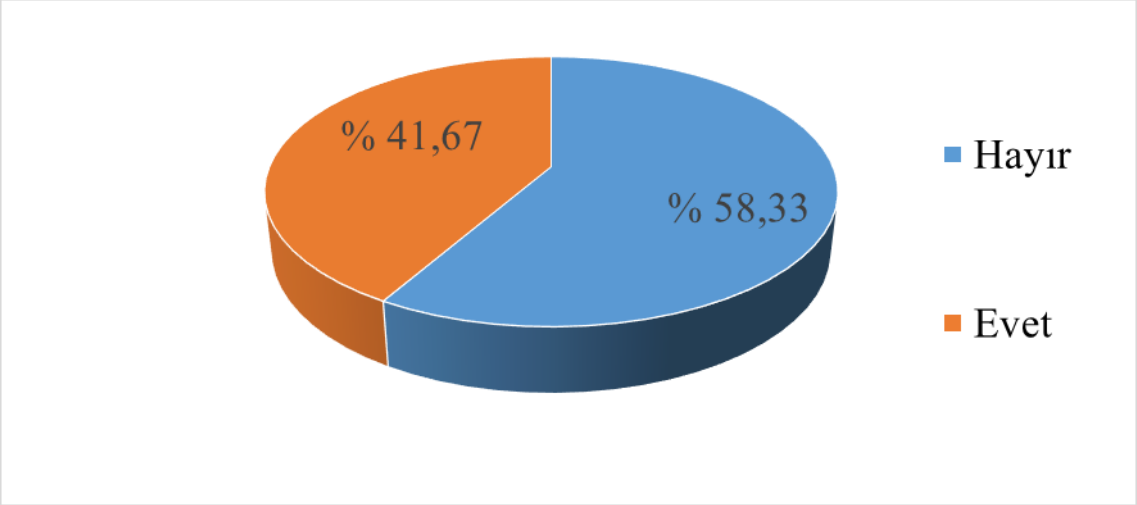
Grafik 6.11. İncelenen işletmelerinde nohut tohumluk temininin dağılımı

Üreticilerin nohut tohumu seçerken dikkat ettiği kriterler Grafik 6.12'de gösterilmektedir. İncelenen bölgede çiftçilerin, tohumluk seçimi sırasında %33'ü yöreye uygun olmasına, %31'i tohum çeşidine, %25'i verim durumuna, %3'ü ise tohumun ucuz olmasına dikkat etmektedir. Çiftçiler için gözlemlendiği gibi daha çok dikkate alınan kriter seçilen tohumun yöreye uygun olmasıdır. Bunu sırası ile tohumun çeşidi ve birim alandan elde edilen verimin durumu izlemektedir. Tohumun bölgeye adaptasyonu verim durumunu etkilemesi bakımından oldukça önemlidir. Bölgeye uyum sağlamayan tohum çeşidi çiftçiler için tohum ekiminden hasadına kadar maliyetleri arttırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 6.12. Çiftçilerin nohut tohumluk seçiminde belirlediği kriterlerin dağılımı

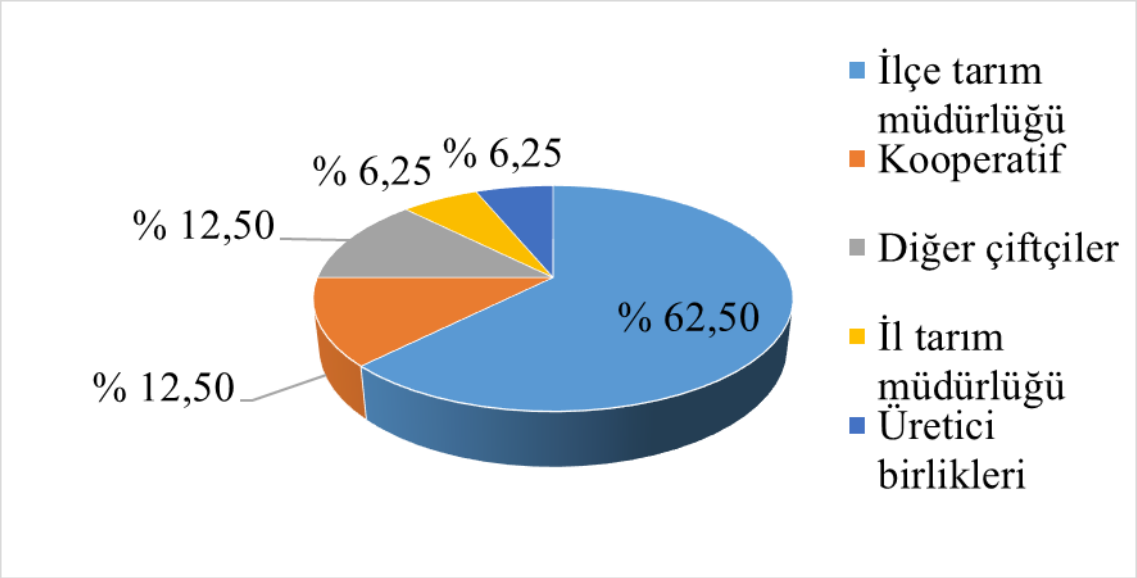
İncelenen işletmelerin nohut tohumluk seçiminde %42'si herhangi bir teknik desteğe başvururken %58'i ise tohumluk tercihi ile alakalı bir destek almamaktadır. Yörede babadan oğula aktarılan bir sistemin görüldüğü söylenebilir. Bu grafikte teknik desteğe ihtiyaç duymayan işletmelerin yöredeki çoğunlukta olan tohumu tercih ettikleri veyahut eskilerden beri kullandıkları çeşidi kullandıkları gözlemlenmiştir.

Grafik 6.13. Nohut tohumluk seçiminde teknik desteğe başvuran işletmelerin dağılımı

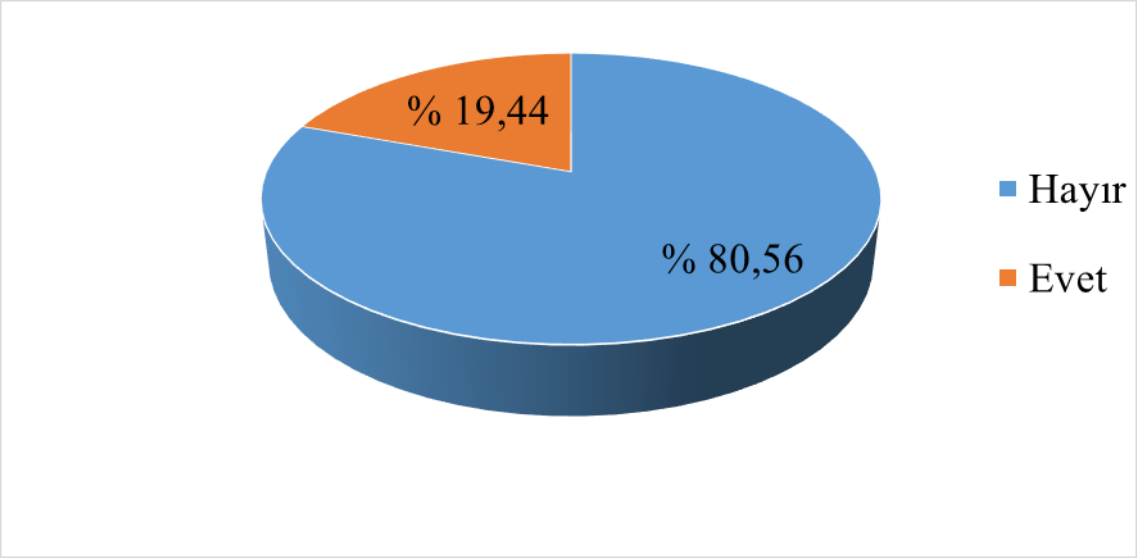
İşletmelerin tohumluk seçiminde destek aldığı kurum ya da kuruluşların dağılımı Grafik 6.14'te verilmiştir. Tohumluk seçiminde destek alan işletmeler için değerlendirdiğimizde, işletmeler %28'i ilçe tarım müdürlüklerinden, %5'i kooperatiflerden, %5' i diğer çiftçilerden, %3'ü il tarım müdürlüklerinden, %3'ü ise üretici birliklerinden bilgi sağlamaktadırlar. Geriye kalan kısım ise daha önce belirtildiği üzere teknik desteğe ihtiyaç duymadığını düşünmektedir. Görülmektedir ki yoğun olarak ilçe tarımdan destek sağlanmaktadır. Üreticiler için ilçe tarım

müdürlükleri fazlasıyla güvenilir kurumlardır. Ayrıca ilçe tarım müdürlükleri üreticilerin kolaylıkla ulaşabilmesi bakımından avantaj oluşturmaktadır. Dolayısıyla ilçe tarım müdürlüklerinde çalışmakta olan ziraat mühendisleri çiftçilerin sorunları ile daha fazla ilgilendiği gözlemlenmiştir. Çiftçilerin tüm idari işlemlerinin ilçe tarım müdürlükleri tarafından yapılabiliyor olması bu kuruma olan talebin fazla olmasına olanak sağlamıştır.

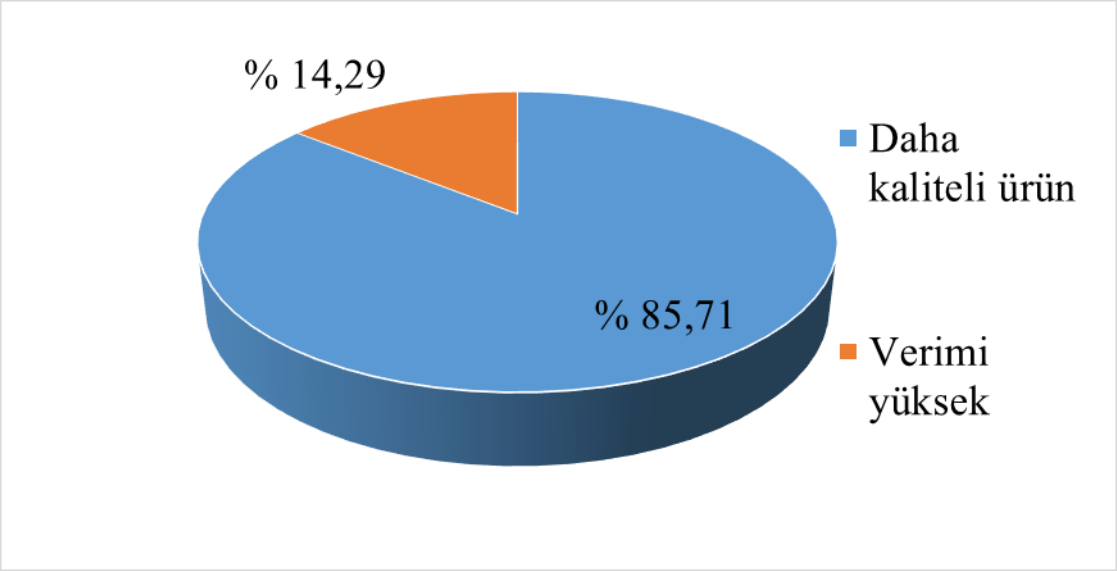
Grafik 6.14. İşletmelerin tohumluk seçiminde destek aldığı kurum ya da kuruluşların dağılımı

İncelenen tarım işletmelerinde çiftçilerin %19'u sertifikalı tohum tercih etmektedirler. Çiftçilerin %81'i ise sertifikalı tohuma talep göstermemektedirler. Çiftçiler tohumluk seçiminde birçok hususu dikkate almaktadır. Ancak üreticilerin sertifikalı tohum tercih etmemelerinde küçük ölçekli araziler sınıfında yer almasının etkisi büyüktür. Her ne kadar ticari amaçla üretim yapılsa da çiftçiler nohut üretimini bir alternatif ürün mantığıyla yetiştirmekte olduğu gözlemlenmiştir. Bu sebeple birçok çiftçi ticari amacın dışında kendi ihtiyacını dikkate alarak üretimi gerçekleştiği için sertifikalı tohuma daha az talepte bulunmaktadır.

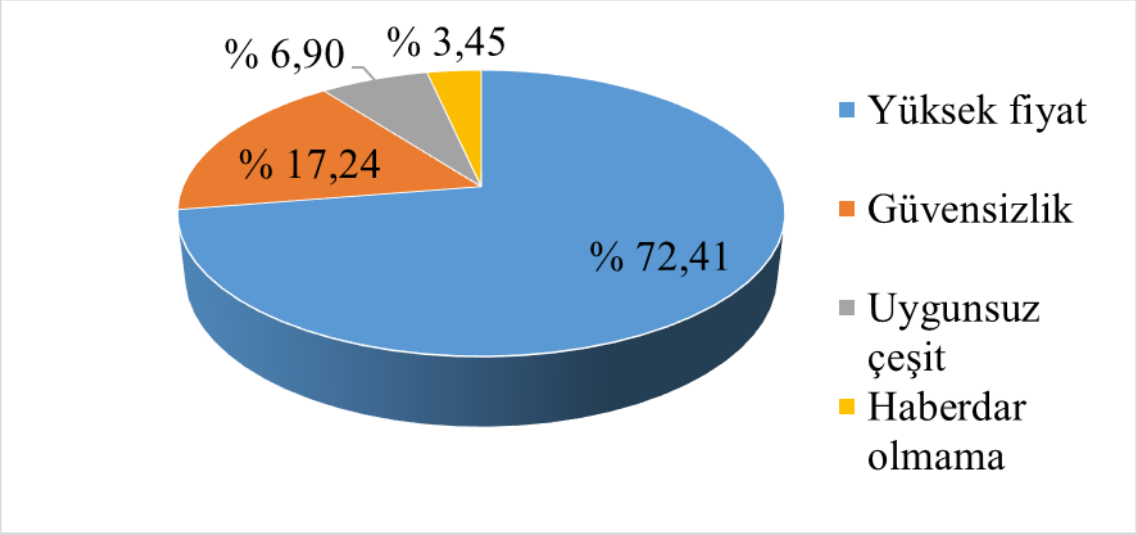
Grafik 6.15. Nohut işletmelerinin sertifikalı tohum kullanım durumu

Daha öncede belirtildiği üzere işletmelerin %80'lik bir kısmı sertifikalı tohumu tercih etmemektedirler. Geriye kalan %20'lik bir oran ise sertifikalı tohum kullandığı belirlenmiştir. Bu %20'lik oran içerisinde çiftçilerin %3'ü sertifikalı tohumun birim alandan elde edilen verimi arttırdığı gerekçesiyle talep etmektedir. Bir tarım işletmesi için işletme içerisindeki amaçları arasında işletmenin sürdürülebilirliğinin yanı sıra birim alandan elde edilen verimin olabildiğince yüksek olması istenir. Çalışma alanındaki üreticilerin bu amacı dikkate aldığı saptanmıştır. Üreticilerin %17'si verim yüksekliğinin haricinde daha kaliteli ve sağlıklı bir ürün yetiştirmek istedikleri belirlenmiştir. Üreticiler için hastalık ve zararlılar ile mücadele, maliyeti özelliklede değişen masraflar oranını fazlasıyla arttıran bir unsurdur. Dolayısıyla sertifikalı tohum kullanılarak yetiştirilmiş ürünler hastalık ve zararlılara ebetteki daha yatkındır. Bilinçli üreticilerin bu önemli iki unsuru dikkate alarak sertifikalı tohum tercih ettikleri gözlemlenmiştir.

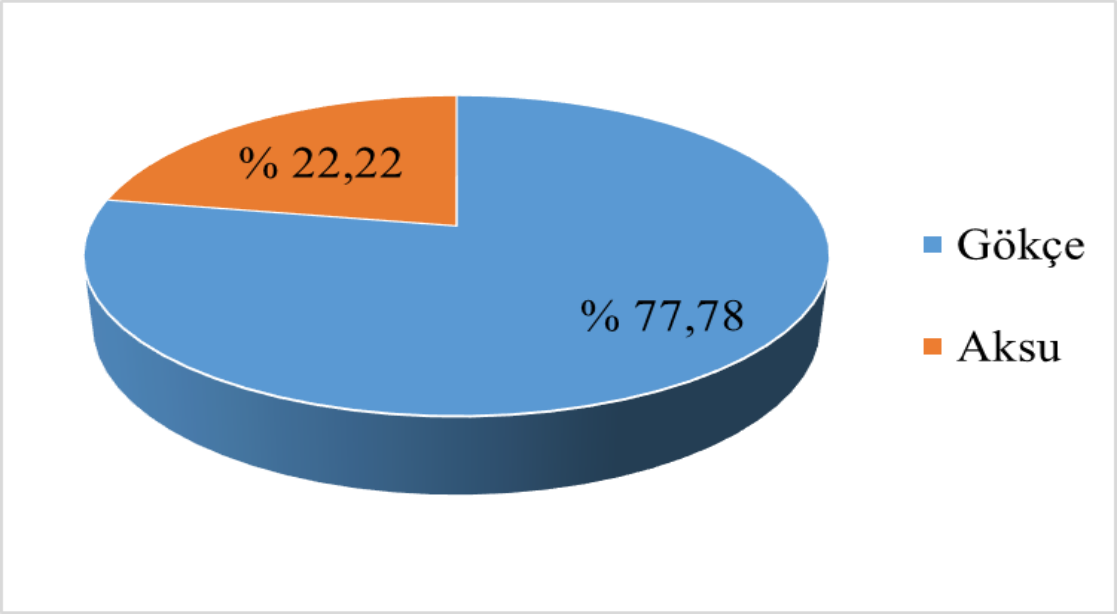
Grafik 6.16. Üreticilerin sertifikalı tohum seçiminde dikkat ettiği hususların dağılımı

Grafik 6.17. de sertifikalı tohum kullanmayan üreticilerin kullanmama sebepleri görülmektedir. Çalışma alanındaki üreticilerin %58'i sertifikalı tohum fiyatlarının yüksek olması sebebiyle sertifikalı tohuma talepte bulunmamaktadır. Sertifikalı tohum fiyatlarının yüksek olması küçük ölçekli üreticiler için caydırıcı bir faktördür. Her ne kadar sertifikalı tohum kullanımı yetiştirme sürecinde çiftçiler için bir avantaj oluştursa da başlangıçta maliyet faktörünü arttırdığından tercih oranını azaltmaktadır. Çiftçilerin %14'ü sertifikalı tohumun güven vermediğini düşünmektedir. Aynı zamanda %6'sı ise yetiştirmek için talep ettikleri tohum çeşidini sertifikalı olmaması nedeniyle tercih etmemektedir. Çiftçilerin geriye kalan %3'lük bir kısmı sertifikalı tohumdan habersizdir.

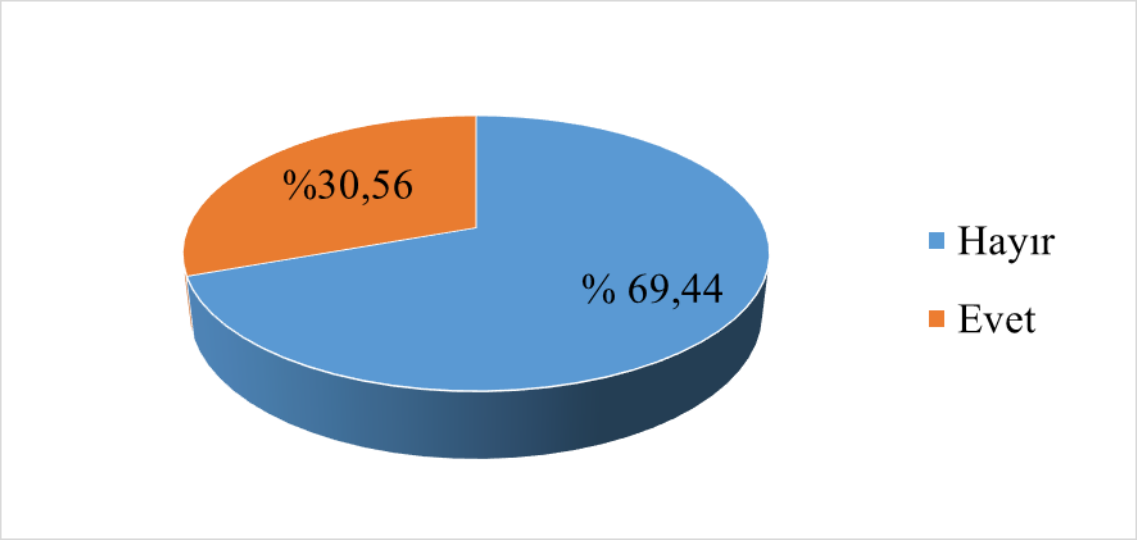
Grafik 6.17. Üreticilerin sertifikalı tohum kullanmama nedenleri

İncelenen işletmelerin kullandıkları tohumluk çeşidi Grafik 6.18'de verilmiştir. Üreticilerin %78'i gökçe nohut çeşidini kullanırken, %22'si aksu çeşidini kullanmaktadır. Üreticiler gökçe nohut çeşidini yöreye uygun olması, dolgun ve kaliteli olması sebebi ile daha fazla tercih etmektedir. Ayrıca aksu nohut çeşidi de yöreye uygunluk göstermekle birlikte üreticilerin tercih etmesi bakımından 2. sırada yer almaktadır.

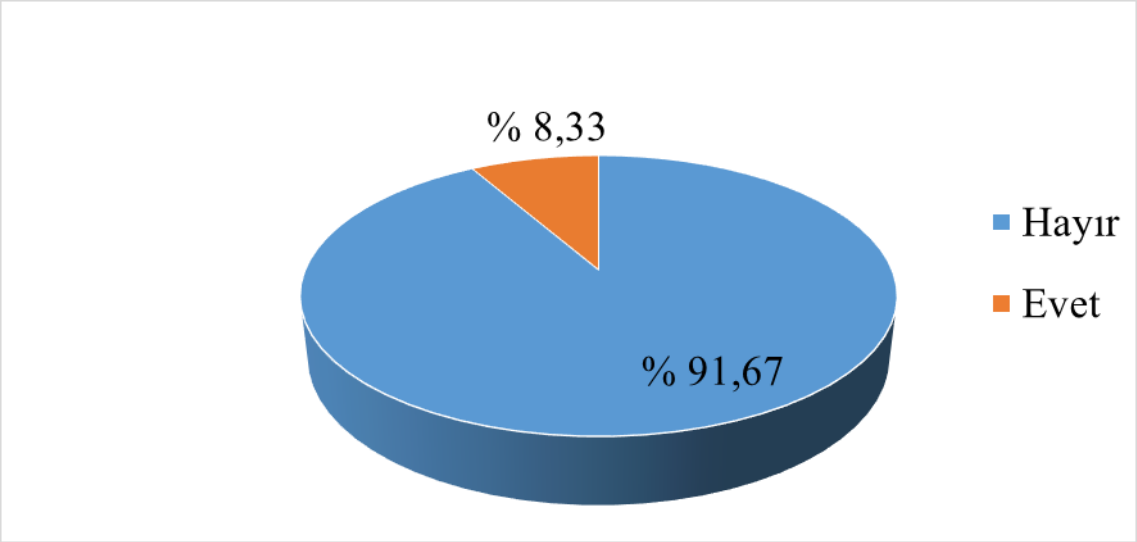
Grafik 6.18. Üreticilerin kullandıkları tohum çeşidinin dağılımı

Çalışma alanında münavebe ekimi uygulayan işletmelerin dağılımı Grafik 6.19'da verilmiştir. Tarımsal üretimde ekim nöbeti; birim alandan elde edilen verimi etkileyen önemli bir kültürel uygulamalardan birisidir. Ekim nöbeti uygulaması bitkisel üretimde başarıya ulaşabilmenin önemli unsurlarından biri, planlı bir ekim nöbeti sisteminin uygulanmasıdır (Kara ve ark., 2011). Münavebe ekimin, toprağın fiziksel ve kimyasal yapısını dengelediği bilinen bir gerçektir. Bu hususu dikkate aldığımızda münavebe uygulamasının birim alandan sağlanan verimin artmasına ve daha kaliteli bir ürün hasat edilmesine yardımcı olduğu söylenebilir. Bilindiği üzere baklagiller münavebede uygulanan ayrıca havanın serbest azotunu toprağa bağlaması açısından da oldukça önemli olan bir üründür. Nohut bitkisi, fasulye ve mercimeğin haricinde baklagiller içerisinde yer alan bir bitkidir. Bu sebeple üreticiler açısından oldukça önem arz etmektedir.

Grafik 6.19. İncelenen işletmelerde münavebe ekimi uygulayan işletmelerin dağılımı

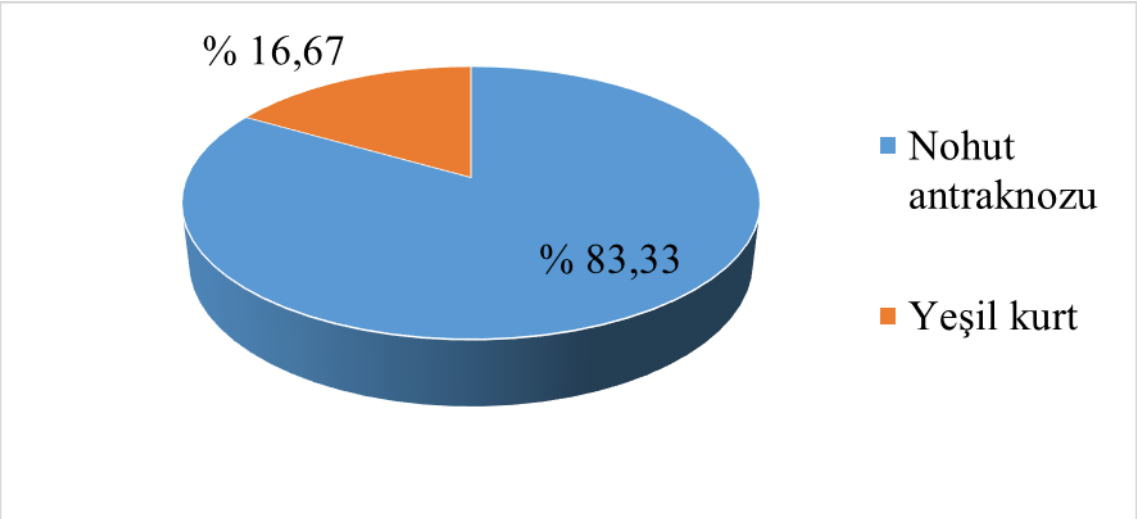
Toprak analizinde amaç; topraklarda bulunan bitki besin maddesi miktarlarını tespit ederek, o topraklarda yetiştirilecek bitkilerin isteği olan gübre cins ve miktarlarını ortaya koymaktır. Doğru bir gübreleme ancak bitkinin isteği olan gübre cins ve miktarını bilmek ve bu gübreleri en uygun zamanda toprağa uygulamakla yapılabilir. Toprağın analiz edilmesi o toprakta yetiştirilecek bitkinin büyümesi ve iyi bir ürün vermesi için hangi besin maddelerinin eksik olduğu tespit edilir(Anonim, 2018). Çalışma alanındaki işletmelerin %92'si toprak analizi yaptırmaz iken, %8'i toprak analizi yaptırmaktadır. Toprak analizi yaptırmak ile işletme büyüklükleri arasında paralel bir ilişkinin olduğu gözlemlenmiştir. İşletmelerin çoğunluğu küçük ölçeli işletmeler grubunda yer aldığı bilindiği için toprak analizi yaptırma oranı da bu sebeple fazlasıyla düşüktür. Bunun yanı sıra nohut üretilen arazinin dekar olarak fazla olması çalışma alanındaki üreticilerin eğilimlerini nohut ticaretine yönelttiği zaman üreticiler ancak bu grafikte toprak analizi yaptırmaya gereksinim duydukları gözlemlenmiştir.

Grafik 6.20. İncelenen işletmelerin toprak analizi yaptırma oranlarının dağılımı

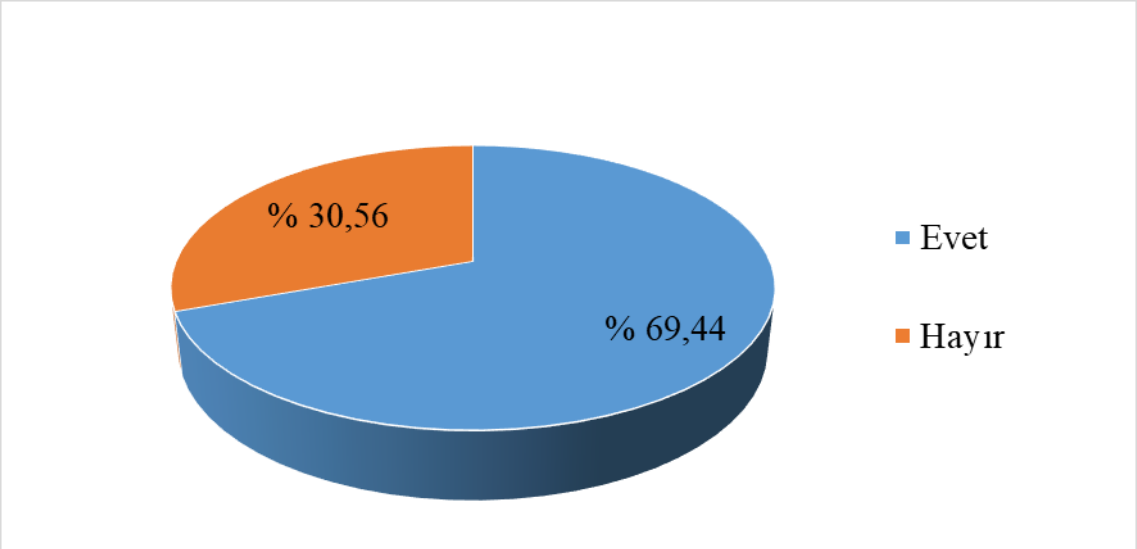
6.6.3. Nohut üretimi yapan işletmelerin karşılaştıkları hastalık ve zararlılar

Çalışma alanındaki üreticilerin %83'ü gün yanığı adı ile bilinen nohut antraknozu hastalığını ürünlerinde görmektedir. Nohut antraknozu bitkilerin sap, yaprak ve tohum kapsüllerinde lekeler halinde kendini gösteren ayrıca sap ve dallarda düzensiz irilikte açık kahverengiden koyu kahverengiye kadar değişiklik gösteren lekeler bulunan bir hastalıktır. Dolayısı ile bitkide lekeler etrafından kırılma ve kısa sürede kuruma görülmektedir. Nohut antraknozu ile mücadele bilindiği üzere maliyetleri fazlası ile arttıracaktır. Çalışma alanındaki işletmeler hem kültürel (hastalıklı olmayan bitkilerden tohumluk kullanmak, ekimde sağlıklı çeşitler tercih etmek, tohum derinliğini iyi ayarlamak, tarlada hastalıklı nohut bitkisi görülmüşse bunları sökerek imha etmek, ekim sıklığını doğru ayarlamak ve ekim nöbeti uygulamak vs.) hem de kimyasal (tohumun ve yeşil aksamın ilaçlanması) mücadele yöntemlerini kullanmaktadır. Çalışma alanındaki işletmelerin %17'si ise yeşil kurt zararlısı ile mücadele etmektedir.

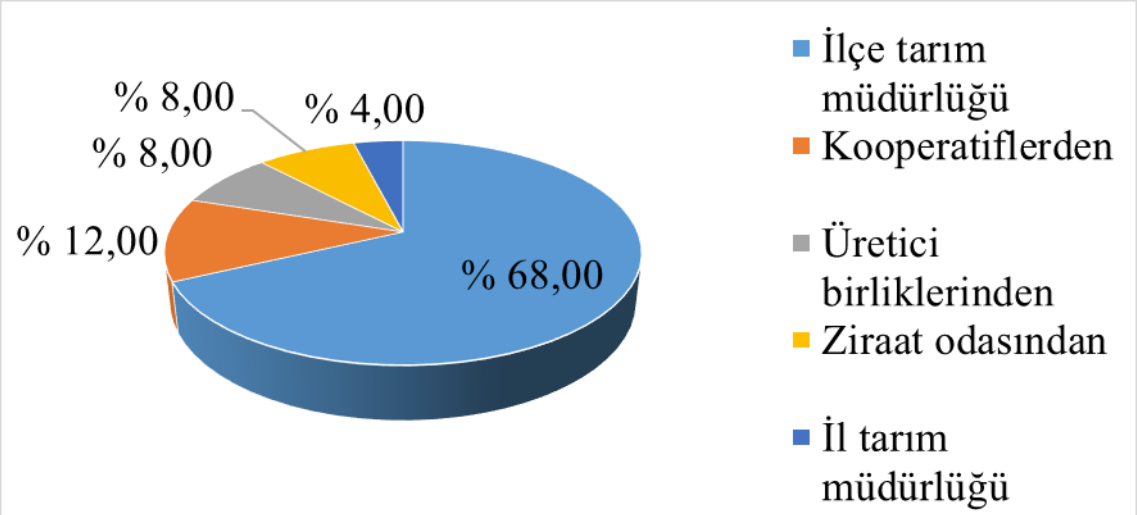
Grafik 6.21. İşletmelerin nohut üretiminde karşılaştıkları hastalık ve zararlılar

Çalışma alanında işletmelerin %69'u karşılaştıkları hastalık ve zararlıları için teknik destek alırken, %31'i herhangi bir teknik desteğe başvurmamaktadır. Teknik destek alan işletmelerin hastalık ve zararlılarla mücadele konusunda daha az maliyetle daha fazla etki elde etmekte oldukları gözlemlenmiştir. Teknik desteğe talepte bulunmayan işletmeler daha çok geleneksel yöntemler ile mücadele etmektedirler.

Grafik 6.22. İncelenen işletmelerde hastalık ve zararlılar için teknik destek alma durumu

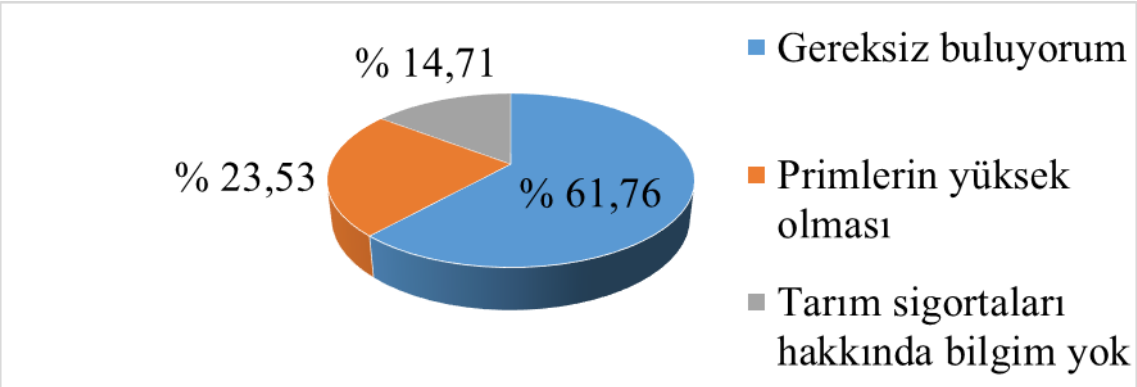
İncelenen işletmelerin teknik destek aldığı kurum ve kuruluşların dağılımı Grafik 6.23'te gösterilmiştir. Üreticilerin %47'si ilçe tarım müdürlüklerinden, %8'i kooperatiflerden, %6'sı üretici birliklerinden ve %3'ü ise il tarım müdürlüklerinden teknik destek almaktadır. Her alanda olduğu gibi çalışma alanındaki işletmelerin bu alanda da çoğunluğu ilçe tarım müdürlüklerine başvurmaktadır. Çalışma alanındaki işletmelerin geriye kalan kısmı ise daha önce de belirtildiği üzere herhangi bir teknik desteğe başvurmamaktadır.

Grafik 6.23. İşletmelerin teknik destek aldığı kurum ve kuruluşların dağılımı

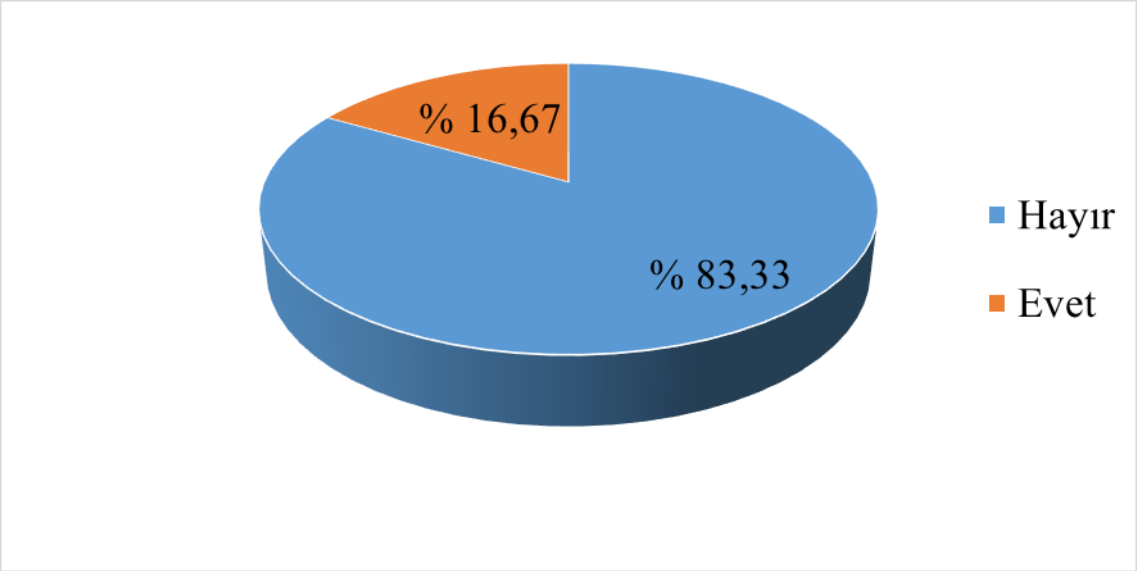
6.6.4. Nohut Üretimi Yapan İşletmelerin Tarım Sigortası Yaptırma Ve Kayıt Tutma Durumu

Tarım sigortası sürdürülebilir bir üretim açısından önemlidir. Çifti, tarım sigortası yaptırarak gerçekleşecek herhangi bir doğa olayında, risklere karşı kendisini güvence altına alır. Oluşacak bir zarar karşısında maddi kaybı az olacaktır. Üreticilerin tarım sigortası yaptırmamasının altında yatan sebepler Grafik 6.24'te gösterilmektedir. Üreticilerin %58'i nohut üretimi için tarım sigortası yaptırmayı gereksiz bulmaktadır. Gereksiz bulmalarındaki ana etmen nohut üretimini gerçekleştirdikleri alanın küçük ölçekte olmasıdır. Üreticilerin %22'si ise tarım sigortaları için ödenecek olan primin yüksek olduğu yönünde düşünmektedir. İncelenen işletmelerde üretimi yapılan ürünler arasında diğer ürünlere göre nohut üretimi daha az dikkate alınmaktadır. Bunda nohut üretimi yapılan arazinin küçük olması, nohut üretimi için ayrılan sermayenin diğer ürünlere göre daha düşük olması, hasat sonrası elde edilen nohutun ticari amaçtan çok işletmelerin kendi gereksinimleri için kullanılması etkilidir. Üreticilerin %14'ü tarım sigortaları hakkında herhangi bir bilgiye sahip değildir. Tarım sigortasının gereksiz olduğunu düşündüğünden veyahut yaş itibari ile fazla ileri olduğundan tarım sigortası hakkında bilgi edinmek için bir kurum veya kuruluşa da başvurmamaktadır. Çitçilerin geriye kalan %6'lık bir kısmı ise tarım sigortası yaptırmaktadır. Görüldüğü üzere çalışma alanındaki işletmeler için bu oran oldukça düşüktür.

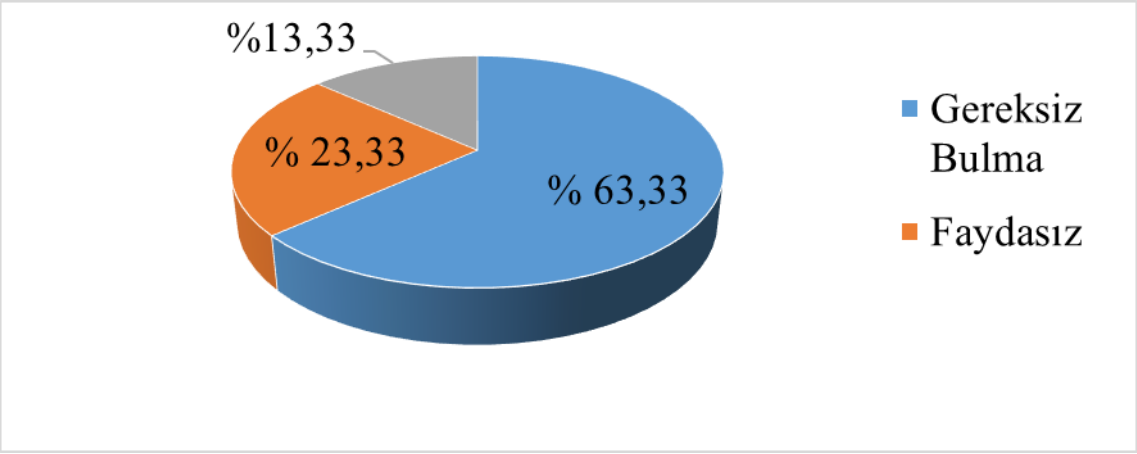
Grafik 6.24. İşletmelerin tarım sigortası yaptırmamasındaki hususların dağılımı

Bölgede çalışma yapılan işletmelerin %17'si kayıt tutmakta olup, %83'ü ise işletmeleri için kayıt tutmamaktadır. İşletmelerde daha planlı bir üretim gerçekleştirebilmek için kayıt tutmanın önemi büyüktür. Kayıt tutan işletmeler gözle görülür bir fark ile elbetteki kayıt tutmayan işletmelerden ayrılacaktır. Herhangi bir işletmede kayıt tutmak o işletmenin sürdürülebilirliğini, işletme için uzun vadede plan yapılabilmesini, önceki yıllar ile karşılaştırma yapılarak ileriki yıllarda daha dikkatli ve daha sağlıklı bir üretim gerçekleştirebilmek için dolaylı olarak birim alandan elde edilen verimin de artacağı düşünülür ise fazlası ile önem arz etmektedir. Ayrıca bir işletmede elde edilen verileri kayıt etmek üretim sürecinde bu kayıtı devam ettirmek sadece üreticinin kendi açısından değil aynı zamanda veri toplayan kurum ve kuruluşlar için de bir avantaj oluşturacaktır. Tahmini bir bilgiden çok daha gerçekçi ve net veriler elde edilebilecektir. Bu durum makro açıdan devlet tarım politikalarında ve desteklemelerde de yarar oluşturacaktır. Bu süreç oldukça uzun gibi görünse de tarım politikalarının alt yapısını daha sağlam ve daha gerçekçi veriler ile oluşturacağından ülke tarımı için de fayda sağlayacaktır.

Grafik 6.25. Çalışma alanında kayıt tutan işletmelerin dağılımı

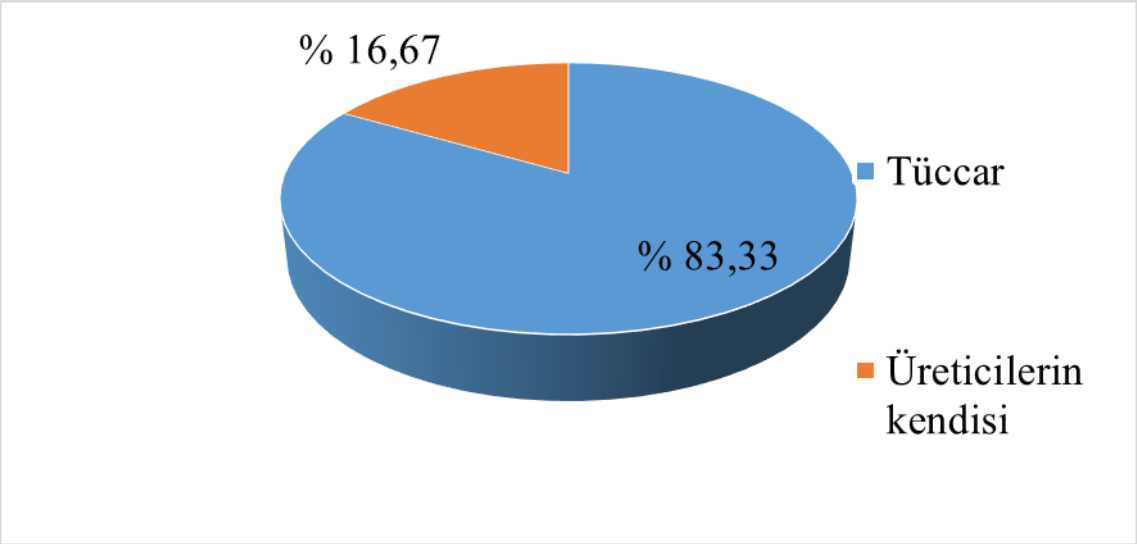
İncelenen işletmelerin kayıt tutmalarında dikkate aldıkları hususların dağılımı Grafik 6.26'da verilmektedir. İşletmelerin %53'ü kayıt tutmanın gereksiz olduğunu düşünmektedir. Bunun yanı sıra %19'luk bir oran ise işletmelerde kayıt tutmanın herhangi bir fayda sağlamadığı kanaatindedir. %11'i ise nasıl kayıt tutulacağı hakkında herhangi bir bilgiye sahip değildir. Görülmektedir ki işletmelerin yarıdan fazlası kayıt tutma konusundaki önemi ayırt etmekte güçlük çekmektedir. Gereksiz bulmalarındaki etmenin işletme arazilerin küçüklüğü ile paralellik gösterdiği gözlemlenmiştir.

Grafik 6.26. Nohut Üreten İşletmelerin kayıt tutmama nedenleri(%)

6.6.5. Nohut Fiyatlarını Belirleyen Şahıs, Kuruluşlar ve Üreticilerin Nohut Fiyatlarından Memnuniyet Durumu

Çalışma alanındaki işletmelerin nohut fiyatlarını belirleyen kuruluşlar Grafik 6.27'de gösterilmektedir. Bakıldığı zaman bölgedeki nohut fiyatlarının üzerinde tüccarın etkisi oldukça büyüktür. İncelenen işletmelerde üreticiler yetiştirdikleri nohutu tüccara satmaktadır. Bu oran %83'tür. İşletmelerin geriye kalan %17'lik bir kısmı ise komşular, akrabalar, ilçe dışından tanıdıklar ve pazarlarda nohutlarını değerlendirmektedir. Çiftçiler nohut fiyatlarından memnun değillerdir. Özellikle fiyatlardaki dalgalanmalar üreticileri zor durumda bırakmaktadır.

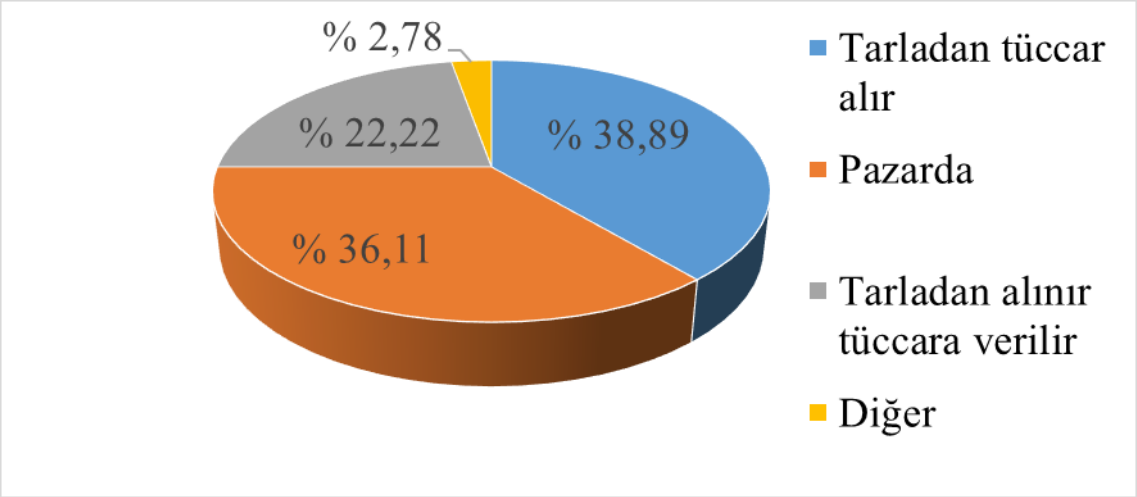

Grafik 6.27. İşletmeler için nohut fiyatı belirleyen kuruluşlar(%)

6.6.6. Nohut Pazarlama Yöntemi ve Pazarlanan Kurum,Kuruluşlar ve Şahıslar

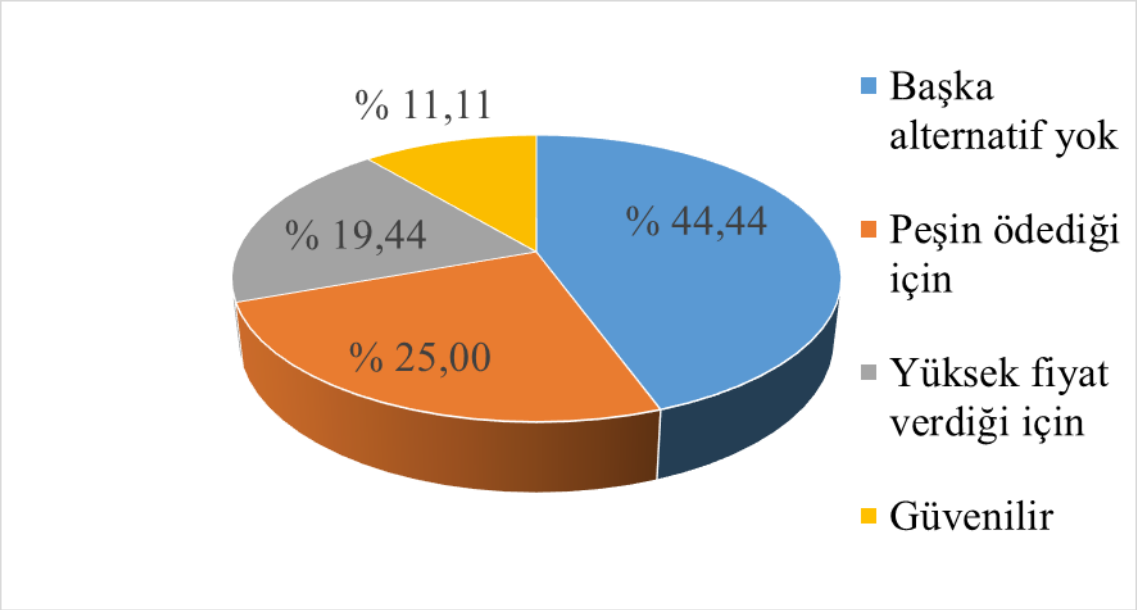
Bölgedeki üreticilerin %39'u yetiştirdikleri nohutu tarladan doğrudan tüccara pazarlamaktadır. Üreticilerin %36'sı ise nohutunu pazara çıkarmaktadır. Üreticilerin %22'si ürünlerini tarladan alıp ambara koyduktan sonra istediği zaman tüccara satmaktadır. Kalan %3'lük bir kısım ise diğer kurum ve kuruluşlara ürünlerini pazarlamaktadır. Ürünün pazarlanması en az üretimdeki verimin arttırılması kadar önem arz etmektedir. İşletmenin karını belirlemede ürünün pazarlamadaki fiyatının önemi oldukça büyüktür. İşletme üretim süreci boyunca elde ettiği ürünü yüksek fiyattan vermek isteyecektir. Üstelik ürünün yetiştirme sürecindeki ortaya çıkan maaliyetini ürünü hasat ettikten sonra pazarladığı fiyat yani eline geçen para ile kıyaslayacaktır.

Aynı zamanda pazarlayacağı ürünün fiyatının yüksek olması incelenen işletmeler için nohut yetiştirme konusunda devamlılık arz edecektir.

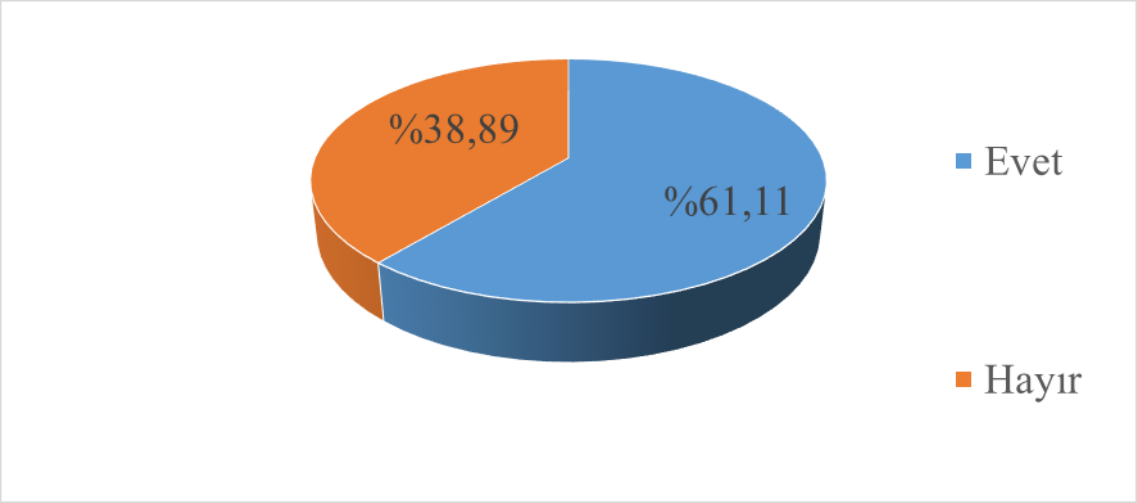
Grafik 6.28. İşletmelerin nohut pazarladığı kuruluşlar ve şahıslar(%)

Çalışma alanındaki işletmelerin büyük bir çoğunluğu yetiştirdiği nohutu daha önce de belirtildiği gibi tüccara vermekteydiler. Üreticilerin %44'ü kendilerine başka alternatif bulamadıkları için pazarlama konusunda tüccarı tercih etmektedirler. Bölgedeki üreticilerin %25'i peşin ödeme yaptığı için tüccarı tercih etmektedir. Tüccar diğer alternatiflere bakıldığı zaman komşular ve akrabalar gibi peşin ödeme konusunda daha nettir. Üreticilerin %25'i de bu hususu dikkate almaktadır. Bölgedeki çalışma yapılan işletmelerin %20'si ise yüksek fiyat verilmesi kriterini dikkate almaktadır. Üreticilerin daha çok komşulardan, tanıdıklardan ve pazardan olan kişilere daha yüksek fiyata arz ettiği gözlemlenmiştir. Çiftçilerin %11'i ise güvenilir olduğunu düşündüğü için tercihini tüccardan yana kullanmaktadır.

Grafik 6.29. İşletmelerin nohut pazarlamasındaki dikkate aldığı hususlar

Çalışma alanındaki çiftçilerin %61'i ürünlerini pazarlama konusunda sıkıntılar yaşarken,%39'u ise pazarlama konusunda herhangi bir sıkıntı yaşamamaktadır.

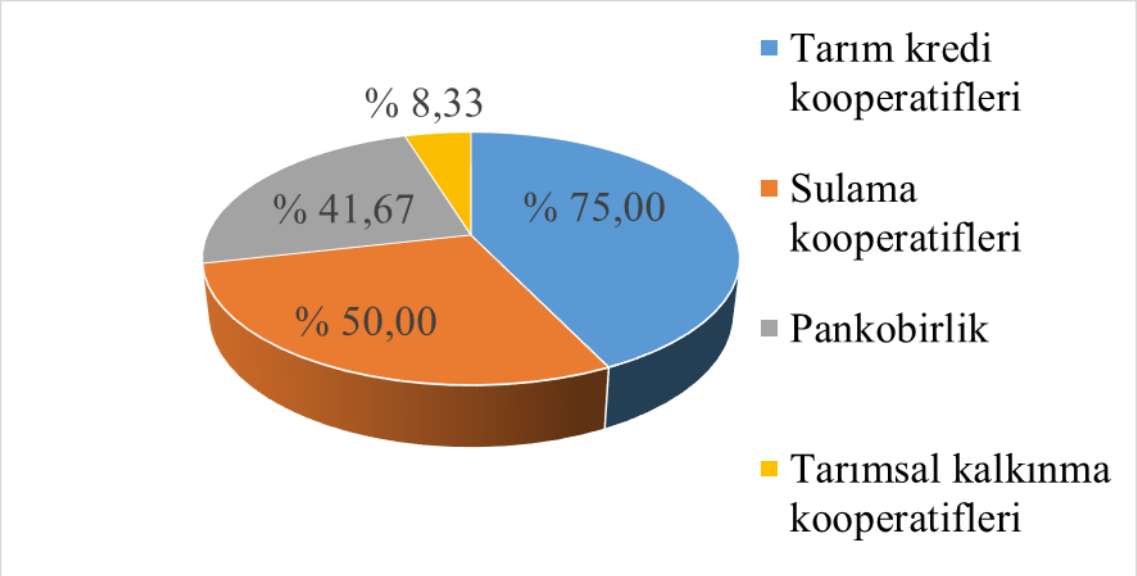
Grafik 6.30. Pazarlamada sorun yaşayan işletmelerin dağılımı

6.6.7. Nohut Üreten İşletmelerin Örgütlenme Durumu

Çalışılan bölgede nohut üretimi yapan işletmeler için herhangi bir örgütlenme mevcut değildir.

6.6.8. Nohut Üreticilerinin Üye olduğu Birliklerin Durumu

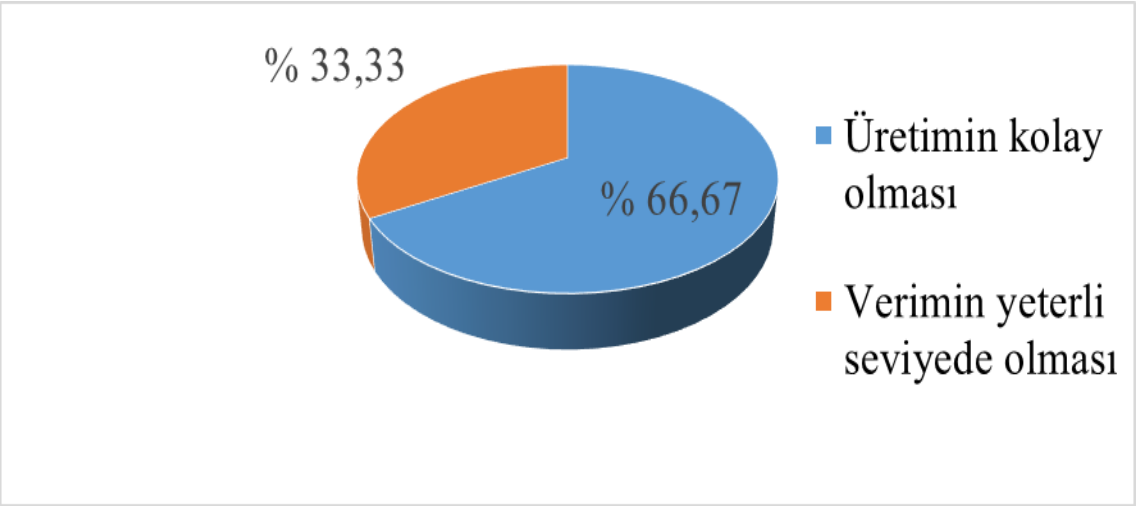
Çalışma alanındaki üreticilerin %41'inin herhangi bir birliğe üyeliği bulunmamaktadır. Bu oranın çoğunu yaşı ileri olan çiftçilerin ve kendi gereksinimlerini karşılaması amacı ile üretim gerçekleştirilen çiftçilerin oluşturduğu söylenebilir. Üreticilerin %25'inin tarım kredi kooperatiflerine üyeliği bulunmaktadır. Bunun yanısıra %17'si sulama kooperatiflerine, %14'ü Pankobirliğe, %3'ü ise tarımsal kalkınma kooperatiflerine üyelikte bulunmaktadırlar. Bölgede arazi büyüklüğü dikkate alındığında daha fazla üretim gerçekleştiren aynı zamanda daha bilinçli ve sabit fikirli olmayıp yeniliklere açık olan çiftçilerin herhangi bir birliğe mutlaka üyeliğinin olduğu gözlemlenmiştir.

Grafik 6.31. İşletmelerin üye oldukları birlikler(%)

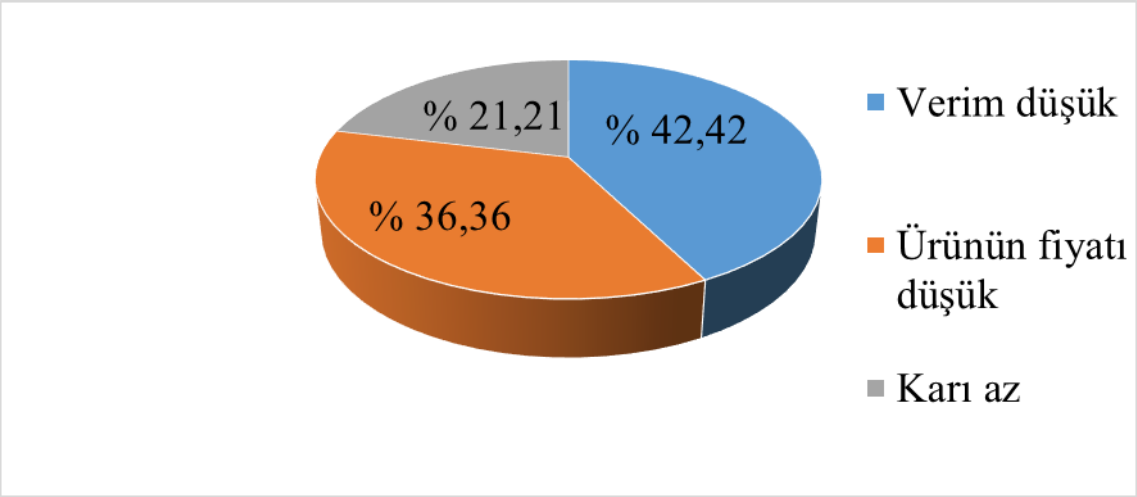
6.6.9. Nohut Üreten İşletmeler Ekim Alanlarındaki Değişim

Çalışma bölgesindeki çiftçilerin %89'unun önceki yıllara göre nohut üretimi alanında herhangi bir artış olmadığı Grafik 4.32'de gösterilmiştir. Geriye kalan kısmı ise üretim alanı diğer yıllara göre genişlemiştir. Bu kısmın %8'inde nohut üretiminin çok fazla zahmete girmeden diğer ürünlere göre yapılışının kolaylığı etkili olmuştur. %3'ünde ise birim alandan elde edilen verinin yeterli seviyede olması etkilidir. Nohut üretimi alanının artış göstermediği çiftçilerin daha çok nohut fiyatının düştüğü bunun yanında pazarlamada beklenilen karı elde edemedikleri için başka ürünlere yönelmesi söz konusudur. Ancak bu çiftçiler uzun yıllar nohut üretimi gerçekleştirmekten vazgeçmemişler ve ileriki yıllarda da üretim alanında azalma olsa dahi nohut üretimini gerçekleştirecekleri kanaatindedirler.

Grafik 6.32. İşletmelerin nohut üretimi alanının artmasındaki hususlar(%)

Üreticilerin nohut üretim alanının azalmasındaki hususların durumu Grafik 6.33'de verilmiştir. Çiftçilerin %36'sı birim alandan elde edilen verimi düşük bulmakta, %33'ü nohut ürününü hasatından sonra düşük fiyatlara satmakta, %20'si ise kar etmediğini düşünmektedir. Daha öncede belirtildiği üzere nohut üretimi alanı artan nadir çiftçi vardır. Bunun haricinde ya üretim alanı alternatif ürünlere kaymıştır veyahut daha düşük üretim alanı ile gerçekleştirilmektedir.

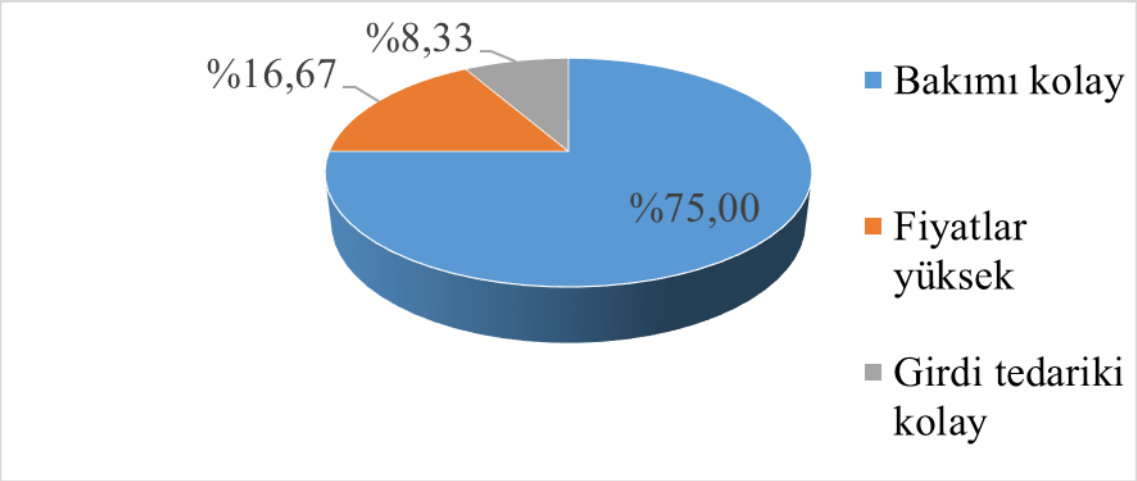

Grafik 6.33. İşletmelerin nohut üretimi alanının azalmasındaki hususlar(%)

6.6.10. Nohut Üreten İşletmelerin Üretim İçin Karar Alma Faktörleri

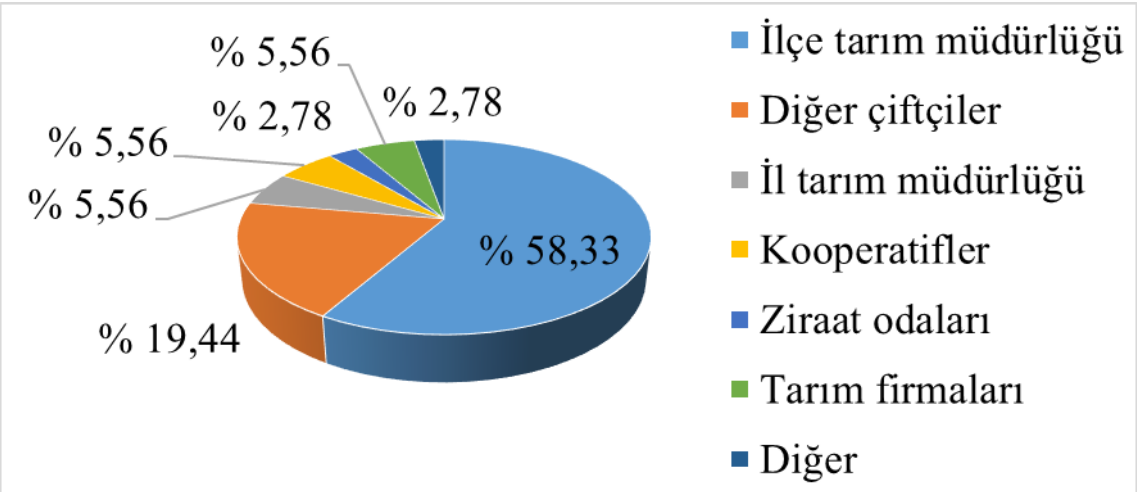
İncelenen işletmelerin nohut yetiştirme konusundaki karar alma faktörlerinin dağılımı Grafik 6.34'de gösterilmektedir. Bakıldığı zaman çiftçilerin %75'i nohut üretimi sürecinde bitkiye bakımın kolay olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca nohut üretimi gerçekleştirirken eğer ticari amaçla değil ise kendine yetecek derecede verim elde etmek adına daha az bakım yapmaktadır. Üreticilerin %17'si nohut fiyatlarının

yüksek olduğunu düşünmekte özellikle de akrabalara, komşulara ve diğer tanıdıklara olan satış fiyatının kendilerine yeteceğini öngörmektedir. Çiftçilerin %8'i ise nohut üretiminde girdi tedarikinin kolaylığı bakımından farklı alternatiflere göre nohut yetiştirmeyi tercih etmektedir.

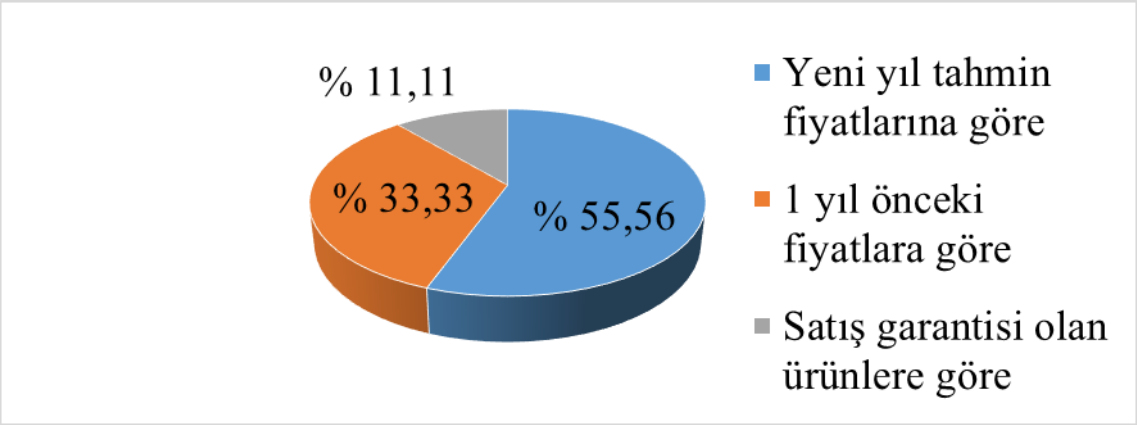
Grafik 6.34. İşletmelerin nohut yetiştirme konusunda karar alma faktörleri(%)

Grafik 6.36'ya bakıldığı zaman her konuda olduğu gibi bu konuda da çiftçilerin çoğunluğu ilçe tarım müdürlüklerine talep etmektedir. İlçe tarım müdürlüklerinden bilgi edinen çiftçilerin oranı %58'dir. Yörede önder çiftçi kavramı belirgindir. Bu sebeple çiftçilerin %19'u önder çiftçiden veya diğer çiftçilerden bilgi sağlamaktadır. Bu kesim de daha çok geleneksel tarım yapan çiftçilerin yer aldığı gözlemlenmiştir. Çiftçilerin %6'sı kooperatiflere, %8'i tarım firmalarına, %5'i il tarım müdürlüklerine, %3'ü ziraat odalarına kalan %3'ü ise diğer kurum ve kuruluşlara bilgi edinmek için başvurduğu belirlenmiştir.

Grafik 6.35. İşletmelerin nohut üretimi hakkında bilgi edindiği kaynaklar(%)

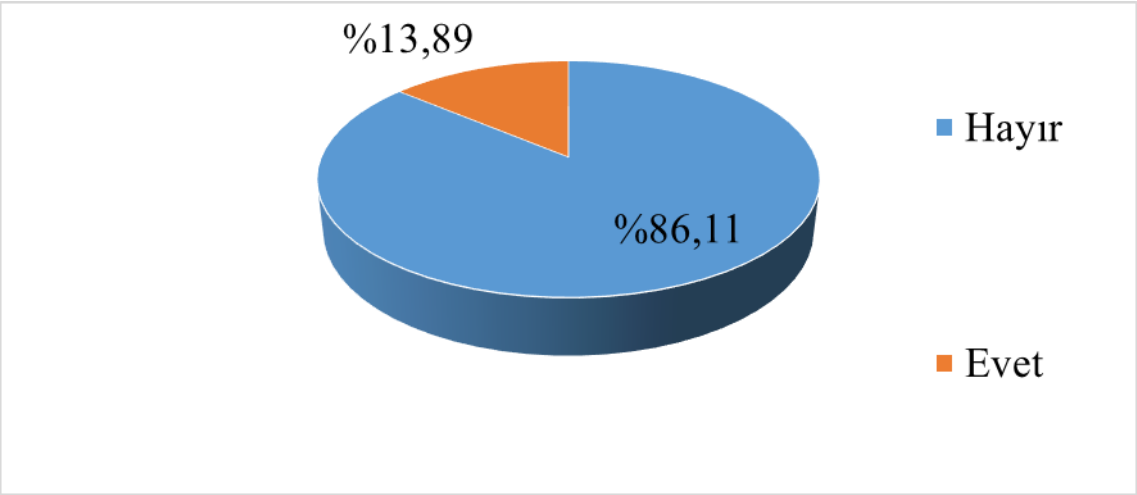
Her işletme gruplarında olduğu gibi çalışma alanındaki işletmeler de bir yıl sonrası için yetiştireceği ürünler konusunda karar almasında etkili hususlar bulunmaktadır. İncelenen işletmelerde bir yıl sonraki karar alma faktörlerinin dağılımı Grafik 6.37'de verilmiştir. Üreticilerin %56'sı bir yıl sonraki yetiştireceği ürün için yeni yıl tahmin fiyatlarını dikkate almaktadır. Üreticilerin %33'ü ise bir yıl önceki fiyatlar ile kıyaslama yaparak yetiştirecekleri ürüne karar vermektedirler. Üreticilerin %11'i ise hasat sonrası satış garantisi olan ürünleri baz alarak bir yıl sonraki üretimi gerçekleştirmektedir. Ürün yetiştirmedeki karar alma süreci tüm işletmeler için kısa vadeli plan yapmak adına önem arz etmektedir. Tarım işletmeleri için işletmelerin karar alma eğilimleri yönünde oldukça fazla teori bulunmaktadır. Dolayısıyla bu detaylı bir Grafikde ele alınması gereken bir konu durumundadır.

Grafik 6.36. İşletmelerin bir yıl sonraki yetiştireceği ürünler için karar alma faktörleri(%)

6.6.11. Nohut Üreticilerin Tarım Hakkındaki Yeniliklerden Haber Alma Durumu

İşletmelerin nohut üretimi ile ilgili konular hakkında bilgi edinmek adına seminerlere katılma durumlarının dağılımı Grafik 6.38'de gösterilmiştir. Bakıldığı zaman çiftçilerin %86'sı nohut üretimi konusunda herhangi bir seminere katılmamaktadır. Bu oranın içerisinde seminere ihtiyaç duymayan çiftçilerin oranı yüksektir. Çiftçilerin %14'ü ise nohut üretimini gerçekleştirir iken yörede yapılan seminer ve toplantılara katılımda bulunmaktadır. Seminer ve toplantılara katılan çiftçilerin yeniliklere açık olduğu, teknolojik gelişmeleri takip ettiği desteklemeler ve politikalardan haberdar olduğu net bir Grafikde gözlemlenmektedir.

Grafik 6.37. İşletmelerin seminerlere katılım durumları(%)

7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Konya ilinin Seydişehir ilçesinde nohut üretimi yapan üreticilerin ekonomik yapısının araştırıldığı çalışmada; gözlemlenen işletmelerin yetiştiricilik uygulamaları araştırılmış ve ekonomik analizi yapılarak fiyatı etkileyen maliyet unsurları saptanmıştır.

Belirlenen sayıda 36 adet çiftçi ile görüşülerek işletmelerin analizi yapılmıştır. Böylece çalışılan işletmelerde, işletme başına nüfus varlığı 4,81 kişi olmakla birlikte, erkek nüfus (%50,29) kadın nüfusa (%49,71) göre fazladır. Nüfusun %65,90'i 15-49 yaş arası grupta bulunmaktadır. Aktif ve çalışan insan gücünü meydana getiren 15-49 yaş arası grupta kadın nüfus (%35,84), erkek nüfustan (%30,06) daha fazladır. İşletmelerde 0-6 yaş grubu üzeri nüfusun tamamı okuryazar olduğu saptanmıştır. Okuma yazma bilenlerin %48,84'ü ilkokul, %7,56'sı ortaokul, %30,23'ü lise, %13,37'si yüksekokul veya fakülte mezunudur. Görüşülen işletmelerden sağlanan verilere göre ortalama 3,73 EİB tutarında aile işgücü varlığı saptanmıştır. Bu miktarın %56,05'i erkek, %43,95'i kadın işgücü oluşturmaktadır. Diğer taraftan incelenen işletmelerde toplam işgücü potansiyeli 1032,18 EİG olarak hesaplanmıştır. Bunun, %95,86'sı işletme içinde kullanılabilir aile işgücü iken, %4,14'ü atıl aile işgücü konumundadır.

İşletmelerde ortalama arazi genişliğinin %70,09'u mülk, %29,91'i kiraya tutulan arazilerden oluşmaktadır. İncelenen işletmelerde arazilerin %90,08'i sulu iken, %9,92'si kuru olarak hesaplanmıştır. Araştırma yapılan işletmelerde toplam arazisinin %62,07'sinde buğday, %13,25'inde arpa, %5,96'sında şekerpancarı, %18,72'sinde nohut yetiştirilmektedir. Araştırma bölgesindeki üreticilerin bina sermayesinin bugünkü değeri toplam 100.461,11 TL olarak hesaplanmıştır. Bitki sermayesini sadece tarla demirbaşı kapsamaktadır. İşletme başına 77.581,51 TL bitki sermayesi hesaplanmıştır. Çalışılan işletmeler için av ve balık sermayesi ve arazi ıslahı sermayesi bulunmamaktadır. İşletmelerde toplam arazi sermayesinin tamamının bitki sermayesi kapsamaktadır. Dolayısıyla arazi sermayesi 77.581,51 TL'dir. İşletmelerde hayvan sermayesi bulunmamaktadır. Sabit işletme sermayesi içerisindeki diğer unsur alet makine sermayesidir. İşletmelerin %75,40'ında traktörü bulunmaktadır. Bunu takiben %10,87'sinde römork, %6,46'sında pulluk, %7,27'sinde mibzer bulunmaktadır.

Araştırılan işletmelerde döner işletme sermayesi 11.839,00 TL olup, sabit işletme sermayesi 43.750,00 TL şeklinde bulunmuştur. İşletmelerin %78,70'ini sabit işletme ve %21.30'unu döner işletme sermayesi oluşturmaktadır. Sabit işletme sermayesinin tamamı alet makine sermayesine aittir. İşletmelerde toplam 656.070,44 TL aktif sermaye hesaplanmıştır. Bunun %91,53'ü arazi, %6,67'si sabit işletme sermayesi ve %1,80'i döner işletme sermayesidir.

İşletmelerin borçluluk durumları incelenmiştir. İşletmelerde borçlu üretici bulunmamaktadır. İşletmelerde işletme başına GSH, 142.700,22 TL'dir. Tamamını GSÜD oluşturmaktadır. 100 TL karşılığı işletme masrafına düşen GSH 12,35 TL olarak hesaplanmıştır. GSH'nın aktif sermaye içindeki oranı da hesaplanmış ve işletme başına %0,22 olarak belirlenmiştir. EİG'ne düşen GSH, 144,23 TL olarak tespit edilmiştir. İncelenen nohut işletmelerinde amortisman masrafları 6.883,81 TL olarak hesaplanmıştır. Bina amortismanının değeri 2.508,81 TL olup, alet makine amortismanının değeri 4.375,00 TL'dir. Nohut yapılan işletmelerde %36,45'ini bina amortismanı ve %63,55'ini ise alet makine amortismanı oluşturmaktadır.

Çalışılan işletmelerde, işletme başına işletme masrafları 18.838,93 TL olarak bulunmuştur. Bunun, %65,31'i değişen masraflar ve %34,69'u ise sabit masraflar olarak hesaplanmıştır. İşletme masraflarının aktif sermayeye oranı da %0,03 olarak bulunmuştur. İncelenen işletmelerde üretim masrafları 50.930,71 TL olarak hesaplanmıştır. Aktif sermaye faizi ise 32.803,522 TL olarak bulunmuştur.

İşletmelerde işletme başına saf hâsıla 124.573,03 TL şeklinde bulunmuştur. Gayrisafi Hasılanın %12,70'i işletme masrafları ve %87,30'u ise saf hâsılayı oluşturmaktadır. Saf hasılanın aktif sermayeye oranı %0,19 olarak saptanmıştır.

Araştırma yapılan işletmelerde işletme başına brüt kar 30.400,18 TL olarak bulunmuştur. GSÜD'nin %28,03'ü toplam değişen masraflar, %71,97'si ise brüt kardır. İncelenen işletmelerde net kar ise 91.769,51 TL olarak hesaplanmıştır. İşletmeler için tarımsal gelir 8.886,29 TL olarak bulunmuştur. Borç faizleri ve kira bedeli ise 117.600,00 TL olarak hesaplanmıştır. Bu değerin tamamı kira bedelidir. İşletmelerin borçlu olmadıkları gözlemlenmiştir. Araştırılan işletmelerde toplam aile geliri 10.433,51 TL olarak belirlenmiştir. Bunun, %96,47'sini tarımsal gelir ve %3,53'ünü ise tarım dışı gelir kapsamaktadır.

Çalışma yapılan işletmelerde rantabilite faktörü, %97,30 olarak bulunmuştur. İşletmelerde mali rantabilite %0,15 iken, ekonomik rantabilite ise %18,99'dur. İşletmelerin öz sermaye rantı 6.973,03 TL olarak hesaplanmıştır. İşletmelerde sermaye devir oranı %6,44 olup, sermaye devir hızı 15,33 yıl olarak saptanmıştır. Araştırma alanındaki işletmelerin borçlu olmadıkları belirlenmiştir. Dolayısıyla mali kaldıraç oranı sıfır kabul edilmektedir.

İşletmeler için birim (kg) nohut maliyeti 2,91 TL olarak bulunmuştur. Nohut satış fiyatı 2017 üretim dönemine bakıldığı zaman ortalama 4,03 TL olarak gözlemlenmiştir. Dolayısıyla 1 kg ürünün net karı 1,12 TL olarak hesaplanmıştır. Diğer taraftan nohut üretiminde mevcut sorunların analizi yapılmıştır. Nohut üretimi yapan çiftçilerin sorunları arasında pazar alternatifinin olmaması, piyasa belirsizliği, finansman sıkıntısı ve üretim problemlerinden kaynaklanan bir takım sorunları olduğu görülür. Ayrıca işletmeler sertifikalı tohuma çok fazla talepte bulunmamaktadırlar. Daha çok araştırma alanındaki özel şirketlerden, kooperatiflerden ve diğer çiftçilerden tohum alındığı görülmüştür. İşletmeler çoğunlukta gökçe çeşidini tercih etmektedir. Çok az kısmı ise aksu nohut çeşidini tercih etmektedir. Nohut üretiminde sulama yapılmamaktadır. Araziler Suğla Gölü mevkiinde olduğundan sulu arazi oranı oldukça yüksektir. Üreticilerin çoğunluğunun hastalık ve zararlılar ile mücadele ettiği görülmektedir. En fazla nohut antraknozu hastalığı ve yeşil kurt zararlısına rastlandıkları belirlenmiştir. Bölgede geleneksel tarım yaygın olarak yapılmaktadır. Ayrıca işletmeler teknik destek almamaktadır. Bölgede nohut üzerine bir örgütlenme yoktur. Bu durumun dezavantajları fazlasıyla görülmektedir.

Çalışmada tarım işletmelerinin nohut fiyatından tamamına yakınının memnun olmadığı gözlemlenmiştir. Bölgede yetiştiriciliği yapılan ürünün fiyatını ağırlıklı olarak tüccar belirlemektedir. Az bir kısmının komşuya ve akrabalara veyahut pazarda satarak daha yüksek fiyata sundukları belirlenmiştir. Çiftçilerin yarıdan fazlası başka seçenek bulamadıkları için ürünlerini bölge içerisinde faaliyet gösteren tüccarlara satmaktadırlar. Bölgede bir örgütlenmenin olması gerektiğini düşünen çiftçiler, bu örgütün geleneksel üretim içermeyen ve pazarlama gibi tarımsal faaliyetlere yönelmesiyle ve ihtiyaç duyulan bilgiyi üreticilere gerektiği zamanlarda sunması ile üreticilerin başarısını artıracağı kaçınılmaz bir gerçektir. Üreticiler kurulacak olan bir örgütün öncelikli olarak ürün satışındaki ortaya çıkan sorunları ve nohut için acilen belirli bir taban fiyatı uygulanması gerektiği üzerinde aynı düşüncededirler. Üretici davranışları arasında

çiftçilerin nohut üretimine gereken önemi vermedikleri ve üretimden giderek vazgeçtikleri görülmüştür. Üreticilerin nohut üretiminden vazgeçmelerinin altında yatan en önemli nedenin ekonomik olmaktan çok sosyal olduğu gözlenmiştir. Konya'nın Seydişehir ilçesinde geçmişten günümüze nohut üretiminin her aşamasında farklılıklar meydana gelmiştir. Bu farklılıkların temelinde yatan en önemli neden ilçede bulunan Suğla Gölünün geçmişten bugüne getirdiği değişikliklerdir. 2000'li yılların başında ıslah edilen Suğla Gölü yöredeki çiftçilerin nohut üretiminin ana kaynağını oluşturmaktaydı. 15-20 yıl öncesine kadar Suğla mevkiinde nohut yetiştiren çiftçiler gölün getirdiği nimetlerden yararlanmaktaydı. Önceki yıllarda verimliliğin yüksek olması ve kar oranının günümüze göre daha yüksek bulunması Suğla gölü mevkiinde nohut üretiminde bir avantajdı. Ancak giderek daralan ve Suğla gölünün ilgisiz (çiftçilikten uzakta) kimselere tahsis edilmesi sonucunda burada bulunan çiftçilerin nohut üretiminden giderek vazgeçmelerine neden olmuştur. Böylece Suğla yöresinden üretilen nohutun kalite değerinin giderek yok olmuştur. Suğla göl havzasının nohut üretiminde kullanılamaması sonucunda verimlilik düzeyinde ciddi düzeylerde azalma meydana gelmiştir. Bu durum hem üretim maliyetleri artan hem de verimliliği azalan nohut alanları çok daralmış, üretici sayısı da sınırlanmıştır. Nohut üretiminin yörede eski üretim gücünü kazanabilmesinin önünde, desteklemeler ile yöre çiftçilerinin desteklenmesi önemlidir. Zira nohut üretiminin tarım alanlarının verimliliğinin korunmasına katkısı çok fazladır. Suğla Gölü, ıslah edilmeden önce çok geniş bir alanı kaplamaktaydı. Çiftçilerden alınan bilgilere göre göl suları ovanın büyük bir kısmını 7-8 yıl boyunca dolduruyor, sonraki 7-8 yıl boyunca da sular çekilerek araziler ekilebiliyordu. Bu süreçte Göl yatağına alüvyonlar taşınıyor, gübreleme yapmadan göl alanları verimli bir arazi şeklinde değerlendiriliyordu. Ayrıca nohut üretimi sonrasında ekilebilir göl yatağının rhizobium bakterileri, organik maddeler, makro ve mikro besin elementlerince zenginleşmesini sağlanıyordu. Toprakların mikro ve makro besin elementleri bakımından zenginleşmesi, toprağın organik yapısının iyi olması, rhizobium bakterilerinin havanın serbest azotunu toprağa bağlamaları gibi etkiler ile hastalıklara karşı direnci yüksek bitkiler yetiştirilmesine yardımcı olmaktaydı. Bu arazilerde sağlıklı beslenen nohut bitkisi hastalık ve zararlılara karşı dirençli olmakta ve birim alandan elde edilen verimde oldukça yüksek olmaktaydı. Öyleyse, dünden bugüne nohut bitkisi için verimlilik ve karlılık adına ne değişti? Günümüzde toprağın besin değeri artık yok olduğu görülmektedir. Mikro besin elementleri yönünden topraklar çok fakirleşmiş ve Göl nohut yetiştirilen bu arazilerde devre dışı kalmıştır. Göl yatağı artık taşınan

alüvyonlardan mahrum durumdadır. Gölün üreticilere sunduğu bu hizmeti artık ücretli olarak yapmak zorundadırlar. Çiftçimizin bitki beslemesindeki bilgi eksikliği de bu verimsizliği etkileyen başlıca etmenlerden biridir. Bu durum haliyle nohut üzerinde ciddi bir verimsizliğe yol açtı. Çiftçilerin nohut üretimindeki karlılıkları ciddi oranlarda düşmüştür. İstediği verimi elde edemeyen ve kar edemeyen üreticiler ya nohut üretim alanlarını azalttı veyahut nohut üretimini tercihleri arasından kaldırdı. Maalesef, nohut üretimindeki verimin azalmasında tek etkili faktör bu değildi. Nohut fiyatlarındaki istikrarsızlık da çiftçilerin nohut üretimindeki tedirginliklerini arttırdı. Bilindiği gibi çiftçiler büyük oranda bir yıl önceki fiyatları dikkate alarak üretim sürecine kara vermektedirler. Böyle olunca fiyatların dalgalanması çiftçileri nohut üretiminden uzaklaştıran bir başka faktör oldu. Elbette ki çiftçinin tarım politikalarını belirleyen devletin desteğinden çok piyasanın seyridir. Bu sebeple çiftçinin üretimine yönelik devlet desteklerinin nohut üzerinde bir etkisi olmayacağı söylenebilir. Türkiye'de nohut istatistikleri incelendiğinde ve yorumlandığında dekara maksimum alınabilecek verim miktarı 150-250 kg'dır. Günümüzde bakıldığında son bir kaç yılda çiftçilerin ortalama dekara aldıkları verim 150 kg bile geçememektedir. Bunun yanı sıra toprakların verimsizleşmesi nohut bitkisinin hastalıklara karşı direncini azaltmakta ve verimi de düşürmektedir. Nohut antraknoz hastalığı nohut verimini ve kaliteyi düşüren en önemli etmendir ki artık suğla mevkisinin gölün getirilerinden yararlanamaması bu hastalığın oranını arttırmıştır. Antraknoz hastalığı ile mücadele sürecinde nohut üreticilerinin maliyetleri artmış ve akabinde verimliliğin de düşmesi çiftçilerin nohut üretimindeki karlılığını azaltmıştır. Bu durumun, çiftçileri fazlasıyla yıldırmış olduğu gözlemlenmiştir. Tüm bu sorunlara getirilebilecek öneriler dikkate alındığında çiftçilere ve devlete ayrı ayrı sorumluluk yüklenmektedir. Çiftçilerin teknolojiye ayak uydurmaları dünyada nohut üretiminde verimliliği yüksek ülkeleri takip etmeleri, üretim tekniklerindeki yeniliklere ilgi duymaları, bitki beslemesi konusunda kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Özellikle verimsizleşen bu topraklara analiz sonuncu mikro besin elementlerini gerekli düzeyde temin etmelidirler. Toprağın organik yapısının arttıracak uygulamalar ile bitki besin elementlerinin alımının kolaylaştırılmasına yardımcı olmalıdırlar. Araziler göstermektedir ki artık toprak geleneksel tarım yöntemlerini kabul etmekte zorlanmaktadır. Bu sebeple verimsizleşen bu toprakları daha iyi analiz etmeli ve teknolojiden daha fazla yararlanmalıdırlar. Devlete düşen sorumluluk içerisinde fiyat istikrarını sağlayıcı politikalar düzenlemek çiftçileri motive edecektir.

KAYNAKLAR

Açıl, A. F. ve Demirci, R., 1984, Tarım ekonomisi dersleri, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, p.

Adak, M. S., Güler, M. ve Kayan, N., 2010, Yemeklik Baklagillerin Üretimini Artırma Olanakları.

Akay, M. ve Esengün, K., 1996, Tokat İli Niksar Ovası Tarım İşletmelerinin yapısal analizi, işletme sonuçlarını etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi ve doğrusal programlama yöntemiyle planlanması üzerine bir araştırma.

Akçin, A., 1988, Yemeklik dane baklagiller ders kitabı, *Selçuk Üniversitesi Yayınları* (43).

Alkan, D., 2007, Buğday Durum Ve Tahmin, *Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara.*

Altınbaş, M., Tanyolaç, B. ve Sepetoğlu, H., 1998, Kışlık nohutta verim performansı ve tane iriliği ile ilişkisi, *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 35, 1-2.

Anonim, 2018, Konya Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, https://konya.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/GormeEngellilerDetay.aspx?OgeId=602&Liste=Haber:

Anonim, 2019, Tarım ve Ormancılık Bakanlığı Seydişehir İlçe Müdürlüğü verileri. .

Aras, A., 1988, Tarım muhasebesi:(ders kitabı), Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, p.

Atalay, E., 2009, Türkiye'deki tescilli nohut (Cicer arietinum L.) çeşitlerinin ve bazı nohut genotiplerinin demir uygulamalarına gösterdikleri tepkilerin ve genetik akrabalık derecelerinin belirlenmesi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.

Bolat, M., Ünüvar, F. İ. ve Dellal, İ., 2017, Türkiye'de Yemeklik Baklagillerin Gelecek Eğilimlerinin Belirlenmesi, *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 7-18.

Bülbül, M., 1979, Bafra ilçesi tütün işletmelerinin ekonomik yapısı yatırım ve cari harcamaların dağılımı ve bunların gelir üzerine etkisi, *Ankara üniversitesi ziraat fakültesi yayınları*, 710.

Ceyhan, E., 2007, Yemeklik tane baklagiller ders notları, *Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü*.

Çiftçi, C. Y., 2004, Dünyada ve Türkiye'de yemeklik tane baklagiller tarımı, *TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Teknik Yayınlar Dizisi*, 5, 200.

Demirci, R., 1978, Kırşehir merkez ilçesi hububat işletmelerinde optimal işletme organizasyonları ve yeter gelirli işletme büyüklüklerinin saptanması üzerine bir araştırma, *Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zirai Ekonomi Ana Bilim Dalı, Ankara*.

Devos, P., 1988, Nitrogen value of lentils and chickpeas and changes during processing, *Lentils for everyone symposium. Turkish Grain Board (29-30 th Marmaris-Turkey).*

Düşünceli, F., Ceti, L., Albustan, S., Meyveci, K., Avcı, M., Surek, D., Aydın, N., Gürbüz, A., Mert, Z. ve Akan, K., 2004, Development of non-chemical IDM procedures for the control of chickpea ascochyta blight in Turkey. International caucasian conference on cereals and food legumes. Abstracts, ^ *TInternational caucasian conference on cereals and food legumes. Abstracts^ ABedoshvili, D.^ ATbilisi (Georgia)^ BCIMMYT^ C2004*.

Erkuş, A., 1979, Ankara ili yenimahalle ilçesinde kontrollü kredi uygulaması yapılan tarım işletmelerinin planlanması üzerine bir araştırma, *Ankara üniversitesi ziraat fakültesi yayınları*, 709.

Erkuş, A., Bülbül, M., Kıral, T., Açıl, A. ve Demirci, R., 1995, Tarım Ekonomisi Kitabı, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Eğitim. Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları. Yayın* (5).

Erkuş, A. ve Demirci, R., 1995, Tarımsal işletmecilik ve planlama, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, p.

FAO, F. a. A. O., 2018, Crops Statics, http//www.fao.org/faostat/en/#home:

Gül, M. ve Işık, H., 2002, Dünyada ve Türkiye'de baklagil üretim ve dış ticaretindeki gelişmeler, *MKU Ziraat Fakültesi Dergisi*, 7, 59-72.

Gül, M. K., Egesel, C. Ö., Kahrıman, F. ve Tayyar, Ş., 2006, Çanakkale yöresinde nohut bitkisinin kışlık olarak yetiştirilebilme olanakları, *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20 (1), 57-66.

Güler, İ. E., 2011, Erzurum Yöresinde Nohut Tarımının Mekanizasyon Sorunları ve Çözüm Önerileri, *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1 (4), 91-98.

Hasdemir, M., Miran, B., Hasdemir, M. ve Özüdoğru, T., 2015, Türkiye'de Baklagil Üretiminde Sürdürülebilirlik Açısından Etkili Faktörlerin Analizi, *International Conference on*.

Jodha, N. ve Subba Rao, K., 1987, Chickpea: world importance and distribution, *The chickpea*, 1.

Kara, B., Kara, N., Akman, Z. ve Balabanlı, C., 2011, Tarla bitkilerinde ekim nöbetinde ön bitki değeri ve etkileri, *Derim*, 28 (1), 12-24.

Karacan, A. R., 1991, Tarım işletmelerinin finansmanı ve tarımsal kredi, *Ege üniversitesi ziraat fakültesi yayınları* (498).

Kıral, T., Kasnakoğlu, H., Tatlıdil, F., Fidan, H. ve Gündoğmuş, E., 1999, Tarımsal ürünler için maliyet hesaplama metodolojisi ve veri tabanı rehberi, *Proje Raporu*, 13.

Kün, E., Çiftçi, C., Birsin, M., Ülger, A., Karahan, S., Zencirci, N., Öktem, A., Güler, M., Yılmaz, N. ve Atak, M., 2005, Tahıl ve yemeklik dane baklagiller üretimi, *Türkiye Tarım Mühendisliği VI. Teknik Kongresi*, 3-7.

Mart, D., Yücel, D. ve Türkeri, M., 2016, Çukurova Bölgesinde Nohut (Cicer arietinum L.) Genotiplerinin Kışlık Ekim Zamanında Verim ve Morfolojik Özelliklerinin Değerlendirilmesi, *Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 25 (ÖZEL SAYI-1), 191-195.

Oğuz, C. ve Mülayim, A., 1997, Konya'da sözleşmeli şeker pancarı yetiştiren tarım işletmelerinin ekonomik durumu, *SS Konya Pancar Ekicileri Eğitim ve Sağlık Vakfı Yayınları, Yayın*, 4.

Oğuz, C. ve Bayramoğlu, Z., 2015, Tarım Ekonomisi, Atlas Kitabevi, p.

Özel, R. ve Gül, A., 2010, Türkiye'de Kırmızı Mercimek Üretim Ekonomisi, *Türkiye*, 9, 22-24.

Singh, H. ve Montgomery, C. A., 1987, Corporate acquisition strategies and economic performance, *Strategic Management Journal*, 8 (4), 377-386.

TAGEM, T. A. G. M., 2016.

Taluğ, C., 1975, Tarımda Teknolojik Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma, *AÜ Ziraat Fakültesi Tarım Politikası ve Yayım Kürsüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara*.

Tan, A., 2010, Türkiye Gıda ve Tarım Bitki Genetik Kaynaklarının Durumu Gıda ve Tarım için Bitki Kaynaklarının Muhafazası ve Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Türkiye İkinci Ülke Raporu, *ETAE Yayın* (141).

TÜİK, T. İ. K., 2019, www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=27597:

Üçpınar, F., 2016, Konya ili Derbent ilçesi taze fasulye üretimi yapılan tarım işletmelerinin ekonomik analizi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.

EKLER

EK-1 Araştırmada Kullanılan Anket Formu

SEYDİŞEHİR İLÇESİNDE NOHUT YETİŞTİRİCİLİĞİ YAPAN TARIM İŞLETMELERİNİN EKONOMİK ANALİZİ

ANKET SORULARI

İlçe Adı: Seydişehir Köy Adı:…… Tarih:……..

Tablo:1.İşletmelerin Nüfus ve İşgücü Varlığı

No	Yaşı		Eğitim Durumu	İşletmelerde Hangi İşlerde Çalıştığı		İşletme Dışında Tarımsal Çalışma			Tarım Dışı İşlerde Çalışma			
	E	K		Süre (gün)	Yevmiyesi (TL/gün)	Yaptığı İşin Adı	Çalıştığı Süre (gün)	Aldığı Ücret (TL/gün)	Yaptığı İşin Adı	Çalıştığı Süre (gün)	Aldığı Ücret (TL/gün)	Toplam (TL)
1												
2												
3												
4												
5												
6												
7												

Sağlık Güvencesi:…… Aktif:…… Emekli:……..

Tablo:2:İşletmelerde İşletme Arazisinin Yetiştirilen Ürünler İtibariyle Dağılımı

Parsel Kodu	Parsel Genişliği (da)	Parselin Mülkiyeti 1=mülk 2=kira 3=ortak	Parselin Arazi Nevi 1=sulu tarla, 2=kuru tarla	Parselin Değeri (TL/da)	Parseldeki Ürünün Adı	Üretim Miktarı		Fiyat	
						Ana Ürün (kg)	Yan Ürün (kg)	Ana Ürün (TL/kg)	Yan Ürün (TL/kg)
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									

Tablo:3.İşletmelerde Yabancı İşgücü Durumu

Sayısı	İşçinin Cinsiyeti K:Kadın E:Erkek Ç:Çocuk	Yaşı	Geçici İşçi				Daimi İşçi			
			Çalıştığı Süre (gün)	Hangi İşte Çalıştığı	Ödenen Toplam Ücret		Çalıştığı Süre (gün)	Hangi İşte Çalıştığı	Ödenen Toplam Ücret	
					Ayni (TL)	Nakdi (TL/ay)			Ayni (TL)	Nakdi (TL/ay)

Tablo:4.İşletmelerin Bina Sermayesi				
Cinsi	Evsafı T:Taş K:Kerpiç Br: Briket Bt: Beton Aş: Ahşap	Yaşı	Yenisinin Değeri (TL)	Hâlihazır Bugünkü Değeri (TL)
Konut				
İşçi Lojmanı				
Ahır				
Ağıl				
Samanlık				
Yem Deposu				
Hangar				
Silaj-Küspe Çukuru				
Gübrelik				
Ambar				
Kümes				
Yüksek tünel				
Alçak tünel				
Diğer(.....)				
Toplam				

Tablo:5.İşletmelerin Arazi Islahı Sermayesi			
Islah Nevi	Yapıldığı Yıl	Maliyeti (TL)	Bugünkü Değeri (TL)
1.Sulama Tesisi			
a-Bent			
b-Kanal			
c-Ark			
d-Su Kuyusu			
e-Diğerleri			
2.Muhafaza Tesisi			
a-Duvar			
b-Çit			
c-Hendek			
d-Drenaj			
e-Teras			
f-Tesviye			
g-Diğerleri			

Tablo:6.İşletmelerin Bitki Sermayesi		
Türü	Yaşı	Adet
1.Meyve		
Ağaçları		
2.Meyvesiz		
Ağaçlar		
3.Diğerleri		
4.Tarla Demirbaşı		
a-Nadas		
b-Tarlaya atılmış		
tohum+işçilik		
c-Tarlaya atılmış		
gübre+işçilik		

Tablo:7.İşletmelerin Alet-Makina Sermayesi

Cinsi	Tipi	Yaşı	Hâlihazır Bugünkü Değeri (TL)	Yıllık Tamir-Bakım Masrafı (TL)
1-Traktör				
2-Traktör				
3-Römork				
4- Römork				
5-Pulluk				
6-Mibzer				
7-Kazayağı				
8-Motopomp				
9-Diskaro (goble)				
10-Tırmık				
11-Merdane				
12-Kobra (Rotatiller)				
13. Sulama Ekipmanı				
14.Yem Karma Makinası				
15.Pancar Hasat Makinası				
16. Çapa Makinası				
17. Çayır Biçme Makinası				
18. Balya Makinası				
19.Kırk ayak (Akrobat)				
20. Slaj Makinası				

Tablo:9.İşletmelerin Hayvan Varlığı, Artış ve Eksilişleri (Hayvan Hareket Tablosu)

Cinsi	Irkı Y:yerli M:melez K:kültür	Yaş	Adet	Sene Başı Birim Değeri (TL)
A-İrat Hayvanı				
-Boğa				
-İnek				
-Düve				
-Tosun				
-Dişi dana				
-Erkek dana				
-Dişi buzağı				
-Erkek buzağı				
-Koç				
-Koyun				
-Toklu				
-Dişi kuzu				
-Erkek kuzu				

Tablo:10.Hayvancılıkta Değişen Masraflar

Masraflar	Besi Sığırcılığı			Süt Sığırcılığı			Koyunculuk		
	Miktar (kg/gün)	Fiyat TL	Tutarı (TL)	Miktar (kg/gün)	Fiyat TL	Tutarı (TL)	Miktar (kg/gün)	Fiyat TL	Tutarı (TL)
Yem Masrafları									
-Besi veya süt yemi									
-Kepek									
-Arpa-buğday kırması									
-Yaş pancar posası									
-Saman									
-Kuru ot									
-Tuz									
-Su bedeli									
-İşçilik m.									
-Veteriner ücreti									
-Aşı ve ilaç m.									
-Aydınlatma m.									
-Hayvan sigortası									
-Suni tohumlama m.									
-Pazarlama m.									
-Sürü yenileme									
-Dezenfeksiyon m.									

Tablo:11.İşletmelerde Hayvansal Üretim Değeri

Hayvanlar	Irkı Y:yerli M:melez K:kültür	Hayvan Sayısı (baş)	Hayvan Başına Verim (kg)veya (adet)	Toplam Üretim (kg) veya (adet)	Ürün Fiyatı (TL/kg) veya (TL/adet)
SIĞIRCILIK					
-Süt					
-Gübre					
KOYUNCULUK					
-Süt					
-Yün					
-Gübre					

Tablo:12.Nohut Dekara Fiziki Girdi Kullanımı ve Maliyetler (TL)

Üretim İşlemleri	Kullanılan İşgücü ve Çekigücü				Kullanılan Ekipmanlar	Kullanılan Materyal			Toplam Masraf Tutarı (TL)
	İşgücü		Çekigücü						
I.TOPRAK HAZIRLIĞI	**Saat**	**Tutar**	**Saat**	**Tutar**		**Cinsi**	**(kg/ adet)**	**Tutar**	
Birinci sürüm									
İkinci sürüm									
Üçüncü sürüm									
Ekim									
II. BAKIM									
a. Gübreleme									
b. İlaçlama									
c. Sulama									
III. HASAT									
a. Hasat									
IV. DÖNER SERMAYE FAİZİ									
A-DEĞİŞKEN MASRAFLAR TOPLAMI									
a. Genel İdare Gideri (A x %3)									
b. Tarla Kirası									
B-SABİT MASRAFLAR TOPLAMI									
C-ÜRETİM MASRAFLARI TOPLAMI (A+B)									
D- YAN ÜRÜN GELİRİ (SAMAN)									
E) NOHUT ÜRETİMİ (Kg/da)									
F) 1 Kg NOHUT MALİYETİ ((C-D)/E)									

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Ayşe ÖZTÜRK
Uyruğu : TC
Doğum Yeri ve Tarihi : Seydişehir, 10.09.1994
Telefon : 05456568701
Faks : -
e-mail : ozturk9490@gmail.com

EĞİTİM

Derece		Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	:	**Açık Öğretim Lisesi / Seydişehir / Konya**	**2012**
Üniversite	:	**Selçuk Üniversitesi / Selçuklu / Konya**	**2016**
Yüksek Lisans	:		
Doktora	:		

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2018-2019	**Suğla Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi**	**Öğretmen**

UZMANLIK ALANI

Ziraat Mühendisi

YABANCI DİLLER

İngilizce YÖK Dil 68,75

BELİRTMEK İSTEĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER

Pedogojik Formasyon eğitimi - Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Fakültesi 2016/2017 Eğitim Öğretim Dönemi

YAYINLAR

Direk, M., Öztürk, A., 2018. The development of the legume industry in the World and Turkey. VI. International Regional Development Symposium, October 26-27, 2018. Konya-Turkey